JOHANNIS FREIND, M. D.
Coll. Med. Lond. & Societ. Reg. Socii,

COMMENTARII NOVEM DE FEBRIBUS, AD HIPPOCRATIS DE MORBIS POPULARIBUS

Libros PRIMUM, & TERTIUM
Accomodati.

Edit. Noviss. Cum Indicib. Necessar.



LUGDUNI BATAVORUM,
Apud JOH. ARN. LANGERAK, 1734.

RICARDO FREWIN, M.D.

OXONIENSI,

JOHANNES FREIND

S. P. D.

UM *in otio jucundissimo, Domicilioque & ingeniis & literis florente, communia utriusque nostrum studia coleremus, persæpe inter nos (quod Tu probe, Vir Amicissime, meministi) uti de universa Medicinæ ratione, ita præcipuè de Veterum in hac re scriptorum præstantia, collocuti sumus. Qui quidem non in sua modò arte versatissimi, sed omni doctrinæ genere eruditi atque exculti fuisse videbantur; & tum intelligendi, tum scribendi Authores gravissimi ac magistri extitisse. Ii autem cùm omnia præclare dixerint, hoc tamen in argumento, in quo medicum exercitatissimum esse oportet, potissimùm elaborarunt, ut morborum Historias accurate describerent,* signorumque *discrimen omne & ipsi diligenter notarent, & aliis diserte distincteque explicarent. Quare ii demum, qui diuturno usu atque observatione morbis medendis operam dederunt, hæc Veterum monumenta & intelligunt facillime, & maxime admirantur.*

In hoc ſcriptionis genere excellere ſatis noſti, principem inter Latinos, Celſum, *virum haud mediocris ingenii; quem ſi quis ex Rhetorum Scholis profectum, & dicendi potius quàm medendi artificem putaverit, næ is in re Medicâ parum ſe eſſe intelligentem arguit: qui enim artem hanc noſtram penitius callent, illum non ſermonis elegantiâ magis, quàm curandi peritia inſignem ſentiunt. Vellem quidem* Cælium Aurelianum *libros ſuos non eâ loquendi barbarie inquinaſſe, quæ medicinæ ſtudioſos fere à legendo deterreat; nam, præterquam quòd multa Veterum ſcripta, quæ haud alibi uſpiam extant, ei tanquam conſervatori debeamus, in notis morborum enarrandis diſcernendisque & copioſus eſt & accuratus; inque opere ſuo diſponendo non ordinem ſolum, ſed judicium adhibuit: certe, cùm* Latine *ſcribere præ ſe tulerit, ſi linguæ*Romanæ *vim tenuiſſet, jure inter primos haberetur.* Græcorum *viam eandem inſiſtentium, licet ætate fere ex ultimis unum, (inter* Ætii *ſcilicet atque* Pauli *tempora interjectum) hac tamen in laude haud infimum poſueris,* Alexandrum Trallianum; *qui, ſi ei, utpote longe lateque peregrinato, verba quædam extranea condonaveris, ſermone ſatis* brevi *ac* luculento, *quemadmodum de ſe ipſe pollicetur *, uſus eſſe videbitur: fortaſſe quædam in eo Empirica, quædam etiam ſuperſtitioſa, ne dicam Magica, reprehendes; ſed ut-*

* Præf. lib. 12

utcunque in Remediis tradendis fuerit longior, quippe qui emeritus atque admodum ſenex experimenta, quæ multo uſu atque exercitatione didiciſſet, in commentarios redegerit, *ea tamen, quæ ad morbos internoſcendos pertinent, & diligenter perſecutus eſt, & dilucide enarravit. Neſcio an in hoc numero recenſendus ſit, de re quidem Medica optime meritus*, Galenus: *nam ille, cùm pleraque veterum*, Hippocratis *præſertim, more quodam profeſſorio (ornato illo quidem, ſubtili licet, tamen minime jejuno) auditoribus ſuis exponere inſtituerit, non eo ad ſcribendum animo videtur acceſſiſſe, ut hunc de morbis pertractandis locum uno aliquo opere abſolveret: tamen in his, quæ apud illum diſperſa atque confuſa habentur, Sylvam reliquit, unde maxima ex parte volumina ſua ſatis operoſe contexuerunt, primum* Oribaſius, *mox deinde* Ætius, *& tandem, utrisque junior*, Paulus. *Horum verò ſive diligentiam, ſive ſubtilitatem longe ſuperavit, licet in doctorum manibus rarior ſit, Vir & peracuti ingenii & in arte medica haud inexercitatus*, Aretæus: *qui, nullius ſcrinia compilans, morbi cujusque tam acuti, quàm diuturni ſigna primus literis prodidit; eaque ſtylo concinno & enucleato imprimis, utpote* Hippocratis *elegantia tinctus, ita diſerte ac vivide deſcripſit, ut eum jam prope audeas perfectum ſcriptorem dicere. Nam plane perfectum, & cui nihil admodum deſit, omnium, quotquot*

secuti sunt, parentem unicum, Hippocratem *facile dixeris; eundem & perbrevem, & perornatum. Horum in monumentis illa, quæ antiquissimis quibuscunque in suo genere Authoribus fere propria est, elucet scribendi divina quædam cum simplicitate conjuncta vis; quam posterorum plerique ita non attigere, ut ne perspexerint quidem. Itaque intelligentium omnium judicio inter scriptores Medicos eundem, quem Poëtas inter* Homerus & Virgilius, *aut inter Oratores* Cicero & Demosthenes, *locum obtinent.*

Quare cùm in veterum Medicorum scriptis versati, quantò sæpius & diligentius ea pervolvimus, tantò magis eorum præstantiam suspiceremus, tantò vehementiore legendi studio ac delectatione teneremur, (quo potissimum experimento verissimum fit de optimis quavis in scientia scriptoribus judicium) mirari inter nos solebamus, quæ nobis adeò placuerint, illa à multis neglecta esse, imo & præ Recentiorum *quorundam libris omnino videri contemnenda, utpote ad medicinæ studiosos parum opis allatura. Quasi verò iis, quorum laus est non modò fundamenta artis nostræ jecisse, sed exædificasse id opus quod instituerant, ædificandi rationem nullam tenerent; iique, è quorum fontibus cuncta medentium gens suam, quæcunque sit, hausit scientiam, ipsi interim nihil scirent.*

Enimvero ex ipsis Recentioribus, *qui accuratissime morborum enarrationem tradiderunt,*

runt, veterum fere veſtigia perſecuti ſunt; quemadmodum magno cum judicio fecit, in hoc ſcribendi genere facile princeps, & , ſi unum excipias Celſum, *author* Latinus *maxime*, Lommius. *Cæterorum, qui hos viæ duces atque authores relinquere, novamque & à priſcis minime tritam ſemitam inire voluerunt, alii argumentum ipſum, de quo ſcribunt, haud ſatis percipiunt; alii id, quod uſu aſſecuti ſunt, literis tamen illuſtrare neſciunt: ita ut iis vel medendi facultatem, vel ſcribendi defuiſſe plane intelligas. Nec aliam cauſam reperio, cur in infinito pene ſcriptorum numero, qui his duobus proximis ſeculis hunc de morbis locum attigerunt, tanta ſit bene ſcribentium paucitas; niſi quòd veterum ſcripta minus verſaverint, ſtylumque vel ad nullam, vel ad* Recentiorum *quorundam normam effinxerint. Ad quæ ſane exempla quicunque ſe nimium ſtudioſe componit, multa inde vitia, tum in ſcribendo, tum in judicando contrahet; priſcamque illam ſcriptionis Medicæ ſanitatem haud unquam aſſequetur.*

Neque enim ſermonem ſolummodo inquinatum, & verborum quaſi monſtra Recentiores *intulere; ſed morborum explicationem omnem ita commentis Philoſophicis referſere, ut fabulas potius Medicas, quàm Hiſtorias concinnaſſe videantur. Hinc fit, ut, ſi medendi ſcientiam ſpectes, vel futilia tradant præcepta, vel etiam, quod legentibus magis fraudi eſt,*

vitiosa: quippe quæ ut plurimum ad ipsorum Hypotheses, *ita quippe loqui amant, accommodata sunt & conficta. Multos, qui hoc vitio insigniter laborant, facile esset recensere: unus omnium instar sit, prægrandis libri author*, Sylvius De le Boe, *quem quidem ut unicum, qui Febrium rationem rectè tradiderit, scriptorum deprædicat* Etmullerus. *Quid tamen ex* Sylvii *lectione ad nos fructus redundavit, quàm ut, quæ juvenes fortasse satis avide arripuimus, nunc dediscenda, perdendaque esse fateamur? Scilicet omnibus Medicinæ studia colentibus id fere accidit incommodi, ut longum tempus in hoc vel illo Authore legendo sæpe conteramus, priusquam id satis odorati simus, nos frustra legisse. Ex hac eâdem vel tolerabilium scriptorum penuria fit, ut post renatas literas, licet innumerabiles fere rei Medicæ excolendæ incubuerint Scriptores, curandi tamen artem non æquis passibus provectam esse jure queramur.*

Sed neque suam Recentioribus laudem detrahere velim; qui quidem in duabus rebus, ad medendi falcultatem maxime pertinentibus, feliciter versati sunt: nam & Artem Anatomicam *subtilissime excoluerunt, inventisque compluribus locupletarunt; &* Medicamentorum *vim omnem varietatemque incredibili industria persecuti sunt. Tamen his ipsis etiam in rebus est forte, quod requiras; neque enim adhuc, post quam* Har-

Harveus *id jam tunc meditans fato cesserit, repertus est scriptor, qui satis aperuerit, quantum Medicinæ inservire possint (& certe plurimum possunt) rationes ex* Anatomiæ *fontibus depromptæ: neque ingens illa* Remediorum *sylva ita dispofita est atque distincta, ut non medicum aliquando implicitum teneat, ipsaque in medendo officiat supellectilis medicæ copia. Quam multi cùm ita uberem viderint, & semel hisce medicamentorum formulis sese satis instruxerint, protinus ad morbi genus omne pellendum sibi videntur idonei accedere: cùm tamen longe aliud sit in materia medica exercitatum esse, aliud mederi.*

Quantum interim Veteres artis nostræ Autores in scribendo excelluerint, haud alias clarius patet, quàm ex his, quos quasi munusculum aliquod ad Te jam mitto, Epidemiorum *libris: in quibus presse licet, ita plene explicatur* Febrium *Historia, ut sint qui, brevi hoc commentariolo paululum immutato inque diffusius volumen traducto, magnum sibi nomen quæsiverint: ita tamen pure atque luculenter, ut nihil hic affectatum, nihil abstrusum, nihil à communi sensu longius remotum invenias. Scripsit nimirum* Hippocrates *non inani famæ inhians, sed humani generis utilitati consulens: non tam eum ut admirentur legentes, quàm ut intelligant. Tantum abfuit ab obscura multorum diligentia, ut scriptor ille simplicitatis amantissimus, quæ ad*

 signa

figna *febrium curationemque pertinent satis habens edifferere*, *de morbi* caufis, *quæ fortasse nos latent latebuntque semper*, *ne verbum quidem fecerit. Itaque sermone eleganti admodum atque ad rei naturam apposito* (*quamvis contracto plurimum ac conciso*) *usus*, *variam Cæli temperiem exposuit*, *febriumque tum diversitatem & multiplicem seriem*, *tum quendam inter se nexum & quasi conspirationem notavit*; *deinde vias quibus eæ abigi solent*, *recensuit*; *ultimo in loco*, *ut melius dirigi posset medentis judicium*, *ægrotantium historias subjunxit*. Obfervationes* *quidem* particulares in lucem datas non ita magnam, fe judice, afferre utilitatem *existimat* Sydenhamus: *quam tamen sententiam à Te ita parum probari scio*, *ut facilè animadvertas* confummatam illam & fixam medendi methodum, *pro quo ille tantopere contendit*, *ex hac ipsa casuum*, *ut ajunt*, Singularium *accurata consideratione fuisse constructam. Certe ægrotantium* Hiftoriæ *sigillatim enarratæ*, *si cum fide & judicio pertractentur*, *id commodi habent*, *ut minutissima quæque morbi discrimina*, *quibus internoscendi maxime perspicitur medici acumen*, *ob oculos nobis dilucide ponant*, *certamque medendi rationem quasi digito commonstrent*. *Has summa arte designavit* Hippocrates; *& iis tantum*, *in quibus totius rei cardo vertebatur*, *im-*

* Præf. Morb. Acut.

immoratus, morbi formam & lineamenta in ægroto quolibet iis coloribus expressit, ut, quanquam ipse de curandi via conticescat, qualis demum ea debeat esse via, intelligenti haud difficiliter appareat.

Vides, ut simplex omnino ac perspicua sit illa, quam Hippocrates *secutus est, scribendi ratio: perpendamus paululum, quam demum tenuerint, qui se omnem de febribus doctrinam expolivisse jactitant,* Recentiores. *Quorum hoc esse vitium commune advertis, quòd ita suo ingenio indulgent; ita commentitiam quandam philosophiam sectantur, ut ad quamcumque sunt* Hypothesin *quasi tempestate delati, ad eam tanquam ad saxum adhærescant; ad eam tum Signorum omnium tum Remediorum rationem detorqueant. Itaque apud eos causam* Febrium *deductam legimus, ab* humorum putredine; ab Archæi accensione; *à* sanguinis Fermentatione, ebullitione, effervescentia; *à* sulphuris & nitri incendio; *à* turbatâ sanguinis mixtione, & spirituum ἀταξίᾳ; *à* succi Pancreatici acore; *à* globulis rubris in motum excitatis; *à* spirituum vitalium expansione; *à* miasmate quodam delcterio, quod spiritus animales contaminat, inque eorum Systemate delitescit. *Horum ego nihil quicquam me intelligere posse planè profiteor, neque Tu credo intelligis. Etiam ipse* Sydenhamus, *Vir in Philosophando perparcus, dum rebus se philo-*

philosophicis immiscet, in quandam quasi obscuritatis latebram delapsus esse videtur; neque enim satis assequor, quid illa velint, maligna aura, humorum despumatio, sanguinis commotio ob materiam quandam Heterogeneam, succorum specifica exaltatio, *sive* specificatio, *neque fortasse ipse assecutus est. At, inquis, condonanda est hæc in Caussis* febrium *tradendis obscuritas, de quibus forte nulla ratio institui potest, nisi commentitia & obscura. Fateor; neque suas iis* Hypotheses *inviderem, modò intra hos limites consisterent, & in curatione morborum explicanda sibi temperarent. Sed in hac etiam re similiter peccant; itaque si, quonam modo tractari oporteat febres, quæsiveris, hæc oraculorum more prolata repertabis*; mineram morbi esse eradicandam; confusionem Archæi esse sedandam, quod unice facit Mercurius Diaphoreticus; deflagrationem rite esse peragendam, supprimendam flammam, sulphur extinguendum, in quod quidem præ cæteris valet Diaceltatesson: particulas salino-sulphureas sudoriferis excutiendas esse; Aciditatem medicamentis Aromaticis saleque volatili præditis corrigendam; Vapores noxios, quibus spiritus suffocantur, eliminandos; Antidotum fermento venenato, pro varia veneni indole, esse adhibendum. *Vellem, qui Febrium originem* Microscopiis *detexit,*

xit, curationem aliquando oculis subjiceret. Indignor fere hisce fabulis, seu potius ineptiis enumerandis immorari: vides certe, Vir optime, tecumque omnes, qui quidem sapiunt, facile sentiunt, quem exitum habitura sit eorum de Febribus *aut explicandis, aut sanandis commentatio, qui ita in ipso limine delirant.*

Pergant hi Novatores ab antiquorum vestigiis abhorrere, seque majorem inventionis & ingenii gloriam habituros putent, si vetustatem contemnere, & cum oratore Antonio *ne nosse quidem* Græcos *videantur. Nos eorum castra, quorum sub signis Tirones militavimus, ne temere deseramus; præsertim cùm majorum nostrorum, qui in hac* Insula *inclaruerint, Medicorum omnium ubicunque terrarum & gentium celeberrimorum memoriam recolamus. Horum enim ut erat quisque suæ artis scientissimus, ita maxime solebat* Veterum *exemplaria respicere, & sese ad eorum tum medendi tum scribendi normam diligentius conformare. Hinc ex ævi sui obscuritate emerserunt, quasi nova orbis nostri lumina,* Linacrus & Cajus; *qui,* Græcis & Latinis *literis eruditi, ad perlegenda Veterum monumenta viam nobis aperuerunt, artemque Medicam jacentem tum & prope intermortuam instauraverunt denuo, & scriptis illustrarunt. Id* Galeno, *rem* Anatomicam *tractanti, debet* Harveus, *id* Hippocrati,

Fe-

Febrium Hiſtoriam *explicanti*, Sydenhamus, *quòd, dum ab illo deſcriptas corporis humani partes percurrimus, eas oculis ipſis uſurpare; dum ab hoc enarratos morborum proceſſus legimus, ipſis ægrotis præſentes aſſidere videamur. Eadem etiam & nobis tenenda eſt via, ſi anteceſſorum exemplis adjuti atque accenſi, aut famæ noſtræ, aut noſtratium ſaluti conſulere avemus.*

Quare Tu, Vir Integerrime ac Doctiſſime, qui apud Academicos *multa jamdiu cum laude verſaris, ab iisque meritò coleris, pro eâ, qua vales, gratia atque authoritate, Juvenes & Medicinæ & Tui ſtudioſos hortabere, ne, ut fieri ſolet, ad ediſcendum grande aliquod & univerſale rei Medicæ corpus præpropere ſeſe applicent, ſed Artis ſuæ magiſtris optimis & principibus ſtatim aſſueſcant; nec prius ſitim ſuam rivis expleri ſinant, quàm fontes ipſos deguſtaverint. His adjumentis inſtructi* Academici, *magnum olim ornamentum noſtro apud* Londinenſes *Collegio allaturi ſunt. In quo id jam à* Præſide *eruditiſſimo & celeberrimis* Sociis *ſtrenue agitur, ut recaleſcere poſſint antiquæ laudis ſtudia, & ſuus utiliſſimæ ſcientiæ honos conſtare. Dum hæc præclara meditantur Viri, in omni doctrinæ genere exercitati, eorum conſiliis haudquaquam obeſſe videor, ſi poſſim forte meis hiſce conatibus ad eadem ſtudia Juniorum animos commovere. Tu,*

Ami-

Amice Chariſſime, inceptis meis, ut ſoles, favebis, eaque, ut potes, plurimum adjuvabis, & Hippocratis *& humaniorum literarum, &, ſi id adjicere liceat, mei, ut & ego vicisſim Tui, amantiſſimus.*

Hæc ego, occupatior paulò quàm par eſt ei qui legentibus ſatisfacere velit, fortaſſe ſpe ipſi. Si cui interim ad rem Medicam uſui futura ſint, hoc quicquid erit commodi inde profectum eſſe lubens agnoſcam, quòd intra Ædes Chriſti *parietes, domeſtica ſecutus exempla,* Veterum *ſcriptis perlegendis tempus maxime impenderim: ſtudiorumque rationem, quam jam optimam eſſe expertus didici, feliciter à primis tenuerim. Quare id temporis, quod in illa politioris literaturæ arce Tecum una ſuaviſſime traduxi, nunquam ſine voluptate maxima in memoriam revoco. Quam cogitationem & Tibi eſſe ſcio pariter jucundam, licet iſtis à mœnibus propius cùm abſis, hanc oblectandi animi viam minus requiras.*

Jamque vale, & *Matris* ſerva
communis amorem.

Dabam Cal.
Dec. 1716.

Librum

LIbrum hunc cui Titulus, HIPPOCRATIS de Morbis Popularibus Liber Primus, & Tertius, cum Novem Commentariis: dignissimum censemus qui in publicum prodeat.

JOHANNES BATEMAN, Præses.

RICHARDUS BLACKMORE,
GUIL. GIBBONS,
SALUSBURY CADE,
RICHARDUS MEAD,
Censores.

Datum ex Ædibus Collegii nostri Decemb. 7mo 1716.

HIP-

HIPPOCRATIS
DE
MORBIS VULGARIBUS
LIBER PRIMUS.

SECTIO PRIMA.

Status Primus.

1. IN Thaſo ad autumnum, circiter Æquinoctium & ſub Vergiliarum occaſum, pluviæ multæ, continentes, & leves fuerunt, non ſecus ac ſpirantibus auſtris. Hyems auſtrina, quæ flatus aquilonares parvos, & juſto majores ſiccitates habuit: atque etiam in totum veri ſimilis fuit. Ver autem auſtrinum, frigidum, parvas habens pluvias. Æſtas ut plurimùm nubila, in quâ ab imbribus ceſſatio fuit. Anniverſarii venti, (qui Eteſiæ dicuntur) parum, tenuiter, disjunctim, ſegregatimque ſpiravere. Exiſtente igitur toto nos ambientis aëris ſtatu auſtrino & ad magnas ſiccitates vergente, ante ver quidem quòd ſuperior ſtatus ſubcontrarius & aquilonius factus fuerit, paucis febres ardentes contige-

runt, eæque valde mites & facillimè consistentes, quæ neque sanguinis ex naribus profusionem nisi paucis, neque mortem attulerunt. Multis verò aurium tumores subnascebantur, qui in alteram partem vergebant, plerisque etiam in utramque, iisque febre vacuis & in erectum stantibus nec decumbentibus, etsi nonnullis paulisper incalescerent. Omnibus absque noxâ extincti sunt, neque cuiquam, verlut ii, qui alias sui ortus causas habent, suppurationem fecerunt. Horum autem ea fuit natura, ut molles & laxi essent, magni, diffusi aut sparsi, sine inflammatione & dolore, omnibusque sensim & sine ullâ significatione evanescerent. Fiebant ista quidem adolescentibus, juvenibus, ætate florentibus, atque horum plurimis, qui in palæstrâ & gymnasiis exercebantur; mulieribus verò paucis contingebant. Multis tusses aridæ & inanes, quibus cum tussi nihil educebatur, nec ita multò pòst voces raucescebant. Quibusdam verò ex temporis intervallo inflammationes cum dolore in alterum testem erumpebant, quibusdam etiam in utrosque. Alii quidem febribus corripiebantur, nonnulli verò sine febre persistebant. Atque adeò hæc ipsa plurimis gravia & molesta fuere. De reliquo autem quod ad ea attinet, quæ ad Chirurgiam spectant, in his inculpatè habebant.

2. Ante

2. Ante verò æstatis initium, & per ipsam æstatem, atque etiam ad hyemem, eorum multi, qui jam longo intervallo consumpti erant, tabefacti decubuerunt, siquidem & multis de tabe in dubium venientibus, ipsa tunc est confirmata Est ubi etiam eos, qui naturâ erant ad tabem promptè comparatâ, tum primùm occupavit. Ex his multi atque etiam plurimi interierunt. Atque haut scio, si quis ex decumbentibus etiam modico tempore superfuit. Celeriùs verò interierunt, quàm talia transigi soleant, præsertim cùm alios & diuturniores & cum febribus conjunctos pertulerunt, nec interierunt, de quibus paulò pòst scribetur. Solus namque & eorum, qui tunc viguerunt, maximus Morbus, multos tabes ipsa peremit.

3. Eorum autem plurimis hujusmodi affectus aderant, febres horroris sensu insignes, assiduæ & acutæ, in totum quidem non desinentes, sed quæ erant ex semitertianarum genere, uno die leviores, altero verò insuper ingravescentes, omninoque vehementiùs increscentes. Sudores autem perpetui, non tamen per totum corpus diffusi, extremorum refrigeratio multa, quæ vix quidem incalescebant. Alvi conturbatæ biliosa, pauca, sincera, tenuia, mordacia egesserunt, crebroque assurrexerunt. Urinæ

tenues, crudæ, decolores atque paucæ, aut craſſitudinem & paucum quod deſideret habentes, neque probè conſiſtentes, ſed in quibus ea, quæ ſubſidebant, cruda & intempeſtiva erant. Tuſſiendo verò pauca, denſa, concocta rejiciebant, & quæ paulatim, ac non niſi ægrè educerentur. Qui autem violentiſſimè conflictabantur, iis ne parva quidem concoctio adfuit, ſed perpetuò cruda exſpuebant. Horum etiam plurimis fauces ſtatim & ad extremum uſque rubore & inflammatione affectæ doluerunt, fluxionibusque parvis, tenuibus & acribus tentati, cito conſumpti maleque vexati ſunt, perpetuò cibos omnes averſabantur, neque ſiti capiebantur, multique circa mortem delirabant. Atque iſta quidem tabidis contigerunt.

4. Jam verò ad æſtatem & autumnum febres multæ, aſſiduæ, neque violentæ prehendebant, iſtaque diu laborantibus, non his, qui cætera moleſtè habebant, contigerunt. Alvi plurimis valde placidè conturbatæ ſunt, nihilque effatu dignæ noxæ attulerunt; urinæque plurimis boni quidem coloris & puræ aderant, ſed tenues, & quæ tandem judicationis tempore concoquebantur. Hi non admodum tuſſiculoſi erant, neque ea quæ tuſſi rejiciuntur negotium exhibebant, neque cibum non averſa-

bantur modò, verum etiam exhibendi illius facilem faciebant copiam. In summâ igitur, afficiebantur qui tabescebant, non quomodo cæteri tabidi solent; sed febribus cum horroris sensu correpti parum insudabant, interdum alii vagas quodammodo & errabundas accessiones habebant, neque in totum febres desinebant, sed quæ in speciem tertianarum insultus facerent. Inter eos autem, quibus erant brevissimi morbi, ii ad vigesimum diem judicatione solvebantur; plerisque verò ad quadragesimum, nonnullis etiam ad octogesimum. Est ubi ne sic quidem, sed errabundè & nullâ observatâ judicatione quibusdam desinerent. Horum quoque plurimis, quæ non longo post intervallo remiserant febres reversiones fecerunt, iisdemque dierum ambitibus post ipsas reversiones judicabantur, earumque nonnullæ ægros ita produxerunt, ut sub hyemem affligerentur. Ex his autem omnibus, qui in hac status conditione descripti sunt, solis tabidis lethalia contigerunt, in aliis verò febribus nequaquam obvenere.

SECTIO SECUNDA.

Status Secundus.

5. ANTE Autumnum in Thaso tempestates non tempestivæ, sed cum multis

austris & aquilonibus repentinæ & humidæ prorupêre. Taliaque ad Vergiliarum occasum usque, sub Vergilias ipsas extitere. Hyems autem aquilonia, aquæ multæ, vehementes, magnæ, nives, hisque intermixta ut plurimùm aeris serenitas. Atque ista omnia contingebant, nec certè admodum inopportuna erant frigora. Jam verò post brumale solstitium, eoque tempore quo spirare incipit Favonius, extremæ hyemis frigora magna fuere, aquilones multi, nives & pluviæ continenter multæ, cœlumque cum ventorum turbine nimbosum & nubilum, eaque ipsa non remiserunt, sed se ad æquinoctium extenderunt. Ver autem frigidum, aquilonium, pluviosum nubilumque, neque admodum æstuans æstas fuit. Venti anniversarii continenter spiravêre, statimque ad Arcturum perflantibus Aquilonibus aquæ admodum multæ. Existente igitur anno toto humido, frigido & aquilonio, ad hyemem quidem ut plurimùm bene valuerunt, ante ver autem plerique omnes molestè & graviter vitam traduxerunt.

6. Primùm itaque lippitudines fluentes, cum dolore, humentes & crudæ obortæ sunt, sordes in oculis concretæ (quas lemias vocant) parvæ, nec sine difficultate multis erumpebant, quæ cùm plurimis revertissent, tandem ad autumnum reliquerunt.

Jam

Jam verò per æſtatem & autumnum, ex inteſtinorum lævitate & torminibus, continuâque & inani egerendi cupiditate laborarunt, alvique fluidæ, bilioſa, tenuia multa cruda & mordacia, nonnunquam etiam aquoſa dejecerunt. Pleriſque etiam circumflui non ſine dolore humorum affluxus contigere, bilioſi, aquoſi, ſtrigmentoſi, purulenti, & qui urinæ difficultatem facerent, non ex proprio aliquo renum vitio, ſed quod iſtis alia in aliorum vicem ſuccederent. Vomitiones pituitoſæ, bilioſæ, & crudorum ciborum eductiones, ac ſudores aderant, atque omnibus undiquaque diffluebat humiditas multa. Multis autem hæc fiebant, qui erecti & ſtantes à febribus erant vacui, pleriſque etiam febre correptis, de quibus mox ſcribetur. In quibus verò deſcripta omnia deprehendebantur, ii non ſine labore tabidi evadebant. Jam quidem ad autumnum & ſub hyemem febres erant aſſiduæ, atque eorum paucis quibuſdam ardentes, diurnæ, nocturnæ, ſemitertianæ, tertianæ exquiſitæ, quartanæ, erraticæ.

7. Atque enumeratarum febrium ſingulæ multis oboriebantur, ardentes verò omnino paucis, iique ex ægrotantibus minimùm laborarunt. Nam neque ſanguis ex naribus niſi paucus admodum, iiſque paucis profluxit, neque delirârunt, cæteraque om-

nia placidè tulere. Horum plurimis bene admodum constituto & composito judicationis ordine, febris ardens cum intermissione in septendecim diebus solvebatur, atque haud scio an quisquam tunc ex hac ipsâ interierit, aut ad phrenitim devenerit. At verò tertianæ plures quidem quam ardentes & laboriosiores fuerunt, atque in his omnibus rite & ordine à primo insultu ad quaternos circuitus processere, in septem verò absolutè judicabantur, neque horum cuiquam reverterunt. Quartanæ autem multis per initia certo & rato quartanæ tenore cœperunt, quibusdam verò non paucis ex aliis febribus & morbis secessus in quartanas fiebant, longæque his pro consuetudine, atque etiam interdum longiores contingebant. Sed & quotidianæ nocturnæque & errantes multæ diuque plerisque perseveravere, tum erectis, tum decumbentibus; horumque plurimos febres sub Vergilias & in hyemem usque comitabantur. Multos autem statim ab initio præcipueque pueros convulsiones cum febre tentabant, quæ etiam febribus succedebant, erantque hæc plurimis diuturna quidem, innoxia tamen, nisi si quibus cætera omnia perniciem adferrent.

8. At verò continuæ quidem omnino febres erant nihilque intermittebant, sed omnes invadebant earum febrium more, quæ

ad

ad tertianarum naturam propius accederent; uno quidem die leviores, altero verò vehementiores, omnium quæ tunc contingerent violentissimæ, longissimæ & laboriosissimæ; per initia leves & in totum perpetuò increscentes diebus judicatoriis insultus habebant, & in deterius procedebant. Quæ etiam cùm parvam allevâssent, celeriter rursus ex intermissione vehementiùs invadebant, & diebus judicatoriis magnâ ex parte deteriùs affligebant. In his omnibus rigores incompositè & errabundè contingebant, paucissimique & minimi, verùm in cæteris febribus majores, ut & sudores multi, his verò perpauci nihilque allevantes, sed contra noxiam afferentes. His magna extremorum perfrictio, quæ vix etiam recalescerent. Neque penitus pervigiles erant, maximè verò hi etiam vicissim sopore gravabantur. Alvi omnibus quidem conturbatæ erant maléque affectæ, istis verò multò pessimè. Horum autem plurimis urinæ aut tenues erant crudæque & decolores, aliquantoque post intervallo nonnihil concoctæ, non sine judicatoriis signis, aut crassitudine quidem præditæ, verùm turbidæ, nihil consistentes aut subsidentes, neque concoctæ, aut paucæ, vitiosæ, crudæ, subsidentes, & in summâ pessimæ omnes. Tusses quidem febres comitabantur, sed neque quam utilitatem aut

noxiam tunc tussis attulerit, licet scribere. Diuturna itaque & difficilia hæc erant, valdeque incompositè & errabundè atque citra solutionem horum plurima, tum his qui exitialiter valdè, tum his qui nequaquàm ita se haberent, permanebant. Si quibus enim aliquantulùm intermitterent, in iis celeriter reversiones faciebant. Est ubi quibusdam iisque paucis, ad octogesimum diem cùm brevissimè judicatione solverentur, nonnullis repeterent, ut etiam in hyemem eorum plurimi ægrotarent. Plerosque verò omnes absque judicatione deserebant. Hæc autem tum his qui superstites erant, tum iis qui moriebantur ex æquo contigerunt.

9. Cumque multa eaque varia esset in morbis judicationis cessatio, maximum sanè & pessimum signum plerosque omnes ad extremum usque prosecutum est, quod cibos omnes aversarentur, iique maximè qui cætera quoque exitialiter haberent. In his verò febribus non admodùm inopportunè siticulosi erant. Longo autem progressu temporis, cùm & labores multi malaque corporis extenuatio fieret, his humorum secessus aut viribus superiores, aut minores quam ut prodessent quicquam, succedebant, sed qui confestim intrò recurrerent & in deterius contenderent. Atque his aderant intestinorum tormina, crebræ & inanes ege-

rendi

rendi cupidines, intestinorum lævores & alvi fluentes, nonnullis etiam aqua inter cutem cum ejusmodi enumeratis casibus, aut sine his contingebat: Stomachi fastidia. Ex his verò quicquid violenter urgebat, aut statim è medio tollebat, aut prorsus nihil conferebat. Papulæ parvæ, quæ nec satis pro dignitate morborum excretioni respondebant, sed contrà celeriter disparebant, aut aurium tumores oboriebantur qui sensim, & sine ullâ significatione evanescebant. Nonnullis ad articulos præcipueque ad coxendicem decumbebant, paucis decretoriè desinebant, sed celeriter rursus pristinum habitum assequebantur.

10. Ex quovis autem hominum genere interibant quidem, atque ex his plurimi pueri jam à lacte depulsi, iique quibus ætas paulùm processerat, octennes aut decennes, nec dum etiam puberes. Atque ista quidem his non sine superiùs descriptis, multis verò superiora absque his contingebant. Quibus autem ad urinæ difficultatem res tota se converterat, in eamque humorum secessus fierent, iis hoc unum utile omniumque efficacissimum signum fuit, quod etiam plerosque omnes ab imminenti maximo discrimine vindicavit. Accidit verò plurimis urinæ difficultatem potissimumque his ætatibus fieri, itemque aliis multis, qui etiam in morbis

erecti

erecti obambulabant. Hic quoque subita quædam & magna omnium mutatio aderat. Alvos namque si contigisset fusas fuisse, eæ confestim pessimè cogebantur, & ad omnes cibos alacres erant, posteaque placidæ febres tentabant. Verùm quæ ad urinæ difficultatem spectabant, ea his diuturna & molesta fuere, urinæque copiosæ, crassæ, & variantes & rubræ, partimque cum dolore purulentæ. Atque hi omnes superstites evasere, neque eorum quenquam interiisse cognovi.

11. In quibus verò casibus nullum periculum suspectum est, eorum quæ exeunt maturationes omnes, num undique tempestivè procedant, considerandæ sunt. In quibus etiam num abscessus bono sint, aut cum judicatione fiant videndum est. Concoctiones judicationem brevi fore, & certam salubritatem portendunt. Cruda verò & incocta, quæque in malos abscessus vertunt, aut judicationis cessationem, aut dolorem, aut diuturnitatem, aut mortem, aut eorundem reversiones significant. Horum autem quodcunque maximè futurum sit, ex aliis considerandum. Summâ curâ anniti oportet, ut præterita enarres, præsentia cognoscas, & futura prædicas. Duoque ista elaboranda sunt, ut in morbis commodes, aut ne quid offendas. Artem tria

ista

ista circumscribunt, morbus, æger, & medicus, qui artis est administer, ægrumque oportet unà cum medico morbo reluctari.

12. Capitis & cervicis dolores & gravitates si febres comitentur, aut sine iis accidant, phrenitide quidem laborantibus ad convulsiones desinunt, præsertim ubi æruginosa vomitione refuderint: Sed & eorum nonnulli celeriter intereunt. Qui febribus ardentibus aliisve conflictantur cum cervicis dolore & temporum gravitate, si tenebricosa caligo oculis obversatur, præcordiorumque contentio sine doloris sensu affuerit, iis sanguis è naribus profunditur. Qui verò toto capite gravitatem sentiunt, cum oris ventriculi morsu, & stomachi fastidio, ii biliosa & pituitosa vomitione rejiciunt. Quibus in casibus plerumque pueris convulsiones maximè fiunt. Eadem etiam mulieribus contingunt, prætereaque obscœnorum locorum dolores. Grandioribus autem natu, & quos jam calor defecit, partium resolutiones, aut insaniæ, aut cæcitates.

Status Tertius.

13. PAulò ante Arcturum, sub ipsoque Arcturo, imbres copiosi & magni spirantibus Aquilonibus in Thaso fuerunt. Circa

Circa Æquinoctium autem & ad Vergilias usque, parvæ & modicæ pluviæ austrinæ. Hyems aquilonibus perflata justo majores siccitates, frigidos ventos, & magnas nives habuit. Ad æquinoctium autem maxima frigora. Ver aquilonium, exsuperantes siccitates, modicæ pluviæ & frigidæ. Circa æstivum solstitium aquæ paucæ, frigora magna ad Canem usque. Post Canem verò ad Arcturum usque, per calidam æstatem æstus magni, qui non per interva la aut sensim fierent, sed tum perpetui, tum vehementes. Non pluebat, anniversarii venti spiravere. Ad Arcturum autem pluviæ austrinæ ad æquinoctium usque. In hâc temporis conditione ad hyemem partium resolutiones cœperunt multosque invaserunt, ex quibus nonnulli celeriter interierunt, mirè quippè vulgariter grassabatur hic morbus, cætera verò integrè degebant. Febres autem ardentes ante ver cœperunt, & ad æquinoctium usque & ad æstatem perseveraverunt. Quos itaque statim sub ipsa veris & æstatis primordia morbus invasit, plerique omnes superstites evaserunt, paucique interierunt. Cùm verò autumnus esset pluviæque impeterent, lethales erant, pluresque peribant.

14. Inerant verò in febribus ardentibus affectiones hujusmodi, ut qui benè & largi-

ter

ter ſanguinem è naribus profudiſſent, ii vel ex eo maximè ſervari viderentur, neque ullum, cui modò ſanguis bene profluxiſſet, hoc in ſtatu mortuum videre licuit. Philiſcus ſiquidem & Epaminon ac Silenus, quod his quarto die & quinto de naribus parùm ſtillaverit, mortem obierunt. Plerique igitur omnes ægri appetente judicatione rigore corripiebantur, iique potiſſimùm qui ſanguinem è naribus non profudiſſent, atque hi inſuper novo ſuborto rigore exſudârunt. Quosdam etiam ſexto die morbus regius prehendit, verùm iſtos per veſicam expurgatio, aut commota alvus, aut larga ſanguinis è naribus profuſio ſublevavit, quale quid Heraclidæ, qui apud Ariſtocyden decumbebat, contigit, quippe qui largum è naribus ſanguinem profudit, & alvum conturbatam habuit, & per veſicam perpurgatus eſt. Vigeſimo autem die judicatione eſt liberatus, non quomodò Phanagoræ famulus, qui, cùm ipſi nihil horum quicquam eveniſſet, periit. Plurimis ſanguis è naribus erumpebat, præcipuè tamen adoleſcentibus & ætate florentibus, atque eorum bona pars periit, qui ſanguinem è naribus non profuderunt. Ætate autem provectioribus, res ſeſe in morbum arquatum vertebat, aut iis alvi commótæ, aut inteſtinorum difficultates aderant, quale quid

Bio-

Bioni, qui ad Silenum decumbebat, contigit. Æstate etiam intestinorum difficultates populariter vagatæ sunt, & quidam eorum qui morbis conflictabantur, quibus etiam sanguis è naribus eruperat, hunc exitum habuerunt, ut in difficultatem intestinorum inciderent, quale quid Eratonis puero & Myllo accidit, qui post multam sanguinis è naribus profusionem, in difficultatem intestinorum delapsi sunt & periculo exempti.

15. Copiosus igitur præcipueque hic humor fluitabat. Siquidem nonnullis impendente judicatione sanguis è naribus non profluxit, sed ad aures enati tumores disparuerunt. Quibus evanescentibus ad sinistri lateris inanitatem summamque coxendicem gravitas decubuit, doloribusque post judicationem obortis, atque urinis tenuibus prodeuntibus, paucum è naribus sanguinem profundere cœperunt. Ac circiter quartum & vigesimum diem Antiphonti Critobuli filio, humores in sanguinis è naribus profluvium secesserunt, quod ubi desiit, integro circa quadragesimum diem judicio est absolutus. Mulieres præterea multæ ægrotarunt, minùs tamen quam viri, nec ita multæ obierunt. Plurimæ autem difficulter partum ediderunt, atque à partu insuper laborarunt, ipsæque potissimùm obierunt, non

secus

ſecus ac Telebuli filia, quæ ſexto à partu die interiit. In febribus itaque plurimis menſes apparuerunt, nonnullis etiam ſanguis ex naribus profluxit, multiſque virginibus id tum primùm contigit. Eſt ubi etiam ſanguis è naribus, quibusdam verò menſtruæ purgationes erumperent, quale quid in Daïtharſis filiâ virgine tum primùm apparuit, cum largâ ſanguinis è naribus profuſione. Atque haud ſcio, quibus horum quicquam rite evenerit, an ex iis quæquam perierit. In quas verò prægnantes morbus forte incidit, hæ omnes, quod ſciam, abortionibus periclitatæ ſunt. Plurimis verò urinæ bene quidem coloratæ, tenues autem & pauca habentes ſubſidentia, cum dejectionibus tenuibus & bilioſis. Pleriſque verò alioqui judicatis, morbus in inteſtinorum tormina deſiit, quale quid Xenophani, & Critiæ accidit. Urinæ etiam quibusdam dilutæ, multæ, liquidæ, tenues poſt judicationem fuerunt, in quibus cùm reliqua etiam probè judicata forent, multa ſubſedere. Atque hoc quidem recenſere æquum videtur, in quibus fuere: Bion qui apud Silenum decumbebat, Cratia quæ cum Xenophane verſabatur, Aretonis puer, & Mneſiſtrati uxor. Qui omnes poſteà in difficultatem inteſtinorum delapſi ſunt. An verò idcirco id contigerit, quòd urinæ di-

dilutæ prodierunt, animadverſione dignum eſt.

16. Multi circa Arcturum undecimo die judicatione abſoluti ſunt, neque his, quæ ob juſtam cauſam fieri ſolent morborum reverſiones, recurrerunt. Sub hoc tempus autem ſopore opprimebantur, atqui inter hos plures pueri, qui omnium vel maximè morte exempti ſunt. Ad æquinoctium verò & ad Vergilias uſque, & ſub hyemem, febres ardentes accidebant. Quinetiam tunc plurimi perpetuò cum febribus delirio corripiebantur, atque ex his plerique omnes moriebantur, æſtate autem pauci tales evadebant. Invadentes itaque febres ardentes, quibus præſens immineret pernicies, ſatis indicabant. Nempè ſtatim ab initio febris acuta cum modico inſuper rigore prehendebat, vigiles erant, impotentes animi, ſitibundi, æſtuatione & corporis incontinenti jactatione conflictabantur, cum parvo tenuique ſudore circa frontem & claviculas oborto, nullo tamen per totum corpus diffuſo, multùm deliri erant, timore & omni mœrore confecti, ac velut animum deſpondentes, extrema paulatim frigus concipiebant, pedes ſummi, maximeque manuum ſummitates, diebus paribus acceſſiones contingebant. Pleriſque verò omnibus maximi labores die quarto aderant, ſudoreſque longiſſimè

giſſimè ſubfrigidi nec extrema ampliùs recaleſcebant, ſed livida & frigida permanebant, neque ampliùs ſitiebant. Urinæ his erant nigræ, tenues & paucæ, alvique reſtiterunt, ac ne his quidem, quibus hæc acciderent, ſanguis è naribus profluxit, ſed paucus ſtillavit, neque horum cuiquam res ad recidivam devenit, verùm ſexto die cum ſudore perierunt. Phreniticis autem contigerunt quidem deſcripta non omnia, ſed his ferè undecimo die, quibusdam etiam vigeſimo, judicatione ſolvebantur. Quos ſtatim ab initio circa tertium aut quartum diem phrenitis non prehenderat, ſed primo tempore moderate ſe habebant, iis circa ſeptimum diem morbus ad vehementiam devenit.

17. Magnus itaque fuit morborum numerus, atque ex ægris præcipuè interibant adoleſcentes, juvenes, ætate florentes, quique erant glabro corpore, cute ſubalbidâ. extenſo & nigro capillitio, & nigris oculis, otioſè & ſegniter vitam degentes, voce altâ, exili, aſperâ, balbi, iræ præcipitis & acerbæ, plurimæque hujusce generis mulieres peribant. At verò hoc in ſtatu ex quatuor maximè ſignis ſervabantur ii, quibus aut ex naribus bene ſanguis profluxiſſet; aut urina multa, in quâ quod deſidebat copioſum & laudabile erat, per veſicam proceſſiſſet;

quique aut per alvum turbulenta, biliosa, tempestivè demitterent; aut in difficultatem intestinorum delaberentur. Multisque usu venit ut non ab uno ex descriptis signis judicarentur, sed ut plurimi per omnia percurrerent, & graviùs habere viderentur. Sed hi omnes, quibus ista contingerent, incolumes evaserunt. Mulieribus item & virgunculis evenerunt paulò antè memorata signa omnia. Decernebat autem, si quibus aut horum quippiam optimè fieret, aut liberaliter muliebria apparerent, nullaque (quod sciam) ex his quibus horum quid optimè factum esset, interiit. Philonis namque filia, cùm liberaliter ex naribus sanguis effluxisset, quòd septimo die intempestiviùs cœnâsset, mortem obiit.

18. Quibus invitis per febres acutas atque adeò ardentes lachrymæ effluunt, in his, dum cætera exitialiter non se habeant, sanguinis ex naribus profluvium expectandum est. In his siquidem, qui malè habent, non sanguinis eruptionem, verùm mortem portendunt. Quibus febre judicatoriè desinente, tumores ad aures in febribus cum dolore suborti, neque conquiescunt, neque suppurantur, eos, biliosum alvi profluvium, aut intestinorum difficultas, aut quod in urinis crassis subsidet, liberat, quale quid Hermippo Clazomenio evenit.

Quod

Quod verò ad judicia attinet, ea, ut ſatis perſpicere licet, aut ſunt inter ſe ſimilia aut diſſimilia. Velut in duobus fratribus apparuit, qui ad theatrum Epigenis habitabant, quibus, cùm eâdem ſimul horâ morbus cœpiſſet, ætate provectiori ſexto die, juniori verò ſeptimo decrevit; reverſus utrique eâdem ſimul horâ, dies quinque intermiſit, atque ex reverſione uterque ſimul in totum die decimo ſeptimo eſt judicatione liberatus. Plurimis autem quinto die decrevit, ſeptem intermiſit & poſt reditum die quinto judicatio facta eſt. Quibusdam etiam ſeptimo die decrevit, diebus ſeptem intermiſit, & ex recidivâ die tertio judicatio facta eſt. Nonnullis quoque morbus die ſeptimo judicatus eſt, cumque diebus tribus intermiſiſſet, ſeptimo decrevit. Aliquibus die ſexto morbus decrevit, atque ubi dies ſex intermiſiſſet, tribus diebus prehendit, quos etiam ubi uno die reliquiſſet, altero rurſus prehendit & judicatus eſt, quemadmodum Evagonti Daïtharſis filio contigit. Aliis ſexto die decrevit; ſeptem intermiſit, & ex repetitione die quarto judicatus eſt, quale quid Aglaidæ filiæ uſuvenit. Plurimi igitur eorum qui tunc ægrotârunt hunc habuerunt morbi tenorem, atque haud ſcio an eorum cuiquam qui ſuperfuerunt ritè factæ morborum reverſiones non recurrerent,

 om-

omnesque, quod ſciam, ſervabantur, quibus hoc recidivæ genus contigit, neque hoc modo ægrotantium cuiquam morbum rurſus repetiviſſe memini. Moriebantur autem plurimi ex his morbis ſexto die, velut Epaminondas, Silenus, & Philiſcus Antagoræ filius.

19. Quibus tubercula ad aures enaſcebantur, ea die vigeſimo decernebant. Sedata autem ſunt iis omnibus, quibus non ſuppurârunt, ad veſicam tamen ſeſe converterunt. Cratiſtonacti, qui ad Heraclium decumbebat, & Scymni fullonis ancillæ ſuppurârunt, & perierunt. Nonnullis verò morbus die ſeptimo decrevit, novem intermiſit diebus, reverſus eſt, & ex recidivâ quarto die judicatus eſt. Phanocritus, qui apud Gnathonem pictorem decumbebat, ſeptimo die judicatione eſt abſolutus. Sub hyemem vero circa brumale ſolſtitium ad æquinoctium usque, febres ardentes & phreniti-des perdurabant, multique peribant. Judicationes tamen variè ceciderunt, plurimisque quinto ab initio die morbus decrevit, quarto intermiſit, repetiit, & ex recidivâ quinto die judicatio facta eſt, omnino diebus quatuordecim. Atque hunc in modum pueris plurimis, quinetiam natu grandioribus. judicatio facta eſt. Nonnullis verò undecimo die morbus decrevit, deci-

mo

mo quarto repetiit, perfectéque vigesimo judicatus est. Quòd si qui vigesimo novo insuper rigore corriperentur, iis quadragesimo die morbus decrevit. Plerique autem omnes sub primam judicationem denuo rigebant. Quinetiam quidam per exordia sub judicium ipsum novo rigore correpti, adhuc in ipsis morborum reversionibus unà cum judicatione riguerunt. Vere autem rigebant omnino pauci, æstate plures, per autumnum adhuc plures, sub hyemem longè plurimi. At sanguinis è naribus profluvia cessarunt.

SECTIO TERTIA.

20. QUænam in his, quæ ad morbos spectant, dignotio facienda sit facilè discemus, ex communi omnium & cujusque propriâ naturâ, ex morbo & ægroto, ex his, quæ offeruntur, & eo, qui offert. Nam & ex his melius vel gravius se habent. Præterea ex universali ac particulari aëris conditione, & regionis cujusque, ex consuetudine, victus ratione, vitæ genere, ex cujusque ætate, ægri sermonibus, moribus, silentio, imaginationibus, somnis, vigiliis, ex insomniis, quæ qualia & quando obveniant videndum est, vellicationibus, pruritibus, lachrymis, ex

accessionibus, dejectionibus, urinis, sputis, vomitionibus. Videndæ sunt etiam quæcunque fiunt morborum vicissitudines, & ex quibus in quos succedant, & quinam abscessus perniciem aut solutionem portendant. Sed & sudor, rigor, perfrictio, tussis, sternutationes, singultus, spiritus, eructationes, flatus silentes, strepitum cientes, sanguinis eruptiones, ora venarum ex ano sanguinem fundere solita, (Græci hæmorrhoidas dicunt.) Atque ex his quæ per hæc contingunt consideranda sunt.

21. Febrium hæ quidem sunt continuæ, quæ quidem interdiu prehendunt, noctu intermittunt, aut noctu prehendunt, interdiu intermittunt. Sunt & semitertianæ, tertianæ, quartanæ, quintanæ, septimanæ & nonanæ. In febre autem continuâ morbi sunt valde præcipites, maximi & gravissimi, præcipuéque lethales. At omnium est tutissima quartana, placidissima & longissima. Non enim solum per se ipsa talis est, verùm etiam ab aliis magnis morbis vindicat. In eâ verò quæ semitertiana dicitur, tum morbi acuti accidunt, tum etiam præter cæteras ista præcipuè lethalis est. Quinetiam tabes & quicunque alii morbi longi affligunt, in hâc potissimum detinent. Nocturna non admodum lethalis est, longa tamen. Diurna longior, nonnullis autem ad tabem vergit.

git. Septimana longa eſt, non tamen lethalis. Nonana hâc adhuc longior, ſed non lethalis. Tertiana exacta celerem habet judicationem, neque lethalis eſt. Quintana autem omnium eſt peſſima. Hæc nempe ante tabem, aut jam contabeſcentibus ubi ſupervenerit, perimit.

22. Inſunt autem in ſingulis hisce febribus, tum continuis, tum intermittentibus, formæ, conſtitutiones, & acceſſiones hujuscemodi. Videlicet quidem continua quibusdam, ubi incepit, floret & viget maximè, & in gravius tendit, circa judicium verò in ipſoque judicio extenuatur. Nonnullis verò leniter ac latenter incipit, increſcit autem in dies exacerbaturque, ſed ſub judicium in ipſoque judicio abunde emicat. Eſt ubi ex moderatis initiis augeſcit & exacerbatur, & ſimulatque aliquantisper vigorem acceperit, ad judicium usque ſub ipſumque judicium rurſus ſe remittit. Atque hæc in omnem febrem, omnemque morbum cadere ſolent. Ex his autem bene ſubductâ ratione victum offerre neceſſe eſt. Jam quoque multa alia præcipua ſigna his ſunt cognata, de quibus partim aliquando ſcriptum eſt, partim verò ſcribetur. Quæ tecum animo reputanti, perpendendum conſiderandumque quodnam præceps periculum & mortem portendat, aut quodnam ſuperſti-

tem ægrum fore indicet, & cuinam admovendus cibus, necne, & quando, & quantus, & quinam cibus futurus sit.

23. Quæ diebus paribus invasiones habent, ea diebus paribus decernunt. Quorum verò accessiones imparibus diebus fiunt, ea imparibus judicantur. Circuitum autem qui diebus paribus judicant, primus est decretorius quartus, sextus, octavus, decimus, decimus quartus, vigesimus octavus, trigesimus, trigesimus quartus, quadragesimus octavus, sexagesimus, octogesimus, & centesimus. Curcituum verò qui diebus imparibus judicant, primus est tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, decimus septimus, primus & vigesimus, septimus & vigesimus, & trigesimus primus. Considerandum autem est quòd si quid aliter extra hos præscriptos dies decernat, recidivas fore perniciemque portendi. Animumque advertere & nôsse oportet, his in temporibus futuras judicationes ad salutem aut perniciem tendere, vel momenta in melius aut deterius facere. Prætereaque videndum est, quibusnam circuitibus febres errantes, quartanæ, quintanæ, septimanæ, nonanæ, judicationes subeant.

ÆGROTI QUATUORDECIM.

Primus.

24. PHiliscus, qui propter mœnia habitabat, primo die decubuit, eumque febris acuta prehendit, cum ſudoribus & nocte laborioſâ. Poſtridie ingravescentibus omnibus, ex alvi dilutione meliusculè habuit, cum nocte quietâ. Die tertio, mane & ad meridiem usque, liber à febre eſſe viſus eſt, ad vesperam verò febris acuta invaſit cum ſudore & ſiti, lingua inaruit, nigrum lotium reddidit, nox gravis & moleſta fuit, non dormivit prorſusque deliravit. Quarto, graviora evaſerunt omnia, urinæ nigræ, nox facilior fuit, & urinæ melius coloratæ. Quinto, circa meridiem parum idque ſincerum è naribus ſtillavit, urinæ variæ, in quibus ſublimia quædam innatantia rotunda, genitali ſemini ſimilia, diſperſa inerant, neque reſidebant. Huic ſuppoſitâ glande, flatuoſa pauca prodierunt, nox gravis fuit, ſomni parvi, verba cum delirio, extrema undiquaque frigida, quæ nec etiam ad calorem ampliùs revocari poterant, urinam nigram reddidit, aliquantulum dormivit, ſub diem vox defecit, ſudor frigidus obortus eſt, ſummitates livescebant. Die

ſexto

ſexto circa meridiem obiit. Spiratio huic perpetuò quaſi intro revocanti & ingeminanti rara & magna fuit; lien in gibboſitatem rotundam ſublatus eſt, & ad finem usque ſudores frigidi perſeverârunt. Acceſſiones diebus paribus invaſerunt.

ÆGER SECUNDUS.

25. SIlenum, qui in Platamone habitabat, juxta Eualcidis ædes, ex laboribus, compotationibus, & exercitationibus intempeſtivis, ignis, hoc eſt, febris vehementiſſima prehendit. Cœpit autem ex lumbis laborare, & capitis gravitate teneri, cum cervicis diſtenſione. Primo die ex alvo bilioſa, ſincera, ſpumantia, abunde ſaturata & affatim colorata multa prodiêre. Urinæ nigræ, in quibus nigra ſubſidebant, ſitibundus erat, lingua inſuper arida, nocte nihil dormivit. Altero die, febris acuta fuit, dejectiones plures, tenuiores, ſpumantes, urinæ nigræ, nox inquies & gravis, aliquantulum deliravit. Tertio, omnia graviora evaſêre, præcordiorum contentio utrimque ad umbilicum promiſſa, ſubmollis, dejectiones tenues, nigricantes, urinæ turbidæ, nigræ, nox inſomnis, verba multa, riſus, cantus, continere ſe non potuit. Quarto, eadem affligebant omnia. Quinto, per alvum

vum seceſſêre ſincera, bilioſa, læevia, pinguia, urinæ tenues, pellucidæ, paulùm ad intelligentiam rediit. Sexto, circa caput tenuis & paucus ſudor obortus eſt cùm extremorum frigore & livore, multa corporis incontinentia & jactatio, nihil demiſit alvus, urinæ reſtiterunt, febris acuta. Septimo, voce defectus eſt, corporis ſumma non ampliùs ad calorem revocari poterant, nihil minxit. Octavo, ſudor frigidus per omnia membra diffuſus eſt, cum puſtulis rubentibus, rotundis, parvis, varis non abſimilibus, quæ permanebant, neque abſceſſum faciebant. Alvus verò parum concitata, ſtercora tenuia, crudis ſimilia, multa non ſine labore demiſit, urina cum dolore mordax reddebatur, corporis ſumma paulisper ad calorem reducebantur, ſomni exigui erant ac veluti ſopores, vox defecit, urinæ tenues & perſpicuæ. Nono eadem fere omnia. Decimo potum non capiebat, ſopore detinebatur, ſomni autem exigui erant. Ab alvo ſimilia prodibant, minxit affatim ſubcraſſum in matellâ depoſitum. Quod ſubſederat, hordei toſti non exactè moliti craſſioribus fruſtulis ſimile erat, album, ſumma corporis iterum frigida. Undecimo die, obiit. Huic per exordia ad extremum usque ſpiratio magna & rara fuit, & continens præcordiorum palpitatio.

pitatio. Ætatis annum agebat ferè vigesimum.

ÆGER TERTIUS.

26. HErophontem febris acuta prehendit, alvus circa initia pauca, & cujusmodi in crebrâ & inani egerendi voluntate solent, demisit, deinde verò tenuia, biliosa & copiosa. Somnum nullum capiebat, urinæ nigræ & tenues erant. Quinto die, mane surditas obvenit, exasperata sunt omnia, lien sublatus intumuit, cum præcordiorum contentione, ex alvo pauca & nigra percurrebant, desipuit. Sexto, delirabat, sub noctem sudor obortus est, frigus, delirium perseverabat. Septimo, corporis summa perfrixerunt, siticulosus fuit, deliravit, sub noctem ad mentem rediit, dormivit. Octavo, febricitavit, lien imminuebatur, prorsus ad intelligentiam rediit. Ad inguen doluit, primumque ei tumor subortus est, quà lieni è directo respondebat, deinde dolor ad utramque tibiam transiit, nox facilis, urinæ meliùs coloratæ, in quibus quædam alba subsidebant. Die nono, sudore oborto morbus decrevit, intermisit. Quinto pòst reversus est die, simulque lien in tumorem sublatus est, febris acuta, rursusque surditas. Tertio post recidivam die imminuebatur

nuebatur lienis tumor, minorque ſurditas erat, dolor crura invaſit, noctu ſudore oborto ad decimum ſeptimum diem judicatus eſt, neque in morbi reverſione deliravit.

ÆGER QUARTUS.

27. PHilini uxorem in Thaſo, quæ filiam pepererat, cùm ex naturæ præſcripto purgationes procederent, cæteraque leviter haberet, decimo quarto poſt partum die, ignis, hoc eſt, febris vehementiſſima, cum rigore prehendit. Huic circa exordia oris ventriculi dolor contigit & præcordiorum dextrorum, locorum muliebrium dolores, purgatio defecit. Ex ſubdito autem peſſo iſta quidem allevata ſunt, capitis verò & cervicis lumborumque dolores perſeverabant, ſomni non aderant, extrema frigida, ſitibunda erat, alvus aduſta pauca demittebat. Urinæ tenues, & per initia decolores. Sexto die ad noctem multùm deliravit, rurſusque ad intelligentiam rediit. Septimo ſiticuloſa, dejectiones bilioſæ, in plenum & affatim coloratæ. Octavo, novo rigore ſuborto febris acuta prehendit, convulſiones multæ non ſine dolore, multùm deliravit. Glande ſubditâ ad deſidendum exſurrexit, multaque prodierunt cum

bilioſo

bilioſò affluxu. Somnum capere non poterat. Nono convulſiones, decimo aliquantulùm mente conſtabat, undecimo dormivit, omnia in memoriam ſubierunt, ſed ſtatim rurſus deliravit. Convulſa autem urinam confertim multam reddidit, raro ab iis qui aſſidebant admonita, craſſam, albam (quale quid in ſubſidentibus urinis viſitur, quæ longo intervallo in matulâ depoſitæ & reſervatæ returbantur) eaque non ſubſidebat, ſed colore & craſſitudine veterini generis urinas referebat. Atque iſtiusmodi fuerunt urinæ, quas videre licuit. Ad decimum quartum diem totum corpus palpitationes occupârunt, multùm loquebatur, aliquantulùm mente conſtabat, ſed confeſtim rurſus deſipuit. Circa decimum ſeptimum voce defecta eſt, vigeſimo obiit.

ÆGER QUINTUS.

28. EPicratis uxor, quæ apud Archigeten decumbebat, cùm jam partus inſtaret, vehementi rigore correpta eſt, nec (ut aiebant) incaluit, & poſtridie eadem adfuerunt. Tertio die filiam peperit; cæteraque omnia rite atque ordine proceſſerunt. Altero a partu die eam febris acuta prehendit, cum oris ventriculi & locorum muliebrium dolore. Quæ quidem omnia

nia ex ſubdito peſſo allevata ſunt, ſed tum capitis, tum cervicis ac lumborum dolor invaſit, neque ſomni ulli aderant. Ex alvo pauca, biliofa, tenuia & ſincera dimiſit, cum urinis tenuibus & nigricantibus. Sexto poſtquam febris corripuit die, ſub noctem deliravit. Septimo, exasperata ſunt omnia, cum pervigilio deſipuit, ſitibunda fuit, ex alvo biliofa omnia abundeque colorata ſeceſſerunt. Octavo, rurſus ſuborto rigore liberalius quievit. Nono, iisdem perſeverantibus; decimo moleſtus crurum rurſusque oris ventriculi dolor invaſit cum capitis gravitate & absque delirio, aliquantò plus dormivit, alvus ſubſtitit. Undecimo, meliùs coloratas urinas cum copioſo ſedimento reddidit, leviùs habuit. Decimo quarto, ſuborto novo rigore febris acuta prehendit. Decimo quinto, biliofa, flava, ſubfrequentia vomitione refuſa ſunt, ex ſudore febris reliquit. Sub noctem febris acuta, urinæ craſſæ, quæ album habebant ſedimentum. Quibus decimo ſexto ad noctem ingraveſcentibus, moleſtè habuit, non dormivit, deliravit. Decimo octavo, ſitibunda fuit, lingua retorrida, non dormivit, multùm deliravit, crurum dolor infeſtavit. Ad vigeſimum, mane parvo ſuborto rigore ſopor tenuit, placidè dormivit, biliofa pauca, nigra vomuit, ſub noctem ſurditas oborta

est. Circiter verò vigesimun primum, sinistrum latus undique gravitas cum dolore occupavit, parvâ insuper subortâ tussi; urinæ crassæ, turbulentæ, subrubræ, quæ depositæ non subsederunt. Cætera verò levius habuit, neque à febre immunis fuit. Statim per exordia faucium dolor & rubor adfuit, columella contracta fuit, fluxio acris, mordax & salsa ad extremum perseveravit. Ad vigesimum septimum diem, febre libera, urinæ cum sedimento aderant, latus aliquantulùm doluit. Ad trigesimum verò quartum febris corripuit, alvum biliosa conturbârunt. Quadragesimo, pauca biliosa vomuit. Octogesimo, judicatione prorsus est absoluta & febre liberata.

ÆGER SEXTUS.

29. CLeonactidem, qui supra Heraclium decumbebat, ignis, hoc est, febris vehemens, vago & incerto quodam ordine prehendit. Capitis & lateris sinistri circa initia dolor adfuit, cæterorumque membrorum perinde ac ex lassitudine labores. Febrium accessiones aliæ subinde absque ullo ordine, & nunc quidem sudores, nunc verò minimè. Febrium insultus ut plurimùm diebus decretoriis ferè invadebant. Ad vigesimum quartum diem extremæ ma-

nus

nus frigeſcebant, vomitione refuſa ſunt bilioſa, flava, ſubfrequentia, non longè verò pòſt, virulenta, quibus omnibus levatus eſt. Circiter trigeſimum, ſanguis fluere ex utrâque nare cœpit, idque inconſtanter paulatim ad judicationem usque, ſed nec cibum averſabatur, nec ſiticuloſus toto tempore fuit, neque verò inſomniâ torquebatur, urinæ tenues, non tamen decolores erant. Ad quadrageſimum verò, ſubrubra minxit, cum ſedimento multo rubro, leviùs habuit. Poſt quæ variè ſe habuerunt urinæ, ut quæ interdum ſedimentum haberent, interdum verò nequaquam. Sexageſimo, urinis ſedimentum multum, album & læve adfuit, remiſſa ſunt omnia, febris intermiſit. Urinæ verò iterum tenues quidem, boni coloris tamen. Die ſeptuageſimo à febre liber fuit, quæ dies decem intermiſit. Octogeſimo, rigore oborto febris acuta prehendit, ſudor multus, urinis ſedimentum rubrum, læve adfuit. Quibus perfecta judicatio ſucceſſit.

ÆGER SEPTIMUS.

30. MEtonem ignis, hoc eſt, febris vehemens, prehendit cum lumborum gravitate & dolore. Poſtridie ex liberaliore aquæ potu alvus rectè demiſit. Tertiò,

 ca-

capitis gravitas tenuit, dejectiones tenues, biliosæ, aliquantulùm rubentes prodierunt. Quarto, exasperata sunt omnia, bis ex nare dextrâ sanguis paulatim effluxit, nox laboriosa, dejectiones eædem, quæ die tertio, urinæ nigricantes, quæ sublime quiddam in medio innatans, subnigrum divulsum, nec subsistens habebant. Quinto die ex nare sinistrâ liberaliter sanguis sincerus effluxit, sudore oborto judicatus est. Post judicationem autem cum pervigilio præter rationem loquebatur, urinæ tenues & nigricantes erant. Post capitis perfusiones quievit, mente constitit. Huic morbus non revertit, verùm etiam post judicationem crebrò sanguis è naribus erupit.

ÆGER OCTAVUS.

31. ERasimum, qui ad Bootæ torrentem habitabat, febris à cœnâ vehemens corripuit, noctem turbulentam transegit. Primus dies quietus fuit, nox laboriosa. Postridie, ingravescentibus omnibus sub noctem deliravit. Tertio die, laboriosè habuit, multùm deliravit. Quarto, gravissimè, per noctem verò nihil dormivit, somnia aderant & ratiocinationes, deinde deteriora, magna & imprimis animadvertenda, timor & magna corporis incontinentia.

Quin-

Quinto, manè compositus erat, omninoque ad intelligentiam redierat. Ad meridiem verò valdè insanivit, neque se cohibere poterat, summa corporis frigida & liventia, urinæ crudæ, sub solis occasum defunctus est. Huic ad extremum usque febres cum sudore aderant, præcordiorum tumor & contentio non sine dolore. Urinæ verò nigræ, sublimia quædam in medio innatantia rotunda habebant, neque subsidebant, & ex alvo stercora demissa sunt. Sitis continua non magna tamen. Convulsiones cum sudore sub mortem multæ.

ÆGER NONUS.

32. IN Thaso, Critoni erecto & obambulanti pes vehementer dolore ex pollice cœpit, eodem die decubuit cum horrore & stomachi fastidio aliquantulùm incalescens, sub noctem desipuit. Postridie per totum pedem & ad talum tumor subruber & contensus, pustulæ parvæ nigræ, febris acuta, insaniâ correptus est. Ex alvo merè biliosa plurima processerunt. Postridie, ex quo laborare cœperat, mortuus est.

ÆGER DECIMUS.

33 CLazomenius qui ad Phrynichidæ puteum decumbebat, igne, h. e. ve-

hementiſſimâ febre correptus, per exordia ex capite, cervice & lumbis dolere cœpit. Confeſtim ſurditas invaſit, neque ſomni aderant, febris acuta prehendit, præcordium in tumorem ſublatum fuit, neque valde contenſum, lingua arida. Die quarto, ſub noctem deliravit. Quinto, cum moleſtiâ exaſperata ſunt omnia, ad undecimum verò aliquantulùm remiſerunt, alvus ab initio ad decimum quartum usque, multa, tenuia, aquæ ſimilia transmittebat. Quod ad dejectiones attinet, commodè habebat, deinde alvus ſuppreſſa eſt. Urinæ per totum morbum tenues quidem, boni tamen coloris erant, & ſublime quiddam in medio innatans multum, non nihil diſperſum habebant, neque ſubſidebant. Ad decimum ſextum, paullo craſſiores urinas reddidit, quibus paulum inerat ſedimenti, nonnihil allevatus eſt, meliusque ſibi conſtabat. Decimo ſeptimo, rurſus tenues profluxerunt, ſecundum utramque aurem tumor cum dolore ſubortus eſt, ſomni non aderant, delirabat, crurum dolore vexabatur. Vigeſimo, judicatione à febre vindicatus eſt, non ſudavit, omninoque ad intelligentiam rediit. Circa vigeſimum ſeptimum, vehemens coxendicis dolor obortus ſtatimque ſedatus eſt. Quæ autem ad aures erant tubercula neque conquieſcebant, neque ſup-

pura-

purabant, verum dolebant. Ad trigesimum primum, ex alvi profluvio, aquosa excrementa multa & cujusmodi in difficultate intestinorum esse solent, prodierunt, crassas urinas reddidit, tubercula circa aures conquieverunt. Circa quadragesimum verò, oculi dextri dolor subortus est, hebetior visus fuit, constitit.

ÆGER UNDECIMUS.

34. DRomeadæ conjugem postquam filiam peperisset, cæteraque omnia rite atque ordine procederent, postridie rigor cum febre acutâ prehendit. Primo statim die præcordii dolor invasit, non sine stomachi fastidio, horrore, magnâque corporis incontinentiâ, neque iis, qui post consecuti sunt, diebus somnum capere potuit. Spiratio rara, magna, subitoque revulsa, ac velut retracta fuit. Postridie ejus diei quo rigor cœpit, ex alvo commode stercora processerunt, urinæ crassæ, albæ, turbulentæ, cujusmodi esse solent quæ subsederunt, ubi in matellâ multo tempore depositæ returbantur, neque subsidebant, noctu nihil dormivit. Tertio, ad meridiem novo suborto rigore febris acuta prehendit, urinæ similes, præcordii dolor, stomachi fastidium & nausea aderant, nox difficilis

fuit, neque dormivit, ſudor per totum corpus frigidus diffuſus eſt, ſtatim tamen rurſus ad calorem rediit. Quarto, præcordii dolor aliquantum remiſit, ſed una cum dolore capitis gravitas adfuit, ſopore nonnihil detenta eſt, nares paucum ſtillârunt ſanguinem, lingua valde reſiccata, ſitibunda fuit, urinæ tenues, oleoſæ, parum dormivit. Quinto, ſiticuloſa, nauſeabunda, urinæ eædem, ex alvo nihil ſeceſſit, circa meridiem valde deliravit. Confeſtimque rurſus parum ad intelligentiam rediit, ubi ſurrexiſſet ſopore detenta eſt, paulum perfrixit, nocte dormivit, deliravit. Sexto die mane novus ſubortus eſt rigor celeriterque recaluit, ſudor toto corpore dimanavit, extrema frigescebant, deliravit, ſpiratio magna & rara fuit. Paulò pòſt convulſionibus à capite ſubortis celeriter defuncta eſt.

ÆGER DUODECIMUS.

35. INcaleſcens quidem cœnavit bibitque largius, nocte omnibus vomitu refuſis febris acuta prehendit cum præcordii dextri dolore, inflammatio ſubinanis ad interna vergebat, nox moleſta & difficilis fuit. Urinæ verò per initia craſſæ, rubræ, quæ in matulâ depoſitæ non ſubſidebant, lingua valde reſiccata, non admodum erat ſiticuloſus.

losus. Quarto die, febris acuta invasit, undique dolores urgebant. Quinto, minxit læve, oleosum, multum, febris acuta detinebat. Sexto, ad vesperam plurimùm deliravit, neque nocte dormivit. Septimo, exasperata sunt omnia, urinæ similes erant, verba multa profundebat, neque se continere poterat. Ex alvo irritata, liquida & turbulenta cum lumbricis secesserunt, nox perinde laboriosa fuit. Manè verò ex rigore febris prehendit acuta, sudor calidus subsecutus est, ex quo sine febre esse visus est, non multùm quievit. Ex somno perfrictio, crebra sputatio, ad vesperam multùm deliravit. Paulò pòst verò nigrorum, paucorum biliosorum vomitus est subsecutus. Nono, perfrictio, magnum delirium, neque dormivit. Decimo, crurum dolor invasit, ingravescebant omnia, desipuit. Undecimo mortuus est.

ÆGER DECIMUS TERTIUS.

36. MUlier quædam quæ in littore decumbebat, trimestri fœtu gravida, igne, hoc est, vehemente febre, correpta est, statimque ex lumbis dolor invasit. Die tertio, cervicem, caput, circa jugulum manumque dextram dolor occupavit. Celeriter verò lingua voce defecta est, manus dextra

dextra non ſine convulſione elanguit, quale quid in partium reſolutionibus levibusque ſiderationibus contingere ſolet, deliravit prorſus, nox difficilis & laborioſa fuit, neque dormivit, ex conturbatâ alvo bilioſa, ſincera & pauca ſeceſſerunt. Quarto, linguæ vox ſoluta, eorundem convulſiones & undique dolores perdurabant, præcordia cum tumore dolor occupavit, ſomnum non capiebat, prorſus deliravit, alvi perturbatio aderat, urinæque tenues nec probati coloris reddebantur. Quinto, febris acuta prehendit cum præcordiorum dolore, penitus deliravit, alvi recrementa bilioſa erant, ſub noctem ſudor obortus eſt & à febre vindicata. Sexto, ad mentem rediit, allevârunt omnia, ad jugulum verò ſiniſtrum perſeverabat dolor, ſitibunda erat, urinas tenues reddidit, neque quievit. Septimo, tremor corripuit, aliquantulùm ſoporata eſt, nonnihil deliravit, juguli & brachii ſiniſtri dolores perſeveraverunt, cætera verò allevârunt, ad ſe planè rediit. Tribus autem diebus defecit febris ab eâque immunis viſa eſt, undecimo rediit, & novo inſuper orto rigore febris vehemens corripuit. Ad decimum verò quartum diem, bilioſa, flava, crebrâ vomitione ſunt refuſa, obortoque ſudore à febre judicatione eſt liberata.

ÆGER

ÆGER DECIMUS QUARTUS.

37. MElidia, quæ ad Junonis ædem decumbebat, ex capite, cervice, & pectore vehementer dolere cœpit, confestimque febris acuta prehendit. Menstruæ verò purgationes paucæ visæ sunt, horumque omnium continentes erant dolores. Sexto die, profundus eam sopor corripuit, stomachi fastidium & æstuatio, horror, malarum rubor, deliravit. Septimo, profuso sudore febris intermisit, dolores perseverabant, febris rediit, somni parvi aderant. Urinæ per totum morbum laudabilis fuêre coloris, cæterum tenues. Alvi recrementa tenuia, biliosa, mordacia admodum pauca, nigra, graveolentia prodierunt. In urinis subsederunt alba & lævia, sudor dimanavit, die undecimo judicatione integrè est absoluta.



HIPPOCRATIS

DE

MORBIS VULGARIBUS LIBER TERTIUS.

SECTIO PRIMA.

Æger Primus.

1. PYTHIO ad Telluris ædem habitabat. Huic ſtatim primo die tremor ex manibus, febris acuta, & mentis vacillatio cœpit. Quæ omnia poſtridie exaſperata ſunt, & tertio eadem perſeveravêre. Quarto, ex alvo pauca, ſincera, biliofa transmiſſa ſunt. Quinto, invaluerunt omnia, tremores perſeverârunt, ſomni exigui aderant, alvus conſtitit. Sexto, ſputa fuerunt varia, aliquantulùm rubra. Septimo, os perperam diſtractum eſt. Octavo, ingraveſcentibus omnibus etiamnum tremores permanebant. Urinæ verò à principio quidem & ad octavum usque diem tenues, decolores, ſublime quiddam in medio innatans nubilum habebant. Decimo, ſudoribus provocatis paulumque maturioribus red-

redditis ſputis judicatus eſt, & ſub judicium ipſum urinæ aliquantisper tenues viſæ ſunt. Poſt judicationem verò, quadrageſimo tandem die, circa ſedem ſuppuratio facta eſt, & in ſtranguriam abſceſſus tranſiit.

ÆGER SECUNDUS.

2. HErmocrates qui ſecundum novum murum decumbebat, igne, hoc eſt, vehementiſſimâ febre correptus eſt. Cœpit ex capite lumbisque dolere, præcordia molliter contendebantur. Lingua verò per exordia deuſta fuit, confeſtimque ſurditas obnata eſt, ſomni non aderant, ſed nec admodum ſitibundus erat. Urinas craſſas, rubras, quæ in matellâ depoſitæ non ſubſidebant, reddidit. Ex alvo verò exuſta non pauca demiſſa ſunt. Quinto die, urinas minxit tenues, ſuspenſum quid in medio habentes, neque ſubſidentes. Sub noctem deſipuit. Sexto, aurigine tentatus eſt, ingraveſcebant omnia, neque ſibi ſatis conſtabat. Septimo, moleſtè habuit, urinæ tenues, ſimiles erant, identidem ſubſequentibus diebus ſe geſſit. Ad undecimum autem diem allevari omnia viſa ſunt. Sopor cœpit, urinæ craſſiores, ſubrubræ, deorſum tenues erant, neque ſubſidebant. Paulisper ad intelligentiam rediit. Decimo

quarto, à febre immunis fuit, non ſudavit; dormivit, prorſus mente conſtabat, urinæ eædem. Ad decimum ſeptimum, revertit morbus, incaluit, deinceps febris erat acuta, urinæ tenues. Rurſus autem vigeſimo die judicatus eſt, a febre immunis fuit, neque ſudavit. Hoc toto tempore cibum averſabatur, mente conſtabat, loqui non valebat, lingua reſiccabatur, non ſitiebat, ſopore tentatus aliquantulùm dormivit. Circiter verò quartum & vigeſimum, denuo incaluit, alvus fluida, liquida & tenuia multa demiſit, & proximis deinceps diebus febris acuta prehendit, lingua exuſta eſt. Septimo & vigeſimo obiit. Huic per totum morbum ſurditas permanſit, urinæ craſſæ & rubræ non ſubſidebant, aut tenues & decolores, & ſuspenſum quid in medio innatans habebant. Cibum verò capere non valebat.

ÆGER TERTIUS.

3. QUidam in Dealcis hortis decumbens, ex longo intervallo capitis gravitate & temporis dextri dolore conflictatus, ex levi verò occaſione, igne, hoc eſt, vehementi febre, correptus decubuit. Poſtridie ex ſiniſtrâ nare paucus ſincerus ſanguis effluxit. Alvus autem ſtercora probè demiſit. Urinæ tenues, in quibus varia ine-

inerant suspensa quædam in medio innatantia, hordei tosti, non exacte moliti crassioribus frustulis ferè similia, genitaleque semen referentia. Tertio die, febris acuta prehendit, dejectiones nigræ, tenues, spumantes processere, & quæ in iis secessibus subsidebant, livida erant, sopore aliquantulùm premebatur; cùm desurgeret, molestè habebat. Quæ in urinis subsidebant livida & aliquantisper glutinosa erant. Quarto, biliosa, flava, pauca, vomitione rejecit, paulumque intermittens, virulenta. Ex nare sinistrâ paucus sincerus sanguis defluxit, dejectiones eædem urinæque erant, paucus tenuisque sudor circa caput & jugulum obortus est, lien sublatus intumuit, femur è directo respondens dolor prehendit. Præcordiorum dextrorum contentio submollis fuit, nocte non dormivit, aliquantulùm deliravit. Quinto, dejectiones fuere copiosiores, nigræ, spumantes, in quibus subsidebant nigra, nocte nihil dormivit, desipuit. Sexto, dejectiones nigræ, pingues, glutinosæ, fœtidæ erant, dormivit, meliusque mente constabat. Septimo, lingua valde resiccata, sitibundus erat, non dormivit, deliravit, urinas tenues neque probe coloratas reddidit. Octavo, alvi recrementa nigra, pauca, coacta; quievit, ad sese rediit, neque valde siticulosus fuit. Nono, oborto

rigore

rigore febris acuta invasit, insudavit, perfrixit, deliravit, dexter oculus perversus est, lingua resiccata, siticulosus erat & insomnis. Decimo, in iisdem versabatur. Undecimo, prorsus per omnia mente constabat. febre liber, insudavit, urinæ tenues ad judicationem visæ sunt. Duos dies à febre integer remansit, quæ decimo quarto repetiit, mox verò nocte non quievit, omnino desipuit. Decimo quinto, urinam turbidam reddidit, cujusmodi fit ex his quæ ubi subsederunt, commoventur, febris acuta prehendit, penitus desipuit, non quievit, genua & tibias dolor occupavit. Ab alvo autem ex glande suppositâ, stercora nigra exierunt. Decimo sexto, urinæ tenues sunt redditæ, quæ suspensum quidem in medio innatans nubilosum habebant, deliravit. Decimo septimo, mane extrema frigescebant, tegumentis convolutus est, graviter febricitavit, sudore por totum corpus dimanante allevatus est, paulò plus intelligebat, neque febre liber, sitibundus erat. Vomitione refusa sunt biliosa, flava, pauca. Ex alvo verò stercora prodierunt, ac mox paulò nigra, pauca, tenuia. Urinæ tenues, neque laudabilis erant coloris. Decimo octavo, sopore detentus est, neque ad intelligentiam redierat. Decimo nono, eadem perseveraverunt, urinæ tenues erant. Vigesimo, dormivit, in totum

mente

mente constabat, sudore correptus à febre immunis fuit, nec sitivit. Urinæ verò tenues erant. Altero & vigesimo, paululùm desipuit, nonnihil sitivit, præcordiorum dolor & continens ad umbilicum palpitatio occupavit. Quarto & vigesimo, in urinis subsidentia inerant, penitus mente constabat. Vigesimo septimo, coxendicis dextri dolor cepit, urinas tenues reddidit in quibus subsidentia inerant, de reliquo verò placidissimè habuit. Ad vigesimum nonum, oculus dexter doluit, urinæ tenues redditæ sunt. Quadragesimo, pituitosa, alba, copiosa, alvus dejecit, sudore multo ex toto corpore diffluente, perfectâ judicatione est absolutus.

ÆGER QUARTUS.

4. PHilistes in Thaso ex longo intervallo capite dolebat, tandemque etiam altissimo sopore aliquantulùm correptus decubuit. Obortis autem ex comessationibus febribus assiduis, ingravescebat dolor, nocte primum incaluit. Primo die, biliosa, pauca, vomitione refudit, flava primùm, deinde verò æruginosa plurima. Ab alvo autem stercora exierunt, nox implacida fuit. Postridie, surditas obvenit, febris acuta cum præcordiorum dextrorum contensione, quæ

-intro vergebant. Urinas tenues & perspicuas reddidit, in quibus suspensum quiddam in medio innatans paucum, semini genitali simile inerat. Circa meridiem vehementer insanivit. Die tertio, permolestè habuit. Quarto, convulsionibus exagitatus est, exasperata sunt omnia. Quinto, sub tempus matutinum defunctus est.

ÆGER QUINTUS.

5 CHærion, qui apud Demænetum decumbebat, ex potu, igne, hoc est, febre vehementissimâ correptus est, statimque capitis gravitas cum dolore occupavit, non dormivit, alvus perturbata secessus tenues & aliquantulùm biliosos demisit. Tertio die, febris acuta invasit & capitis tremor, præcipuè verò labri inferioris, pauloque pòst rigor, convulsiones, omnino desipuit, nox molesta fuit Quarto, quievit, paulisper dormivit, deliravit. Quinto, laboriosè habuit, exasperata sunt omnia, delirium, nox molesta, non dormivit. Sexto, eadem perseveravere. Septimo, novo suborto rigore febris acuta prehendit, & per omnia membra diffuso sudore judicatus est. Huic per totum morbum ex alvo dejectiones biliosæ, paucæ, sinceræ prodierunt. Urinæ tenues erant, boni coloris, quæ

quæ ſublime quiddam in medio innatans nubiloſum habebant. Ad octavum, urinas melioris coloris, in quibus ſubſidentia inerant candida & pauca, reddidit, ad intelligentiam rediit, à febre immunis fuit, quæ nono repetiit. Ad decimum quartum autem, graviter febricitavit, inſudavit. Decimo ſexto, bilioſa, flava, copioſa, vomitione rejecit. Decimo ſeptimo, novo deſuper orto rigore febris acuta invaſit, & ſudore dimanante à febre judicatione abſolutus eſt. Urinæ poſt morbi reverſionem & judicationem melioris erant coloris, atque in his ſubſidentia inerant, neque per recidivam mentis alienatio adfuit. Decimo octavo, paulùm incaluit, atque inſuper ſitibundus; urinæ tenues, ſublime quiddam in medio innatans nubiloſum habebant; aliquantulùm deliravit. Ad decimum nonum, à febre immunis fuit, cervicis dolor occupavit, urinis ſubſidentia inerant. Vigeſimo, perfectâ judicatione abſolutus eſt.

ÆGER SEXTUS.

6. EUryanactis filiam virginem, ignis, hoc eſt, febris vehementiſſima prehendit. Sine ſiti autem perpetuò permanſit, neque cibos ullos admittebat. Alvus pauca demiſit, urinæ tenues, paucæ, neque

probi coloris erant. Incipiente autem febre, ad ſedem dolor erat. Sexto verò die, à febre immunis fuit, non ſudavit, judicata eſt. Quod ad ſedem enatum erat paululùm ſuppuravit, ſimulque judicatione disruptum eſt. A judicatione ſeptimo die, rigore correpta aliquantulùm incaluit, ſudavit. Octavo verò poſt judicationem die, non admodum riguit, poſteaque extremorum frigus ſemper adfuit. Ad decimum, poſt eum quem habuerat ſudorem, deliravit, rurſusque ſtatim ad mentem rediit. Iſta autem (ut ferebant) ex deguſtatâ uvâ huic contigerant. Ubi autem duodecimum diem intermiſiſſet, plurimùm rurſus deſipiebat. Alvus conturbata, bilioſa, pauca & ſincera, tenuia, mordacia reddidit, crebrò deſurgebat. Septimo verò die, ex quo poſtremùm delirâſſet, mortua eſt. Hæc ab ipſo morbi exordio ex faucibus doluit, & continuum ruborem habuit, gurgulioque retractus eſt, deſtillationes multæ, parvæ, tenues, acres aderant. Tuſſiebat, neque concoctum quicquam educebat. Toto morbi tempore omnis generis cibos averſata eſt, neque quicquam appetivit, non ſitiit, neque quicquam effatu dignum bibit, taciturna erat, nihil loquebatur, mœror & animi deſperatio inerat. Erat autem nativa quædam ac congenita ad tabem propenſio.

ÆGER SEPTIMUS.

7. QUæ apud Ariſtionem erat & anginâ conflictabatur, primùm & linguâ laborare cœpit. Vox obſcurè ſe prodebat, lingua rubens & reſiccata erat. Primo die, horruit, incaluit. Tertio, rigor, febris acuta prehendit, colli tumor ſubruber, durus, & in pectus utrâque ex parte imminebat, extrema frigida, livida, ſpiratio ſublimis, potus per nares refluebat, neque devorare quicquam poterat, dejectiones & urinæ reſtiterunt. Quarto, exaſperata ſunt omnia. Quinto, anginâ periit.

ÆGER OCTAVUS.

8. QUi ad Mendacium forum decumbebat adoleſcens, ex laſſitudinibus, laboribus ac curſibus præter conſuetudinem, igne, hoc eſt, febre vehementiſſimâ, correptus eſt. Primo die, conturbata alvus, bilioſa, tenuia, multa reddidit. Urinæ tenues & nigricantes erant, ſomnum non cepit, ſitibundus fuit. Poſtridie, exaſperata ſunt omnia; dejectiones plures erant & importuniores, neque dormivit, mens perturbata fuit, aliquantulùm inſudavit. Tertio, inquietè habuit, ſitibundus, nauſeabundus,

multa corporis jactatio & angustia, deliravit; extrema livida & frigida, præcordiorum contensio submollis utrinque. Quarto, somnum non cepit, pejus habuit, septimo obiit. Ætas erat annorum prope viginti.

ÆGER NONUS.

9. MUlier ad Tisamenum molestis volvuli casibus appetita fuit, multis vomitionibus conflictabatur, potum continere non poterat. Dolores circa præcordia aderant, qui in inferioribus secundùm ventrem locis cum torminibus assiduis urgebant. Non sitiebat, incalescebat, extrema perpetuò frigescebant, stomachi fastidio laborabat, vigil erat. Urinas paucas, tenues reddidit. Alvi recrementa cruda, tenuia, pauca. Nil ampliùs juvare poterat; defuncta est.

ÆGER DECIMUS.

10. EX his quæ circa Pantimiden erant, mulier quædam ex infantuli fœtus abortione, primo die igne, hoc est, febre vehementissimâ, correpta est. Lingua resiccata, siticulosa erat, æstuabunda cum insomniâ. Alvus conturbata ex multis tenuibus & crudis. Postridie, novo oborto rigore,

gore, febris acuta prehendit, venter multa reddidit, non dormivit. Tertio die, inaugebantur dolores: quarto, deliravit: septimo, defuncta est. Alvus per totum morbum recrementis multis tenuibus, crudis fluxit, urinæ paucæ, tenues erant.

ÆGER UNDECIMUS.

11. ALteram ex obortivo fœtu circiter quintum mensem, ignis, hoc est, febris vehementissima, prehendit. Per exordia verò sopore rursusque insomniâ detinebatur cum lumborum dolore & capitis gravitate. Secundo die, alvus turbata est, primumque pauca, tenuia & sincera dejecit. Tertio, plura & pejora, nocte nihil dormivit. Quarto, mens emota fuit, metus atque animi ægritudo inerat, dexter oculus perversus est, sudor paucus & frigidus circa caput dimanavit, extremitates frigidæ. Quinto, exasperata sunt omnia, multùm deliravit confestimque rursus ad intelligentiam rediit; siticulosa erat, insomnis. Alvus per totum morbum multis & intempestivis fluxit. Urinæ paucæ, tenues, nigrescentes erant: extrema frigida, sublivida. Sexto, eadem perseverârunt. Septimo, extincta est.

ÆGER DUODECIMUS.

12 QUæ in Mendacium foro decumbebat, tum primùm laborioſè maſculum enixa, igne, hoc eſt, febre vehementiſſimâ, correpta eſt. Statim per exordia ſitibunda, ex ſtomachi faſtidio & oris ventriculi dolore laborabat, lingua reſiccata erat, alvus tenuibus, paucis, perturbata fuit, neque ſomnum cepit. Poſtridie, novo aliquantulùm ſuborto rigore, febris acuta prehendit, modicus circa caput ſudor frigidus dimanavit. Tertio, non ſine dolore ab alvo cruda, tenuia, multa demiſſa ſunt. Quarto, novus obortus eſt rigor, exasperata ſunt omnia, pervigil fuit. Quinto, moleſtè habuit. Sexto, eadem perſeverârunt. Ex alvo verò liquida multa ſeceſſere. Septimo, novo ſuborto rigore febris acuta corripuit, ſitis multa aderat, & incontinens corporis jactatio. Ad veſperam frigidus toto corpore diffuſus eſt ſudor, perfrixit, extremorum frigus, quæ nec jam ad calorem revocari poterant. Iterumque ſub noctem oborto rigore extrema non recaleſcebant, neque dormivit, aliquantulùm deliravit, confeſtimque rurſus ad intelligentiam rediit. Octavo, circa meridiem recaluit, ſitivit, ſopore oppreſſa fuit, nauſeabunda. Billioſa, pauca,

non-

nonnihil flava vomitione refudit, nox inquies, non dormivit, multùm confertas urinas reddidit idque non ſentiens. Nono, remiſſa ſunt omnia, ſopore detenta eſt ad occaſum, ſuborto aliquantulùm rigore, pauca, bilioſa, vomuit. Decimo rigor, febrilis inſultus, neque quicquam quievit. Mane urinam multam, in quâ nulla ſubſidentia inerant, reddidit, extrema recaluerunt. Undecimo, vomuit virulenta, bilioſa, non ita multò pòſt rigore correpta eſt, rurſusque extrema frigescebant. Sub occaſum ſudor, rigor, vomuit multum, noctem moleſtè tulit. Duodecimo, multa, nigra, fœtida vomuit, ſingultus multus adfuit, & ſitis moleſta. Decimo tertio, rigore correpta, nigra, graveolentia, multa vomitu effudit. Circa meridiem verò voce defecta eſt. Decimo quarto, ſanguis per nares effluxit; defuncta eſt. Huic per totum morbum alvus lubrica, & horroris ſenſus adfuit. Ætas erat annorum ferè ſeptendecim.

SECTIO SECUNDA.

Status Peſtilens.

13. ANnus Auſtrinus, imbribus abundans, atque in totum à ventis tranquillus fuit. Quum autem paulò ſuperiori-

bus anni temporibus, justò majores siccitates viguissent, sub Arcturum, spirantibus austris, multùm pluit. Autumnus obscurus, nebulosus, cum aquarum abundantiâ, hyems austrina, humida & levis. Longo verò post Solis conversionem intervallo, juxta æquinoctium, extremæ hyemis frigora adfuerunt, jamque sub Æquinoctium ipsum Aquilonares venti cum nivibus non ita diu spiravere. Ver rursus austrinum, à flatibus quietum, aquæ multæ & continentes ad Canem usque. Æstas serena, calida, æstus præfocantes magni. Anniversarii venti (Etesias vocant) pauci disjunctim spiravere. Sub Arcturum rursus spirantibus Aquilonibus, aquæ multæ. Existente igitur anno austrino, humido & leni, hyeme quidem salubriter agebant, præter tabidos, de quibus mox scribetur.

14. Ante ver autem unà cum frigoribus consecutis ignes sacri plurimi, partim quidem aliquâ de causâ, partim quidem sine eâ contingebant, atque hi maligni quidem multos sustulerunt. Multi ex faucibus laborabant, voces vitiatæ erant, febres ardentes unà cum phrenitide, serpentia oris ulcera, pudendorum tubercula, lippitudines, carbunculi. Alvi perturbatæ, cibos aversabantur, & hi quidem partim siticulosi, partim sine siti erant. Urinæ turbulentæ, multæ, malæ

malæ reddebantur. Sopore ut plurimùm detinebantur, rursusque pervigiles. Morborum solutiones prorsus nullæ partimque difficiles, aquæ inter cutem, tabidi multi. Atque hi quidem morbi populariter vulgabantur. Ex enumeratorum autem generum unoquoque laborabant multi & moriebantur plurimi, eorumque singulis hunc in modum accidit. Multis certè ignis sacri occasio ex contemnendis valdeque parvis ulcusculis toto corpore oblata est, præcipuè verò sexagenariis circum caput, vel si quid paululum negligeretur. Nonnullis autem, etiam inter curationes ipsas, magnæ inflammationes contingebant, multusque ignis sacer celeriter ubique populabatur. Horum igitur plurimis abscessus ad suppurationes vertebant, carniumque & ossium ac nervorum ex decidentiâ mutilationes magnæ fiebant. Neque verò contracta fluxio puri erat affinis, sed aliud quoddam putredinis & fluxionis multæ ac variæ genus. Quibus itaque circa caput hujusmodi aliquid contigit, totius capitis & menti glabrationes, ossiumque denudationes & prolapsus acciderunt, multæque fluxiones fiebant, istaque partim in febribus, partim sine his aderant. Atque hæc terrorem potius quam periculum denunciabant. Quibus namque talium maturatione res ad suppurationem devenit, eo-

rum

rum plerique ſuperſtites evadebant. At verò quos inflammatio quidem ſacerque ignis reliquerat, nullumque hujusmodi abſceſſum creaverat, ii frequentes periere. Similiter quoque & quâcunque corporis parte oberrârunt, iſta contigerunt. Multis ſiquidem brachium ac cubitus totus defluebat. Nonnullis verò iſta latera malè vexabant, aut anteriorum aut poſteriorum aliquid. Eſt ubi etiam femur integrum, aut tibia, aut pes totus denudabantur. Horum autem omnium graviſſimè urgebant quæ circum pubem pudendaque contingebant. Atque ea quidem fuit eorum, quæ cum ulcere aut occaſione aliquâ externâ contigerunt, conditio. Multis autem unà cum febribus ipſis, aut ante febrem, atque etiam poſt febres ipſas inciderunt. Illud verò ipſis inerat, ut quæcunque per ſuppurationem abſcederent, ſi vel inſignis aliqua alvi perturbatio, aut probarum urinarum transmiſſio extitiſſet, per ea ipſa ſolutio procederet: ſin quibusdam nihil horum contigiſſet, temereque & ſine ullâ ſolutionis ſignificatione evaneſcerent, ea mortem inferebat. Longè igitur plurimos ſacer ignis verè appetivit, qui & per æſtatem & ſub autumnum conſequebatur. Magna verò perturbatio quibusdam inerat, & ad fauces tubercula, linguæque inflammationes, & quæ ſecundùm

dùm dentes abſcederent. Multisque vocis vitiatæ & præpeditæ facta eſt ſignificatio, potiſſimè quidem his qui tabeſcere cœpiſſent, atque etiam febre ardente detentis & phreneticis.

15. Cœperunt itaque febres ardentes & phrenitides ante ver, poſt ea quæ præceſſerunt frigora, plurimique tunc diu ægrotârunt gravibusque & lethalibus caſibus conflictati ſunt. Erat autem febrium ardentium quæ obvenerant conſtitutio hujusmodi. Per initia ſopore detinebantur cum ſtomachi faſtidio & horroris ſenſu, febris acuta, neque magnopere ſitiebant aut delirabant. Ex naribus paucus ſtillavit ſanguis. Plurimos acceſſiones diebus paribus invadebant. Atque ſub ipſas acceſſiones oblivio, membrorum exſolutio & vocis defectio contingebant. His quidem pedes ſummi & manus frigidiores evadebant, multoque maximè circa acceſſiones, deinde vero lentè nec probè recalescebant, rurſusque ad intelligentiam redibant & loquebantur. Eos autem aut perpetuus ſopor non ſomnolentus detinebat, aut vigiliæ cum laboribus. Horum plerisque alvus recrementis crudis, tenuibus, multis turbabatur. Urinæ multæ, tenues, neque judicatorii neque boni quicquam habebant. Neque aliud quicquam in ita affectis decernebat, neque enim rite ſanguis è naribus profluebat,

fluebat, neque aliud quicquam eorum, quæ abſcedere nata ſunt, judicatione tentabatur, moriebaturque unusquisque, uti ſors ferebat, vago & incerto ordine, plerunque circa judicationes, quidam verò longius producti cum vocis defectione, nonnulli etiam cum ſudoribus. Quæ quidem his, qui perniciosè haberent, contingebant. Quin & ſimilia phreneticis fiebant. Atque hi omnino ſine ſiti erant. Neque phreneticorum quispiam vehementer inſanivit, ſicut in cæteris uſuvenire ſolet, ſed ex malâ aliâ quâdam & languidâ in ſomnum degravatione graviter peribant.

16. Aliæ inſuper etiam febres viguerunt, de quibus mox ſcribetur. Multis os ſerpentibus ulceribus affectum ulceroſumve fuit, fluxiones ad pudenda multæ, exulcerationes, tubercula intus & extra circum inguina. Lippitudines humentes, longæ, diuturnæ, non ſine doloribus, palpebris foris & intus adnascebantur quædam, quæ multorum aciem perderent, Ficos nominant. Enascebantur verò cùm aliis in ulceribus multa, tum in pudendis. Carbunculi æſtate multi, atque alia quæ putredinis nomine donantur, puſtulæ magnæ. Serpentia ulcera plerisque magna. Quantum autem ad alvum ſpectabat, plerisque circa eam multa & noxia evenere. Primum quidem crebræ & ina-

inanes egerendi voluntates multis molestæ, imprimis verò pueris atque iis omnibus qui pubertatem nondum attigerant, eorumque plurimi peribant. Multi intestinorum lævitate vexabantur, quidam difficultate intestinorum, neque hi admodum molestè. Alvus autem biliosa, & pinguia, & tenuia, & liquida demittebat, ac multis quidem eo morbus ipse decubuit, tum circa febres, tum in febribus. Tormina cum doloribus aderant, itemque convolutiones malignæ. Multis in corpore existentibus ac suppressis exitus. At neque exeuntia dolores tollebant. Atque ad ea quæ adhibebantur non facilè habebant. Purgationes nempe plurimos magis offendebant. Eorum verò qui ita habebant plerique quidem subitò moriebantur, multi etiam diutiùs perdurabant. Atque ut semel absolvam, tum qui diuturnis, tum qui acutis tentabantur morbis, ex ventris vitio omnes ferè periere. Omnes namque venter pariter sustulit. Omnes autem in quos sanè incidi, ob præscriptos omnes morbos quibus vexabantur, cibos equidem aversabantur. Plerique verò præcipueque hi ipsi, & qui eodem modo affecti erant, sed & ex aliis qui etiam perniciosè haberent. Siticulosi partim quidem erant, partim verò siti vacui. Ex his quos febris aliaque vexabant, nullus intempestivè potum sumpsit,

psit, sed quoad potionem, licebat eam instituere vivendi rationem quam velles. Urinæ autem copiosæ prodibant, neque potioni ingestæ respondebant, verum plurimùm superabant, multumque etiam vitiosæ erant urinæ redditæ. Nam neque crassitudinem, neque concoctionem habebant, neque probè expurgabantur. In multis namque probæ per vesicam expurgationes bono sunt. Plurimis verò colliquationem perturbationemque, & dolores, & moram, & judicationis cessationem portendebant. Sopore autem detinebantur, imprimis quidem phrenitici & qui febre ardente laborabant, quinetiam cæteris in omnibus maximis morbis, quòd cum febre contingerent. Omnino verò plerosque aut gravis sopor comitabatur, aut tenues & parvi somni.

17. Multa alia præterea passim vulgata sunt febrium genera, tertianæ, quaternæ, nocturnæ, assiduæ, diuturnæ, incertæ & vagæ, implacidæ, inconstantes. Atque hæ omnes non sine multâ perturbatione contingebant. Plerisque etenim alvus cum horroris sensu turbabatur, sudores nihil decernebant, urinæque, quales supra descripsimus. Eorum verò plerisque hæc erant diuturna. Neque enim decernebant quæ iis ipsis abscedebant, quod cæteris usu venire solet. Omnino quidem omnibus difficiles erant

judicationes, aut nullæ, aut diuturnæ, his verò quàm maximè. Atque horum pauci circa octogesimum diem judicatione absolvebantur, magnâ autem ex parte iis temerè defecerunt. Horum etiam pauci ex aquâ inter cutem moriebantur erecti & stantes. Plerosque verò etiam præter alios morbos tumores agitabant, ac præ cæteris tabidos.

18. Maximè autem & gravissimè afflixit tabes, plurimosque interemit. Nempe cùm multis ad hyemem cœpisset, hi magnâ ex parte decubuerunt, partim verò erecti & stantes pertulerunt. Ineunte autem vere eorum qui decubuerant plerique perierunt, reliquorum verò nullum tusses reliquerunt, verùm æstate remiserunt. At sub Autumnum omnes decubuerunt, multique interierunt, eorum verò plerique diu traxerunt. Horum itaque plurimi, ex his derepente pessimè affligi cœperunt, crebri erant horrores, plerumque febres assiduæ, acutæ, sudores etiam intempestivi, multi, continenter frigidi, refrigeratio multa, vixque recalescebant. Alvi variis modis subsistentes, rursusque illicò lubricæ, atque eorum quæ pulmones offendebant per inferna transmissio. Urinarum illaudatarum abundantia, corporis extenuationes malæ. Tusses autem omninò quidem multæ aderant, multaque cocta & liquida educebant, neque verò ad-

modum laborioſè. Quod ſi etiam quadantenus laborarent, rurſus tamen valde placidè & molliter omnis ex pulmone purgatio procedebat, fauces non admodum mordebantur, neque ſalſugines quicquam infeſtabant. Viſcida nihilominùs & alba, liquidaque & ſpumoſa multa ex capite deſcendebant. Longè verò maximum malum tum hos tum etiam cæteros comitabatur, ciborum faſtidium, uti paulò antè ſcriptum eſt. Nam neque ad potionem neque ad cibum alacriter habebant, ſed valde ſiti vacui degebant. Corporis gravitas inerat, & ſopore detinebantur. Ac ferè omnes tumoribus corripiebantur, & in aquam inter cutem evadebant. Horrore concutiebantur, & ſub mortem delirabant.

19. Erat autem tabidorum ſpecies ex iis qui glabri erant, ſubalbidi, lentis colorem referentes, ſubrubri, cæſiis oculis, pituitâ albâ redundantes, & quibus ſcoptula operta alarum inſtar à tergo extabant atque prominebant, mulieresque eodem modo ſe habebant. Itidem & qui ad atram bilem generandam eſſent idonei, & ſubſanguinei. Atque hos febres ardentes & phrenitides, & inteſtinorum difficultates tentabant. Juvenes crebræ & inanes egerendi cupiditates, pituitoſos longa alvi profluvia, acria & pinguia ventris recrementa bilioſos vexabant.

20.

20. Omnibus autem quos paulò suprà descripsimus, ver quidem erat molestissimum plurimosque sustulit. Æstas verò placidissima, miniméque multi perierunt. Per autumnum rursus & sub Vergiilias, multi interierunt quartanâ febre detenti. Mihi porrò videtur æstas illa meritò multùm profuisse. Æstivos namque morbos succedens bruma solvit, & brumales adveniens æstas dimovit. Quamquam quæ tunc fuit æstas ex sese non satis suæ naturæ constabat, verùm derepente calida, austrina, & à ventis silens fuit, nihilominus tamen ad aliam temporis conditionem mutata profuit.

21. Per verò magni in arte æstimo posse de iis, quæ scripsimns, cogitationem rectè suscipere. Eorum namque usum qui calluerit, is mihi non magnopere videtur in arte aberrare posse. Exactè autem tenere oportet propriam cujusque temporum anni conditionem, & statum, morbumque ipsum, & quidnam boni commune sit constitutioni cum morbo, quidnam & mali constitutio, aut morbus inter se commune habeant. Et quisnam morbus diuturnus sit & exitium afferat, aut quisnam diuturnus & ex quo ægri evadebant: Et quisnam præceps & exitialis, aut quisnam præceps & salutaris. Atque ex his ipsis tum judicatoriorum dierum series observanda est, tum etiam prædicendi

facultas ſuppetit. Ac in his exercitato procl ive eſt inſtituendæ victus rationis tempus & modum cognoſcere, & quibusnam ea præſcribenda ſit.

ÆGROTI SEXDECIM.

Primus.

22. PArii filius in Thaſo, qui ſupra Dianæ fanum decumbebat, febre acutâ correptus eſt, ſtatim quidem aſſidua, ardente, ſiticuloſâ. Per exordia ſopore detinebatur, rurſusque vigiliis vexabatur. Alvus inter initia turbulenta, urinæ albæ. Die ſexto, oleoſam urinam reddidit, deliravit. Septimo, exacerbata ſunt omnia, non dormivit. Quin & urinæ ſimiles & mens perturbata. Ex alvo verò bilioſa & pinguia prodiere. Octavo deinceps, parum ex naribus ſtillavit, vomitione refuſa ſunt virulenta, pauca, aliquantulùm quievit. Nono, eadem perſeveravere. Decimo, cuncta remiſerunt. Undecimo, ſudor, ſed non toto corpore dimanavit. Corporis quidem ſumma perfrixerunt, ſed mox recaluit. Duodecimo, graviter febricitavit, alvi recrementa bilioſa, tenuia, copioſa In urinis ſuspenſum quid in medio innatans inerat, deliravit. Decimo ſeptimo, permoleſtè habuit.

buit, nam neque ſomni aderant, & febris intendebatur. Vigeſimo, ſudor undique profluxit, pervigil fuit, dejectiones bilioſæ, cibum averſabatur, ſopore detentus eſt. Vigeſimo quarto, recidiva contigit. Trigeſimo quarto, à febre immunis fuit, alvus non ſubſtitit, moxque recaluit. Quadrageſimo, ſine febre, alvus non diu ſubſtitit, cibum averſabatur, rurſus aliquantulùm febricitavit, idque perpetuò inordinatè, partim quidem à febre liber, partim verò non. Nam ſi quando intermitteret allevaretque, ſtatim repetebat. Cibariis etiam multis, vilibus & vitioſis utebatur. Circa recidivas ſomni mali, deliravit. Urinas tunc reddebat craſſas quidem, verùm turbulentas & pravas. Ex alvo coacta, moxque diffluentia demittebantur. Febriculæ aſſiduæ aderant, dejectiones multæ, tenues. Centeſimo & vigeſimo die defunctus eſt. Huic alvus ab initio continenter bilioſis, liquidis, multis defluebat, aut ſi conſiſtere, fervida & cruda dejiciebat. Urinæ per totum morbum malæ. Sopore fere detinebatur, nec ſine doloribus, eratque inſomnis, cibos averſabatur, aſſidueque febris ardens vexabat.

ÆGER SECUNDUS.

23. QUæ in Thaſo ad frigidam decumbebat, ubi filiam enixa eſt, nec pur-

purgationes irent, eam tertio die febris acuta cum horroris ſenſu corripuit. Ex longo tamen ante partum intervallo ex febre decumbebat, cibumque faſtidiebat. Poſt rigorem autem febres fuerunt aſſiduæ, acutæ, cum horrore. Octavo, proximisque diebus multum deliravit, ſtatimque ad intelligentiam rediit. Alvus perturbata, multa, tenuia, aquoſa, bile permixta demiſit, absque ſiti erat. Undecimo, mente conſtabat, ſopore tamen detinebatur, urinas multas, tenues & nigras reddidit, pervigil erat. Vigeſimo, corporis ſumma paulum perfrixerunt, moxque calor rediit, nonnihil mente mota eſt, pervigilavit. Alvi dejectiones eædem perſeverârunt, urinæ dilutæ, multæ. Vigeſimo ſeptimo, à febre immunis fuit, alvus ſubſtitit. Non longè verò pòſt ad coxendicem dextram vehemens enatus dolor diu tenuit, febres rurſus ſubſecutæ, & urinæ aquoſæ. Quadrageſimo, circa coxendicem dolores allevârunt, ſed tuſſes aſſiduæ, humidæ, multæ tenuerunt, alvus ſuppreſſa eſt, cibum faſtidiebat, urinæ eædem. Febres verò in totum quidem non deſinebant, ſed errabundas & incertas habebant acceſſiones, & partim quidem ſic, partim verò non prehendebant. Sexageſimo, tuſſes absque ulla judicatione defecerant. Neque enim ulla ſputorum concoctio extitit,

tit, neque aliud quicquam eorum, quæ abſcedere ſolent. Maxilla dextra convulſa eſt, ſopore detinebatur, rurſus deliravit, ſtatimque ad mentem rediit. Cæterùm à cibis averſo erat animo, maxilla quidem loco reſtituta eſt, alvus autem bilioſa pauca transmiſit, febris intenſior fuit, nec ſine horrore, proximisque diebus voce defecta eſt, rurſusque ad intelligentiam rediit & ſermocinata eſt, octogeſimoque exſpiravit. Urinæ huic perpetuò nigræ, tenues & dilutæ fuerunt, ſoporque comitabatur, cibos non ſumebat, animum despondebat, pervigil, iracunda, implacida, mens atrâ bile tentabatur.

ÆGER TERTIUS.

24. PYthionem in Thaſo, qui ſupra Herculis fanum decumbebat, ex laboribus & laſſitudinibus negligenterque ſubductâ victus ratione, rigor vehemens & febris acuta prehendit. Lingua reſiccata erat, ſiticuloſus, bile abundans, ſomnum non cepit. Urinæ nigricantes, ſublime quid in medio ſuspenſum habebant, neque ſuſidebant. Altero ſub meridiem die corporis extremorum frigus cepit, præcipueque circa manus & caput, ſermone & voce defectus eſt, longo intervallo brevem ſpiritum traxit,

xit, revocatus eſt calor, ſitiit, noctem quietam duxit, ſudor circa caput parum motus eſt. Tertio die, quietè habuit, ad vesperam verò ſub Solis occaſum aliquantulùm perfrixit, perturbatio cum nocte laborioſâ, nihil dormivit. Ex alvo verò pauca ſtercora coacta transmiſſa ſunt. Quarto, mane quievit, ſub meridiem autem exaſperata ſunt omnia, perfrixit, ſermone & voce deſtitutus eſt, deteriùs habuit, tandem recaluit. Urinas reddidit nigras ſuspenſum quiddam in medio innatans habentes, noctu placidè habuit, & ſomnum cepit. Quinto, allevari viſus eſt, cæterùm in ventre gravitas cum dolore tenuit, ſitibundus fuit, nox moleſta. Sexto, mane quidem placidè ſe geſſit, ſub occaſum verò dolores intenderunt, graviùs habuit. Vesperi autem ex parvo per alvum infuſo venter probè reddidit, noctu ſomnum cepit. Septimo die, magnâ corporis æſtuatione & ſtomachi faſtidio conflictabatur, & quâdam corporis implaciditate tentabatur, oleoſam urinam reddidit, noctu turbatio multa, delirabat, ſomnum nullum capiebat. Octavo, mane quidem aliquantulum dormivit, confeſtimque perfrixio cepit & vocis defectio, ſpiratio exilis & imminuta, ad vesperam autem calor rurſus rediit, deliravit. Jam verò appetente die paulò leviùs habuit, alvi recrementa

menta ſincera, pauca, bilioſa. Nono ſopore detinebatur, æſtuatione & ſtomachi faſtidio tentabatur cùm excitaretur, neque valde ſitibundus erat. Sub Solis autem occaſum magna corporis inquiete tenebatur, deliravit, nox prava. Decimo mane vox defecit, frigus multum, febris acuta, magna ſudoris copia; defunctus eſt. Hic diebus paribus graviùs habebat.

ÆGER QUARTUS.

25. QUi ex Phrenitide laborans primo die decubuit æruginoſa & virulenta, multa, tenuia, vomitione refudit, febris horroris ſenſu inſignis prehendit, ſudor copioſus, aſſiduus, toto corpore dimanavit, capitis & cervicis gravitas non ſine dolore. Urinæ tenues, in quibus ſublimia quædam in medio ſuſpenſa, parva, diſperſa inerant, neque ſubſiſtebant. Ex alvo ſtercora affatim prodierunt, multùm deliravit, nihil dormivit. Poſtridie mane vox defecit, febris acuta invaſit, ſudavit, non intermiſit. Totum corpus palpitationes occuparunt, nocte convulſiones. Tertio die, graviora evaſerunt omnia. Quarto, mortuus eſt.

ÆGER QUINTUS.

26. CAlvum in Lariſſa, ex femore dextro dolor derepente occupavit, nihilque adhibitis remediis eſt profectum. Primo die, febris acuta, ardens, ſenſim prehendit, comitabanturque dolores. Poſtridie fœmoris quidem dolores remiſerunt, febris autem intenſa eſt, implaciditate quâdam corporis tenebatur, ſomnum non capiebat, corporis ſumma frigebant, urinarum copia profluxit, ſed nec eæ laudabiles erant. Tertio die, femoris quidem dolor ceſſavit, verùm mentis alienatio perturbatioque adfuit, & multa corporis incontinentia jactatioque. Quarto, ſub meridiem celerrimè periit.

ÆGER SEXTUS.

27. ABderæ Periclem febris acuta, continua, cum dolore prehendit, ſitis multa, æſtuatio & ſtomachi faſtidium aderat, potum continere non valebat. Aliquantulùm autem ex liene tum ex capitis gravitate laborabat. Primo die, ſanguis multus ex nare ſiniſtrâ profluxit. Febris tamen intenſior erat, urinas reddidit multas, turbulentas, albas, quæ nec depoſitæ ſub-

ſubſidebant. Poſtridie graviora evaſerunt omnia. Ac certè urinæ quidem craſſæ erant, verùm quæ magis ſubſiderent, ſtomachi faſtidium & æſtuatio allevata eſt, dormivit. Tertio die, febris remiſſa eſt, urinæ copioſæ, concoctæ, in quibus multum ſubſidebat, profluxerunt, noctem quietam habuit. Quarto, ſub meridiem ſudor multus, calidus toto corpore dimanavit. à febre judicatione eſt abſolutus, nec recidivam paſſus eſt. Morbus erat acutus.

ÆGER SEPTIMUS.

28. ABderæ virginem, quæ ad viam ſacram decumbebat, febris ardens prehendit. Sitibunda autem erat & pervigil, eique tum primùm muliebria profluxerunt. Sexto die, vehemens ſtomachi faſtidium adfuit, rubor, horror, cùm moleſtâ corporis jactatione. Septimo, eadem perſeveraverunt. Urinæ tenues quidem, verùm probati coloris erant, alvus commodè habebat. Octavo, ſurditas, febris acute cepit, inſomnis, æſtuabunda, cum horroris ſenſu, mentis erat compos, urinæ eædem. Nono, ac proximis diebus eadem perſeverarunt, atque adeò permanſit ſurditas. Decimo quarto, mentis perturbatio, febris remiſſio. Decimo ſeptimo, multum ex naribus

bus profluxit, ſurditas nonnihil eſt levata, proximiſque diebus ſtomachi faſtidium & ſurditas aderat, & delira erat. Vigeſimo, pedum dolor cepit, ſurditas & delirium intermiſit, paucus ex naribus ſanguis prorupit, ſudoribus à febre liberata eſt. Quarto & vigeſimo, febris repetiit, rurſusque ſurditas, pedum dolor perſeveravit, mens emota eſt. Septimo & vigeſimo, copioſis obortis ſudoribus, à febre immunis fuit, ſurditas reliquit, pedum dolor aliquantulùm tenuit. In reliquo verò, perfectâ judicatione abſoluta eſt.

ÆGER OCTAVUS.

29. ABderæ Anaxionem, ad Threicias portas decumbentem, febris acuta prehendit, lateris dextri dolor continens tenebat, tuſſis erat ſicca, neque quicquam primis diebus exſpuebat. Siti cruciabatur atque inſomniâ, urinæ probè coloratæ erant, copioſæ & tenues. Sexto die, deliravit. Fotus verò nihil profecerunt. Septimo, moleſtè habuit. Nam & febris intendebatur, neque dolores remiſerant, & tuſſes infeſtabant, & difficilis ſpiratio inerant. Octavo, ſecta in cubito vena, multus ſanguis, prout debuit, effluxit, dolores certè remiſerunt, verùm tuſſes

ſes ſiccæ perſeverarunt. Undecimo, leniores fuerunt febres, paucus ſudor circa caput prodiit, etiamnum tuſſes tenebant, & quæ ex pulmone prodibant liquidiora erant. Decimo ſeptimo, cœpit pauca & concocta exſpuere, allevatus eſt. Vigeſimo, ſudore oborto à febre liber fuit, à judicatione verò meliùs habuit. Sitis autem vexabat, nec probæ pulmonis expurgationes erant. Septimo & vigeſimo, rediit febris, tuſſivit, concocta plurima eduxit, in urinis alba, multa ſubſidebant, ſine ſiti erat, bene ſpirans. Trigeſimo quarto, ſudore per totum corpus diffuſo, febre liberatus, & prorſus eſt judicatione abſolutus.

ÆGER NONUS.

30. ABderæ, Heropythus rectus & obambulans ex capite doluit, neque verò multò pòſt decubuit. Is habitabat ad ſuperiorem tractum, febris erat ardens, acuta. Statim initio plurima bilioſa vomitione refuſa ſunt, ſitis aderat & magna corporis jactatio & incontinentia. Urinæ tenues, nigræ, in quibus interdum quidem ſuspenſum quiddam in medio innatans ſublime erat, interdum verò non. Nox laborioſa, febrium acceſſiones ſubinde variæ, ac plerumque inordinatæ. Sub decimum

verò

verò quartum diem obſurduit, febres intendebantur, urinæ eædem. Vigeſimo, itemque proximis diebus permultùm deliravit. Quadrageſimo, multus è naribus ſanguis erupit, magisque ad ſeſe rediit, ſurditas inerat quidem, verùm minùs vexabat, remiſerunt febres. Conſequentibus diebus crebrò & paulatim ſanguis è naribus profluxit. Ad ſexageſimum verò diem, deſierunt quidem ſanguinis è naribus eruptiones, verùm coxendicis dextræ vehemens dolor tenuit, ac febres intendebantur. Neque verò multò pòſt, inferiorum omnium partium dolores exorti ſunt. Contigit autem ut aut febres majores eſſent, ſurditasque juncta, aut iſta quidem remitterent & allevarent, verùm inferiorum ad coxendices partium graviores fierent dolores. Jam verò ad octogeſimum remiſerunt quidem omnia, verùm nihil dereliquit. Nam & urinæ probati coloris, in quibus plura ſubſidebant, prodierunt, & deliria ſunt imminuta. Circiter centeſimum, alvus bilioſis multis perturbata eſt, nec pauco tempore talia multa procedebant, tandemque inteſtinorum difficultas cum dolore vexavit, cætera commodè habebant. In totum autem, tum febres reliquerunt, tum ſurditas deſiit. Centeſimo vigeſimo, prorſus eſt judicatione abſolutus. Febris erat ardens.

ÆGER

ÆGER DECIMUS.

31. ABderæ, Nicodemus ex venere & potu febre correptus eſt. Per initia autem, ſtomachi faſtidio & oris ventriculi dolore cum ſiti conflictabatur. Lingua exuſta eſt, urinæ tenues ac nigræ. Poſtridie febris invaſit cum horroris ſenſu & ſtomachi faſtidio, nihil dormivit, bilioſa, flava, vomitione ſunt refuſa, urinæ eædem perſeverabant, noctem quietam transegit, ſomnum cepit. Tertio die, imminuta ſunt omnia, & tranquillitas adfuit. Sub Solis occaſum rurſus corporis implaciditate aliquantulùm tentatus eſt, noctem permoleſtè tulit. Quarto, rigor cepit, febris magna, omnium dolores aderant, urinæ tenues erant, ac ſuspenſum quiddam in medio innatans habebant. Septimo, allevatio fuit. Octavo, cætera remiſerunt omnia, Decimo, ſequentibusque diebus dolores quidem tenuerunt, verum leviores erant. Acceſſiones verò & dolores hunc perpetuò diebus ferè paribus invaſerunt. Vigeſimo, urinam reddidit albam, cui craſſitudo inerat, nec depoſita ſubſidebat, copioſo ſudore profuſo viſus à febre liber eſſe. Sub veſperam autem rurſus incaluit, iidemque dolores vexarunt, horror adfuit, ſitis, nonnihil

nihil deliravit. Quarto & vigesimo, copiosam urinam albam reddidit, in quâ multa subsidebant. Sudore calido copioso per totum corpus diffuso, à febre judicatione est absolutus.

ÆGER UNDECIMUS.

32 MUlier quædam in Thaso austera & aspera, ex mœrore manifesto recta adhuc & obambulans, insomniâ & ciborum fastidio tentata est, siti & magnâ corporis æstuatione premebatur. Habitabat autem ad Pyladis ædes in Plano. Primo die, appetente nocte, metus, sermones multi, animi ægritudo, febricula levis cepit, mane convulsiones multæ vexarunt. Ac sicubi convulsiones illæ multæ intermitterent, delirabat, obscœna loquebatur, dolores multi, vehementes & continentes aderant. Postridie eadem perseverarunt, somnum non cepit, febris ingravescebat. Tertio, convulsiones certè cessarunt, sopor verò atque in somnum degravatio tenuit, rursumque expergefacta est, exiliit, neque sese continere poterat, multum delirabat, febris erat acuta. Eâdem autem nocte sudor copiosus, calidus, toto corpore dimanavit, à febre immunis fuit, somnum cepit, omnino ad sese rediit, judica-

dicatione est absoluta. Ad tertium verò diem, urinæ nigræ, tenues erant, habebantque in medio suspensum quiddam innatans, rotundum admodum; neque subsidebat. Sub judicium autem muliebria copiosa profluxerunt.

ÆGER DUODECIMUS.

33. LArissæ, virginem quandam febris ardens & acuta prehendit, pervigil erat, sitibunda, lingua fuliginosa, arida. Urinas probati quidem coloris reddidit, tenues tamen. Postridie molestè habuit, non dormivit. Tertio die, alvus aquosa multa transmisit, proximisque diebus talia commodè prodierunt. Quarto, urinam tenuem, paucam reddidit, quæ suspensum quid in medio innatans sublime habebat, neque subsidebat, sub noctem deliravit. Sexto, ex naribus sanguis abunde multus effluxit, atque ubi inhorruisset, sudore copioso calido per totum corpus diffluente, ex febre immunis judicatione liberata est. In febribus autem, jamque peractâ judicatione, tum primum muliebria descenderunt, quòd illibatæ virginitatis esset. Prorsus verò stomachi fastidio laborabat, horrebat, faciei rubor aderat, oculorum dolor & capitis gravitas. Huic morbus non

repetiit, ſed judicatione eſt abſoluta. Dolores diebus paribus invadebant.

ÆGER DECIMUS TERTIUS.

34. ABderæ Apollonius, diu rectus & obambulans morbum ſuſtinuit. In tumorem autem ei elata erant viſcera, & conſuetus hepatis dolor longo tempore perſeveravit, ac tunc ſanè etiam auriginoſus factus eſt, flatibus abundabat, & colore erat ſubalbido. Ex intempeſtiviore verò potu & bubulæ eſu, aliquantulùm primum incaluit, decubuit. Deinde cùm lacte uſus eſſet copioſo crudo & cocto, caprillo & ovillo, vitioſâque victus ratione, inſignes omnes offenſiones factæ ſunt. Nam & febres exaſperatæ ſunt, neque memorabile aliquid ex ingeſtis alvus reddidit, urinæ tenues & paucæ, neque ſomnum capiebat, mala inflatio aderat, ſitis multa, ſopore detinebatur, præcordia dextra cum dolore intumuerant, extrema undiquaque frigeſcebant, aliquantulùm delirabat, omnium quæ dixiſſet capiebat oblivio, mente emovebatur. Ad decimum quartum diem, ex quo ſuborto rigore incaluit, decubuit, vehementer inſanivit, clamor, perturbatio, ſermo multus, mox contrà repreſſus eſt, atque tum ſopor invaſit. Deinde verò alvus per-

perturbata, copiosa, biliosa, sincera & cruda demisit, urinæ nigræ, paucæ, tenues erant, magna corporis implaciditas, alvi recrementa varia. Nempe vel nigra, pauca & virulenta, vel pinguia, cruda & mordacia dejecit, ac tandem etiam lacti similia reddere visus est. Sub vigesimum quartum diem, allevatio fuit, in reliquo quidem eadem perseveravere, verum aliquantulùm ad intelligentiam rediit (ex quo namque decubuerat, nihil meminit) statimque rursus desipiebat, atque in deterius omnia tendebant. Circa trigesimum verò diem, febris acuta invasit, alvi recrementa copiosa & tenuia, delirus fuit, extrema perfrixerunt, vox defecit. Quarto & trigesimo, vitâ defunctus est. Ex quo eum vidi, huic perpetuò alvus turbulenta fuit, urinæ tenues, nigræ, sopore detentus & insomnis, extremitates frigidæ, per totum morbum deliravit.

ÆGER DECIMUS QUARTUS.

35. MUlierem in Cyzico, gemellas laboriosè enixam, cùm non admodum partus purgamenta processissent, primùm quidem febris corripuit horroris sensu insignis & acuta, capitis & cervicis gravitas non sine dolore tenuit. Inter exordia in-

 somniâ

ſomniâ vexata eſt, taciturna autem erat, tetrico & ſuperciliofo vultu, & quæ nullis perſuaſionibus flecti poterat. Urinas tenues & decolores reddidit. ſiti premebatur, ac ut plurimùm ſtomachi faſtidio laborabat, alvus inordinatè quidem & inconſtanter perturbabatur, rurſusque conſiſtebat. Sexto die, ſub noctem multùm deliravit, ſomnum non cepit, circaque undecimum vehementer inſaniit, ac rurſus ad intelligentiam rediit. Urinas nigras, tenues, moxque ubi aliquantulùm intermiſiſſent, oleoſas reddidit, & ab alvo multa, tenuia & turbulenta prodiere. Decimo quarto, convulſionibus multis appetita eſt, extrema erant frigida, neque ampliùs ad mentem rediit. Urinæ reſtiterunt. Decimo ſexto, voce defecta eſt. Decimo ſeptimo, periit.

ÆGER DECIMUS QUINTUS.

36. DEalcis uxorem in Thaſo, quæ in Plano decumbebat, febris horroris ſenſu inſignis & acuta ex mœrore prehendit. Ab initio autem pannis contegebatur, & ad finem usque ſemper taciturna fuit, manibus palpabat, evellebat, ſcalpebat, floccos legebat, lachrymas fundebat: moxque ridebat, ſomnum non capiebat, alvus irritata nihil demittebat, parum nec niſi commonefacta

facta bibebat. Urinæ tenues & paucæ erant, febres ad manûs contactum leves apparebant, summa corporis frigescebant. Nono die, multùm deliravit, ac mox composita fuit & taciturna. Decimo quarto, spiratio rara, magna, longo tempore tenuit, rursusque brevis. Decimo septimo, irritatione turbulentâ commota est alvus, deinde potus ipsi pertransibant, neque consistebant, omnium sensum perdiderat, cutis erat distenta & arida. Vigesimo, multùm obloquebatur, ac mox composita fuit, vox defecit, & brevem spiritum trahebat. Primo & vigesimo, defuncta est. Huic perpetuò ad finem usque spiratio rara & magna aderat, nihil omnino sentiebat, semper pannis contegebatur, aut sermones multos fundebat, aut ferè usque taciturna erat.

ÆGER DECIMUS SEXTUS.

37. MEliboeæ, adolescens quidam, ex comessationibus, liberaliore potu ac venere, longo tempore incaluit & decubuit. Horrorem autem sentiebat & æstuabundus erat, pervigil, neque siti premebatur. Alvus primo die stercora multa demisit cum magno humorum affluxu, proximisque diebus aquæ similia plurima prodiere. Urinas reddidit tenues, paucas, colo-

colores. Spiratio erat rara, magna, ex longis intervallis Præcordiorum contensio submollis aderat, utrimque promissa, perpetua & continens cordis palpitatio, urinam minxit oleosam. Decimo, paulatim mente motus est, compositusque erat & taciturnus, cutis resiccata & distenta, alvi recrementa vel multa & tenuia, vel biliosa & pinguia. Decimo quarto, exasperata sunt omnia, mente motus est, valde deliravit. Vigesimo, vehementer insanivit, corporis incontinentia & jactatio aderat, nihil minxit, potionem vix continebat. Quarto & vigesimo, periit.



Johannes Freind, M. D.

DE

FEBRIBUS

COMMENTARII NOVEM,

AD

LIBRUM EPIDEMIORUM

PRIMUM & TERTIUM

accommodati.



COMMENTARIUS I.

De Ratione scribendi, quam in Epidemiorum Libris tenuit Hippocrates.

HIPPOCRATES, uti omnia scripsit egregiè, ita nihil his *Epidemiorum* libris reliquit, vel ad lectionem jucundius, vel ad usum aptius. Etenim in his tantummodo scriptis singulares morborum historias persequitur; quos quidem ita exquisitè designat, ut legentes & ægrotis assidere, & quid in quoque natura indicet, quasi præsentes intueri videantur.

Morborum in genere descriptio, ampla utcunque sit & accurata, conjecturis de medendi ratione formandis eò minùs inservit, quòd neque in unâ aliquâ ægrotatione universa reperiatur notarum congeries, neque in diversis eadem conjunctio: id insuper in hâc re judicandi difficultatem auget, quòd ipsæ illæ notæ, quæ in altero minimè periculosæ sunt, in altero sæpius mortem prænuncient. Inde fit, ut præcepta, quæ generatim de morbis hisce curandis traduntur, mederi volentem aliquando vel non dirigant, vel etiam fallant. In ægrotantium

verò historiis, quæ sigillatim enarrantur, secus accidit: hinc quippe non modò variam mali ipsius naturam, sed tum affectionis cujusque vim atque tempora, tum quo medicinæ genere in toto morbi decursu utendum sit, perdiscimus.

Id abunde probat in his commentariis *Hippocrates*: quem in hoc scribendi genere authorem ut antiquissimum, ita & accuratissimum agnoscimus. Nam erat vir ille, *Celso* judice,[a] non arte modò, sed & facundiâ insignis. *Galenus* quidem hæc de morbis popularibus ad memoriam notâsse *Hippocratem* ratus [b], fatetur interim eo animo composita fuisse, ut ederentur. Fuerunt certè, quæ ederentur, dignissima. Sunt fortasse nonnulla, uti notat idem *Galenus* [c], quæ non attigit *Hippocrates*, utpote ad propositum suum minùs spectantia: qui autem opus hoc cum aliquâ judicandi solertiâ legerit, nihil unde vel morborum signa dignosci, vel curandi ratio duci possit, intactum reperiet. Scripsit nimirum ut artifex artificibus, brevi quidem subtilique dicendi genere usus, sed expolito atque intelligentibus noto.

Itaque hoc nomine *primus* & *tertius Epidemiorum* liber, qui ex *septem* soli pro germanis habentur, nunquam satis prædicari

queunt.

a Præfat. b Gal. in 6. Epid. c Ibid.

queunt. Hos ſimul jungi volebam, non modò quòd pulchrè unoque ſtyli acumine ſint ſcripti, ſed quòd, in eodem argumento verſari, unum quoddam idque perfectum opus conficiant. Nam qui *duodecim* ægrotantium hiſtorias in principio *tertii* expoſitas ratione animoque luſtrârit, facilè perſpiciet eos eodem planè morbo, ac illos, qui in *primo* memorati ſunt, laborâſſe; adeoque ad cœli conſtitutionem eam, quæ illic deſcribitur, referri oportere. Ita ut hi libri, ſubmonente *Galeno*, *ob argumenti cognationem*, mutuò inter ſe connecti debeant.

Eſt & alia ratio, quæ medicinæ curioſis hos libros præcipuè commendet, quòd in *febribus* enarrandis toti ſint. Hoc etenim morbi genus, uti præ cæteris vulgare eſt, ita propter atrocitatem caſuum artem medicam impenſiùs deſiderat. Morborum nonnulli peculiari vel loco vel etiam ſeculo ingraveſcunt: Febres ferè ſolæ ſunt omnibus æquè terrarum partibus, omnibus æquè ſeculorum ætatibus communes. Ita ut *Hippocrates* huic de febribus ſermoni, veriſſimo ſenſu *Epidemiorum* nomen indiderit. Etiam id obſervatu dignum eſt, quòd ubi anni conſtitutio eſſet admodum diverſa, ut in libro *primo* & *tertio* notatur, eadem prope fuerit febrium ſpecies, candemque tractandi rationem ſuggeſſerit.

Fe-

Febres his, quas delineat *Hippocrates*, nequaquam absimiles; & ortæ sunt omni tempore, &, credo, orientur: quod ex omnium authorum, præsertim è *Sydenhami* scriptis evincitur. Hic multâ cum suâ laude, morem *Hippocraticum* secutus, febres, quæ in quoque annorum statu increbuerint, diligenter atque enucleatè descripsit; de quo tamen opere liceat mihi dicere, quod, utcunque, sive loci positione sive constitutione aeris, ab *Angliâ* longissimè discrepet *Thasos*, inter febres & ab illo & ab *Hippocrate* adumbratas minimum intersit discriminis. Id quoque verè mihi videor esse dicturus, febres ipsas, quas pro variâ annorum temperatione in distinctas species digerit *Sydenhamus*, non multùm à se invicem abhorrere. Etenim, si fortè *Petechialem* [a] exceperis, *gradu* potiùs, quàm *genere* sunt dissimiles. Nulla quippe unquam, in quâcunque tempestate, apparuit febris, ubi ita constanter sibi invicem responderint notæ, ut, quas in uno homine simul colligatas inveneris, eædem pariter in altero convenirent: nec tamen ideo non eodem illos morbo affici dixeris. Hæc ita se habere argumenti loco sit ipsa horum morborum tractatio: nam ad universas *octo*, quas Clarissimus vir distinguit, febrium species similem planè me-

a De Morb. Acut. 216.

medendi rationem accommodatam video. Tantum abfuit, ut in diversas curandi vias processerit. Scribit quidem, *febres continuas ita toto, quod aiunt, cœlo differre, ut quâ methodo, currente anno, ægrotos liberaveris, eâdem ipsâ, anno jam vergente, forsitan è medio tollas*: a sed si *methodum*, quâ usus est idem scriptor in hisce febribus generis (ut vult) dissimillimi curandis, quâque ille maximè excelluit, contemplemur, nullum omnino hujus rei reperiemus vestigium. Ita ferè supervacua est omnis, quæ nimis curiosè fit, distinctio: & præsertim medicinæ studiosos adeò parum juvat, ut potius in errorem agat; falsò nimirum opinantes, cùm certam quandam morbo cuilibet proprietatis notam affictam viderint, propriam itidem esse & omnino suam cuique medendi normam.

Hæc ideo à me dicta existimari velim, ne quis ea quæ de febribus divinè scripsit *Hippocrates*, ad nos minimè pertinere arbitretur, veluti alio in cœlo alioque hominum genere conclusa.

Ut itaque ille his præcipuè in scriptis, quantus medicinæ sit magister, ostendit; ita ego in iisdem explicandis, non inanem mihi operam posuisse videbor, si quàm latè pateant in omni febrium acutarum tractatio-

a De Morb. Epid. cap. 2.

tione, quamque facillimè in usus nostratium deduci possint exempla hæc *Hippocratica*, paucis indicavero. Neque enim *Hippocratis Interpretem* me profiteor; maneat sua gravi hoc opere pertunctis laus: multi sanè ingenio atque eruditione præstantes viri verba & sententias non satis habuerunt fideliter exponere, nisi & cum cæteris *Hippocratis* locis diligenter contulissent: inter quos primas sibi meritò vendicat *Foësius*. *Galenus* quidem de his *Epidemiorum* libris integra confecit commentaria; in quibus tamen id sibi unicè proposuisse videtur, ut dierum, quos *Græci* vocant Κρισίμους, doctrinam traderet, atque hâc potissimùm authoritate confirmaret. Etiam in libris, quos de difficili respiratione contexuit, omnes ægrotantium historias, è *primo* & *tertio Hippocratis*, recensuit atque illustravit; ita tamen, ut ea tantùm, quæ ad spirandi rationem pertinerent, attingeret.

Alium longè mihi finem constituo, atque aliam insisto viam: id nempe unum mihi ob oculos habens, quod a cæteris planè præteritum video, ut ostendam, ex hoc ipso fonte hauriri posse, quæ desiderantur adeò in febribus acutis, medendi indicia. *Quadraginta duas* febre acutâ laborantium historias nobis exhibet *Hippocrates*: ex his mortui sunt *viginti quinque*; ex reliquis,

qui

qui ſalvi evaſerunt, nemo, niſi *evacuatione* aliquâ interveniente, ad ſanitatem perductus eſt. Perſpicuè hinc liquet, quid in hisce morbis depellendis moliatur natura, & quâ demum viâ Ars, quæ ad naturæ regulam dirigenda eſt, debeat incedere.

Igitur, ut rem omnem brevi expediam, liceat mihi *evacuationes* illas, quibus hæ febres ſolutæ ſunt, percurrere: & deinde, quæ de præcipuis evacuandi generibus, quâ potiſſimum ad curandi artem ſpectant, uſu atque obſervatione explorata ſunt, ſubjicere. Evacuationum, quas in his ægrotis recenſet *Hippocrates*, modi ſunt *ſeptem*. Fiunt enim

1. Per *ſanguinis eruptionem*; uti lib. 1. Ægr. 7. lib. 3 ſect. 2. Ægr. 7, 11, 12.

2. Per *Sudores*, uti lib. 1. Ægr. 3, 6, 7, 13, 14. lib. 3. Ægr. 3. ſect. 2. Ægr. 6, 7, 8, 10, 12.

3. Per *Vomitum*, lib. 1. Ægr. 13.

4. Per *Abſceſſum*, lib. 3. Ægr. 1.

5. Per *Sputorum Excreationem*, lib. 3. Ægr. 1. ſect. 2. Ægr. 8.

6. Per *Urinæ profluvium*, lib. 1. Ægr. 6. lib. 3. Ægr. 1, 5. ſect. 2. Ægr. 6, 9, 10.

7. Per *Alvi fluxionem*, lib. 1. Ægr. 10. lib. 3. Ægr. 3. ſect. 2. Ægr. 9.

Illud hic obſervatione dignum videtur, quod

quod sæpius notat a *Hippocrates*, quodque ex eo, aliud agens, haurit intelligentissimus Author *Lommius* b, *morbi liberationem pluribus vacuationibus, non semper unicâ perfici consuêsse; ut si ea fortè per febrem fieri ardentem, sanguine è naribus fuso, cœperit, quam mox effusi sudores complent, absolvuntque*, ut lib. 1. Ægr. 7. lib. 3. sect. 2. Ægr. 3, 7, 11, 12.

Sed antequam aggrediar ad ea quæ proposita sunt, haud alienum erit de curandi ratione, quâ his in febribus usus est *Hippocrates*, pauca præfari. Remediorum sane apud eum mentio occurrit rarissima: in lib. 1. Ægr. 1. lib. 3. Æg. 7. sect. 2. Æg. 3. præscriptum esse legimus *Clysterem*: in lib. 1. Æg. 1, 4, 5. lib. 3. Æg. 3, 7. *Balanum*: in lib. 1. Æg. 7. *capitis lotionem*: in lib. 3. sect. 2. Æg. 8. adhibita *fomenta* & *venam sectam* invenimus. In cæteris quonam medicinæ genere usus sit, omnino tacet *Hippocrates*: nisi fortasse lib. 1. Æg. 2, 12. *dejectiones*, quæ *irritatione* prodierunt, non naturali humorum acrimoniâ, sed medicamenti ope factas cum *Hieronymo Mercuriali* intelligimus. Sanè quod ad par illud ægrotantium attinet, quibus crapula febrim induxerit, materiæque paululum fluens alvus quotidie ferè expresserit,

a Lib. 1. 17. q Lib. 1. 39.

rit, medicinæ, quæ ventrem duceret, locus fuisse videtur.

Hoc *Hippocratis* silentio inducti, aliqui eum nullis curandi instrumentis, nisi quæ in singulis ægrotis recensentur, usum esse contendunt, & proinde *Epidemiorum* commentarios scripsisse, ut eos tanquam sui in febribus tractandis instituti exemplar relinqueret. Sed sententiam hanc refellit ipse *Hippocrates*, qui, etiam ubi de medendi genere conticeat, medicamenta fuisse exhibita disertè docet, veluti cùm lib. 3. Æg. 9. & sect. 2. Æg. 5. ut in re desperatâ, *nulla profecisse* scribit. Igitur si scire volumus, qualem in quoque morborum genere curationem instituerit, ex cæteris scriptis discendum est.

Sed ut huic argumento pleniùs satisfiat, *Galeni*, in *Hippocratis* medicinâ versatissimi, judicium afferamus.

„ * *Quia verò non in Pythione tantùm,*
„ *sed & in aliis multis, qui sanguinis missio-*
„ *nem, quantùm nos ex ipsius scriptis conjici-*
„ *mus, videbantur requirere, non invenitur*
„ *adscribere eam, alterutrum necesse est cogite-*
„ *mus, aut non detractum illis hominibus*
„ *sanguinem, aut hoc eum auxilii in narra-*
„ *tione omisisse. Atque nemini eorum, qui*
„ *id requirebant, missum fuisse, est improba-*

 „ *bile,*

* Comm. in Epid. 31.

„ *bile, cùm ille vir remedium illud amaret:*
„ *ut in germanissimis suis libris significavit,*
„ *in Aphorismis, in libro de victu in morbis*
„ *acutis, in libro de articulis, ipsoque adeò*
„ *in hoc tertio de vulgaribus morbis libro, ubi*
„ *de quodam ægro in hunc modum scripsit:*
„ Octavo die cubitum secui; multum, ut
„ debebat, fluebat. *Nam cum octavo die*
„ *sanguinem illi detraxerit, multò sanè prio-*
„ *ribus diebus magis hoc usum præsidio cen-*
„ *seas. Quod autem singulis non adscripserit,*
„ *quibus hoc adhibuit remedium ægris, cum*
„ *meminerit eo minorum, ipsiusque adeò sup-*
„ *positionis Balani, improbabile est. Ergo*
„ *si quando utrinque est oratio absurda, mi-*
„ *nus absurdum eligendum est. Censeo equi-*
„ *dem auxilium in multis esse assumptum,*
„ *quod prætermissum in oratione, ut clarum.*
„ *Quo me adducit potissimum, quod in iis*
„ *prædictum est, quibus octavo die missus est*
„ *sanguis. Etenim hoc ut rarum scripsit; &*
„ *sanguinis ante octavum diem missionem ut*
„ *consuetam præteriit. Quod si in veris suis*
„ *operibus, magnis infestantibus morbis, sem-*
„ *per sanguinis missione utitur, simul cum eâ*
„ *duo hæc respiciens, ætatem pariter & ægri*
„ *vires: & his ipsis in libris de vulgaribus*
„ *morbis octavo die cuidam ait missum esse*
„ *sanguinem, nihil aliud excogitare possumus,*
„ *quam quod in ægris quidem non præteritum*

„ *fu-*

„ *fuerit hoc remedium, in narratione verò ut*
„ *clarum præteritum fuerit. Quare de san-*
„ *guinis missione, quia oratio ad ægros spectat*
„ *omnes, semel dixisse sufficiat, ut & cætera*
„ *quæ sunt communia.* [a] Planiusque alio lo-
„ co idem, *in hoc uno ægrorum primo &*
„ *tertio libro descriptorum de sanguinis missio-*
„ *ne Hippocrates fecit mentionem, non ut solo*
„ *cui sanguinem misisset, sed ut octavo die*
„ *solo. Nam tum etiam medici quasi lege*
„ *certâ ultra quartum diem venam non seca-*
„ *bant. Quando igitur huic octavo die mis-*
„ *sus est sanguis, multò certè plures censeas*
„ *sanguinis missionem requirentes, secundo,*
„ *tertio, quarto die auxilio hoc esse usos. Re-*
„ *ticuit autem* Hippocrates, *sicut remedia*
„ *alia omnia, tamen necesse interdum habuit*
„ *scribere, nihil eos ab iis quæ offerebantur*
„ *adjutos fuisse, ut malignitatem suggereret*
„ *morbi: neque enim lucubrationem hîc cura-*
„ *tionis instituit, sed præsagitionis conscri-*
„ *bere.*

Hæc Galenus. Quibus id unum adjiciam, mihi nunquam persuaderi posse, ut credam in muliere illâ v. gr. lib. 3. Æg. 7. ad *quintum* usque diem *Anginam* passâ, neglectam fuisse ab *Hippocrate* venæ sectionem, qui in hoc morbo [b] *ægrum cito suffocatum iri*

a Comm. in Epid. lib. 3. sect. 3. 8.
b. Vict. Acut. 39.

pronunciat, *nisi quis statim auxilium ferat, venasque & in brachiis & sub linguâ aperiat.* Quid in *febribus ardentibus Phreniticisque* affectionibus, quarum utraque omnem ferè hîc implet paginam, fecisse eum verisimile est, qui, ubicunque accesserit inflammatio, millies edicit, quàm nulla spes sine sanguinis detractione sit? In [a] *Pleuritico* item, qui non ante tricesimum quintum diem febre solutus est, an nihil nisi venam *semel* secuerit? Aut in [b] *Puerperâ*, quam ad diem usque octogesimum febriculâ detentam legimus, nihil nisi *Balanum* injecerit? Aut in eo denique, qui [c] *febre ardente* conflictatus est quique ad diem 120 *traxit*, nihil quicquam exhibuerit medicinæ parens, qui in reliquis scriptis tam varia medendi genera persecutus est? Id potius arbitremur, *Hippocratem*, qui rei medicæ vim penitus intellexit, eam, ubi profutura esset, minimè omisisse: naturam quidem magistram esse secutum, sed tamen ita secutum, ut pro morbi necessitate artis subsidia adscisceret. Quid enim opus est medico, si omnia naturæ permitti debeant? Aut quid causæ est, cur hæc Ars salutis humanæ præses audiat, si suâ semper sponte morbi sanescant? Febres sunt quidem, quæ per se nullo modo finiri possunt, quæque curantis consilium om-

a Lib. 3. sect. 2. Æg. 8. b 1. 5. c 3. 1.

omnino exigunt: etiam in iis, quæ interdum ipſo temporis tractu ſolent evaneſcere, hoc efficit artis curatio, ut & breviores evadant, & exitu tranquilliore terminentur. Igitur de præſidiis in hoc morborum genere maximè illuſtribus, quæ vel à naturâ indicata, vel ab arte exculta ſunt, ſingulatim pauca diſſeram: neque enim mei eſt inſtituti de medicinâ integrum volumen conſcribere, ſed ea tantùm, quæ apud alios aut intacta aut non ſatis explicata reperio, perſtringere.

COMMENTARIUS II.

De Sanguinis Miſſione, præſertim de Venarum Jugularium Sectione.

SIT adeò primus de ſanguinis detractione ſermo. Quatuor ægrotos ſponte factâ ſanguinis eruptione ſanari ſcribit *Hippocrates*: quorum quidem Hiſtoriæ ita ab eo contextæ ſunt, ut ſiquando ſimile inciderit morbi genus, clariſſima inde pateſiant ſanguinis mittendi indicia. In primâ quippe ſignata ſunt hæc; [a] *febris vehemens, lumborum gravitas & dolor, delirium.* In ſecundâ, [b] *febris ardens, inquietudo, rubor, ſurditas, vigiliæ, delirium.* In tertiâ, [c] *febris,* in-

a 1. 7. b 3. ſect. 2. Æg. 7. c 3. ſect. 2. Æg 12.

inquietudo, vigiliæ, convulsiones, dolor, coma, delirium. In quartâ, [a] *febris ardens, acuta, vigiliæ, capitis gravitas, dolor, faciei rubor, delirium.*

Hæ cùm ita se prodiderint notæ, nemo est in medicinâ vel mediocriter versatus, cui non sanguis illico mitti debere videatur, si modò *vires* sinant. Interest enim unicè, siquid sanguinis in hisce morbis detrahendum sit, quantum sit virium: quarum etsi multiplex sit nota, tamen, an validæ existant, certissimus index est pulsus. Adeò verum est quod *Celsus* notavit [b], vim corporis melius ex venis, quàm ex ipsâ specie æstimari.

Signa ex pulsibus sumpta *Hippocrates*, licet primus nomen pulsûs literis prodiderit, vel quia non calluit, vel quia non magni usûs existimavit, prorsus neglexit: [c] quam tandem scientiam, eamque ferè solam, medicinæ *Hippocraticæ* se adjecisse perhibet *Galenus.* [d] Certè ad sanguinis missionem plurimum momenti in hâc pulsuum distinctione positum est. Itaque in hujusmodi febribus, qui sanguinis pulsum satis valentem, addo etiam & plenum, perceperit, abjectâ omni cunctatione venam aperiet. Acri sæpius judicio opus esse fateor, quando in

a 3. sect. 2. Æg. 12. b 2, 10. c Gal. de Cris. 4. d Præcog. 13.

in febribus acutis ſanguinem educere oporteat, quando ſecus: habet enim ea res multas cautiones; hoc unum videtur perpetuum venæſectionis indicium, ſi ad cæteras, quæ modò deſcriptæ ſunt, notas acceſſerit pulſuum robur. Et venam quidem in *Acutis* circa initia maximè ſecari præſtat, cùm vires adhuc integræ ſint: nam aliàs ſæpe, aut inclinante jam morbo nihil proficit, aut inveteraſcente mortem maturat.

Cætera de venæſectione, quæ latiùs fuſa ſunt, præcepta ex aliis petantur: mihi ſatis erit digitum ad fontes intendere. Id potiùs quæſiverim, num peculiarem aliquam ſanguinis mittendi rationem *Hiſtoriæ* hæ *Hippocraticæ* ſubjiciant. Quatuor iſtorum, qui ægrotaverint, caput & cerebrum ita affecta eſſe conſtat, ut in *delirium* omnes inciderint; ejectoque demum per *narium venas* ſanguine, morbo fuerint liberati. Et ſanè ſanguinis hâc ex parte eruptio, uti maximè naturale, ita & aliquando præſentiſſimum eſt vitæ præſidium. Artis igitur cùm ſit naturæ ductum ſequi, in iiſdem rerum anguſtiis eaſdem venas, vel ex eodem ſaltem alveo derivatas aperiri ſanè convenit. Quænam autem ſcalpello tam opportunæ ſunt, quàm ipſæ, (unde cæteræ omnes per caput diſpertitæ oriuntur) *Jugulares*? Id adeò nequeo non advertere, vix unum aut alte-

rum, quos his febribus correptos ſcribit *Hippocrates*, *delirio* liberum fuiſſe: in quâ quidem cerebri affectione, quoties ad febrim acceſſerit, quoniam ex *Jugularium* ſectione ſingulare levamentum deprehendiſſe viſus ſum, liceat de harum aperiendarum ratione paulo fuſiùs diſſerere, & ut dilucidior ſit eorum quæ dicenda ſunt explicatio, ex Anatomicis pauca aſſumere.

Vena *Jugularis*, eſt vel *externa*, vel *interna*: quarum hæc multò grandior, uti eam poſt *Nicolaum Maſſam* [a] accuratiſſimè deſcripſit *Fallopius* [b], licet in *Brutis*, à quibus venarum harum figuras apud *Veſalium* [c] expreſſas habemus, contrarium prorſus reperiatur. *Externæ* ramusculi extremi ab ore, à faucibus, à facie, ab oculorum tunicis, ab univerſâ denique capitis cute atque musculis naſcuntur. *Interna*, quæ multò altiùs deliteſcit, quanquam aliquando partibus jam memoratis ſurculos aliquos, authore *Fallopio*, impertiat, ad imum *cranii* rectà aſſurgit, inque *duræ matris* ſinus laterales immergitur. Ita ut *Jugularis* externæ propagines extremæ, *arteriæ Carotidis* externæ ramis inſerantur: interna itidem *Jugularis* ac *Carotis* interna, vasculis *duræ matris* intervenientibus, conjungantur ac confluant. Cujus quidem fabricæ artificio ſanguis per cere-

a Introd. anat. 62. b Obſerv. Anat. c Lib. 3.7.

cerebrum ac caput ultro citroque commeat. Structuram hanc distributionemque venarum si penitiùs contemplari libeat, facilè assequemur, cui demum fundamento nitatur facta in capitis ac cerebri morbis *Jugularium* sectio.

Sanguinis ex hoc loco mittendi mos est satis antiquus, utcunque inter paucos obtinuerit: de quo si perbrevis historia præmissa sit, & lucem aliquam huic argumento afferet, neque erit legenti forsan injucunda. Sunt qui *Galenum* secuisse *Jugulares* tradunt: ille tamen, ni fallor, non sectionem ipsam imperare videtur, sed, si casu aliquo secentur, curationis modum præscribere. [a] In *Vivorum Anatome*[b], *Jugulares* aperiri jubentur, *in principio lepræ & anginæ angustique anhelitûs, in asthmate acuto, in raucedine vocis, in abscessu pulmonis, in spirandi difficultate, & in splenis & laterum morbis.* Sed perperam iste liber, qui sanè perridiculus est, & ab *Arabe* quodam, ut videtur, confictus, *Galeno* adscribitur. Eadem prope memorat *Sorani Ephesii Introductio*: sed cùm hoc itidem opusculum planè commentitium sit; cumque *Cælius Aurelianus*, qui se in omnibus ferè *Soranum* sequi profitetur, de hâc re omnino sileat, nihil hinc, quod hujusmodi medicinæ antiquitatem probet, colligendum

a Method. Med. 31. Art. & ven. dissect. c. 7. b 25.

ligendum eſt. Sufficiet itaque has venas ſecandi originem ab *Alexandri Tralliani* temporibus repetere, qui [a] *Jugulares* à ſe ſectas eſſe ſcribit, maximeque profuiſſe. Hanc ut quibusdam familiarem ævo ſuo curationem refert [b] *Actuarius*, quam itaque in *Catoche* & *Phrenitide* deprædicat. Eam in omnibus capitis morbis adhiberi jubent *Arabes*; neque in iis ſolùm, ſed in leprâ acutisque thoracis affectibus: unde fortè conſuetudo illa ad *Ægyptios* manavit, quam apud eos etiam tum, cùm *Alexandriæ* eſſet, viguiſſe perhibet oculatus teſtis *Alpinus* *. Poſt *Arabum* tempora, niſi in *Bertrucio* [c] & *Arnoldo Villanovano* [d], (qui hoc ex iis ad verbum exprimunt, ut ferè ex *Græcis Arabes*) vix ulla eſt de hujusmodi venæſectione mentio: donec anno circiter 1500 Anatomes ſtudium pæne intermortuum revocavit *Jacobus Carpenſis*, modumque incidendi [e] *Jugulares* fuſiùs deſcripſit. Quo quidem ſeculo à pluribus pleno ore laudatur hoc curandi genus: ſed longè abfuit, ut in conſuetudinem venerit. Quippe *Botallus*, qui circa annum 1570 ſcripſit, diſertè dicit ſe neque hoc unquam à medico præſcriptum neque à chirurgo tentatum vidiſſe, adeoque aut nunquam in uſu fuiſſe, aut eſſe tum penitus

a Lib. 4. b Lib. 3. cap. 1. * Medic. Ægypt.
c Cap. 4. de Phren. d Reg. San. c. 37. e Iſagog. Anat.

nitus exoletum: & quanquam ipse primus venæsectionis usum in *Galliam* induxerit, venamque quamlibet in quocunque ferè morbo secuerit, fatetur quòd in [a] *Jugularibus* id experiri minimè ausus sit, *reformidans ne propter illius magnitudinem & magni trunci vicinitatem, non satis citò neque tutò sanguis cohiberi possit.* Imò *Riolanus* pater, qui recens à *Botalli* ætate fuit, de Apoplexiâ locutus, in hæc verba prorumpit: *Jugulares ausi sunt quidam secare pro extremo remedio.* Etiam *Fabricius Hildanus*, qui Ophthalmiis, Hemicraniis cerebrique inflammationibus hanc à se medicinam cum *efficacissimo subsidio* sæpius adhibitam esse prædicat, in Epistolâ, quam ad [b] *Doringium* 1614 exaravit, *perpaucos tamen medicos, qui sectionem harum venarum approbârunt, hactenus sibi innotuisse* scribit, eamque *periculosam agnoscit, nisi expertus affuerit Chirurgus* [c]. Quinimo in scriptis eodem anno editis *Julius Guastavinus*, professor *Pisanus*, has venas non sine periculo secari posse pronuntiat. Ita plerosque ab hoc auxilii genere deterritos fuisse constat, sive quod *Jugularium* vulnera aliquando lethalia esse observaverint, perperamque persuaserint sibi idem ex earum sectione eventurum; sive potiùs quòd, ut sæ-

a Curat. per. V. S. cap. 40. b Cent. 4. 14.
c Combust. cap. 13.

ſæpe fit, facta hæc à manu imperitâ ſectio parum feliciter ceſſerit, notamque infamiæ experimento inuſſerit. Hoc nimirum uſu frequenter venit, ut, quod remedii genus ignominiâ ſemel notaverit unius inſcitia, dignitati ſuæ vix reſtituere queat ſcientium univerſa conſenſio.

Utcunque verò ea res ſe habuerit, nullum eſt in Hiſtoriâ Medicâ exemplum, ubi rite peracta ſectio aliquid mali attulerit: imò ſæpiſſimè uſus oſtendit morbis compluribus, iis præſertim qui caput attingunt, nullo modo melius ſuccurri. Certè in *Phrenitide*, quæ febribus ſupervenit, medicinam hanc quàm maximè efficacem eſſe expertus ſum, cùm alia remedia minus commodè reſponderint: neque efficacem tantummodo, ſed & adeò tutam, ut valde mirer aliquid de efficiendi difficultate, nedum periculo apud ſcriptores inveniri. Nam hæc vena, uti nullo ferè labore ſecatur, ita & ſecta facillimè omnium ſaneſcit. Haud itaque opinor erravero, ſi quam demum in morbos vim exerceat *Jugularium* ſectio, paulò altius inveſtigare conatus ſim, quò certius & rationes & tempora ſecandi intelligantur.

Jugularis adeo vel *derivandi* vel *revellendi* gratiâ inciditur; ut copiâ majore in partes affectas veniat ſanguis, facit *derivatio*, ut minore, *revulſio*. Quæ quidem vocabula,

li-

licet ſatis antiqua ſint, tamen nemo unquam intelligere poterit, nec proinde ſecandi leges in alterutro genere rectè ſtatuere, niſi acceſſerit accurata de vaſorum ſtructurâ motuque ſanguinis cognitio. Hocque veriſſimum eſſe facilè agnoſcet, qui ſcriptorem qualemcunque *Harveji* ætate ſuperiorem perlegerit. De quâ re qui dubitat, evolvat unum inſtar omnium librum *Renati Morelli* de venâ ſecandâ in *Pleuritide*, qui omnes omnium authorum ſententias de hac *derivandi revellendique* doctrinâ congeſſit.

Itaque in morbis, qui partes illas, unde *Jugularis* extimæ ramuli oriuntur, afficiunt, v. gr. in *Anginâ*, *Ophthalmiâ*, & *faciei Tumoribus*, quando hujusce venæ truncum incidimus, *derivationis* causâ nos hoc facere manifeſtum eſt, ſi modò quid hâc voculâ intelligi velimus, quod à *revulſione* ſit diſtinctum. Hoc enim aditu patefacto, cùm tollatur renixus, quem ſanguis in extremis venulis poſitus ab eo, qui in *Jugularium* trunco concluſus eſt, ſuſtinuit; ſanguis ex arteriâ *Carotide*, quam hujusce venæ ſummis verticibus committi diximus, liberius fluit, perque affectam partem velocius decurrit: ita ut in eam ſub ipſo ſectionis articulo major copia ſanguinis derivetur, quàm venâ nondum inciſâ. Igitur in hujusmodi re apertis *Jugularibus*, eas à celeritate vires

ac-

acquirit ſanguis, ut materiam aliquam in minimis ramusculis hærentem arteriolasque obſtruentem perpellere atque abigere posſit: eodem planè modo ac *Saphænæ* ſectio Menſes deducit.

Ex quo illud intelligitur *derivationis* effectum ſubitum eſſe & maximè expeditum: in quo ſtatu id advertere profuerit, ſi quando hoc conſilium bene ceſſerit, in *recenti* obſtructione valiturum: alioqui, ſi ea obfirmata atque inveterata ſit, ſanguis graviore impetu incurſans vaſa fortius premit, facitque ut humores in iis pertinacius ſubſiſtentes iter penitus claudant: Idem frequenter accidit ex *Saphænæ* ſectione, quæ aliquando inconſultius facta Menſes potenter ſupprimit: pari ratione ac medicamenta *discutientia*, quæ tempeſtivius adhibita tumorem prorſus diſſipant, ſerius admota excitant atque attollunt, & in *Anginâ*, v. gr. venæſectionem vel ſcalpello, vel cucurbitis, vel hirudine factam in linguâ, in mento, in faucibus atque cervice, apud *Cælium Aurelianum* exoriente jam morbo imperari videamus, vigente prorſus prohiberi: idemque Author qui ſectæ ſuæ, hoc eſt *Methodicæ*, veſtigiis inſiſtens in morbis quibuscunque venam non niſi *ſemel* ſecuit, in hoc poſt *quartum* diem incidi vetat; quanquam ante [a] *tertium* diem, contra præſcriptam ab om-

[a] Lib. 3. 3.

omnibus quos ſequitur in omni morborum genere formulam, id fieri licere concedat.

Recentiores itaque medici, ut Tumoribus hujusmodi cum Inflammatione ſubortis meliùs occurratur, ordiendum eſſe à *revellentibus* præcipiunt; ut ſcilicet humorum impetu atque ardore jam elangueſcente, obſtructio his auxiliis labefactata leviore tandem negotio à *derivantibus* funditus tolli queat. Eâdem gubernari ratione, ad eandemque planè regulam dirigi debet curantis conſilium, cùm deriventur humores ex *Jugulari*, à quâ veluti radice omnes iſtæ venulæ propagantur. Hinc in illuſtri illâ hiſtoriâ, quam de gravi oculi dextri inflammatione ad hunc modum ſanatâ narrat *Fabricius Hildanus*, primo die vena in brachio dextro ſecta dicitur, proximo exhibitum *Catharticum*, tertio demum *Jugularis* aperta. Eodem fundamento nititur conſuetudo illa, quâ, ingraveſcente *Anginâ*, poſt *revellentia* feliciſſimo ſucceſſu *Jugularem internam*, circa inferioris maxillæ angulum, incidimus: nam quicquid contradicendi ſtudio oppoſuerit *Riolanus* [a], coram *Chirurgis Londinenſibus* in Theatro Anatomico haud ita pridem demonſtravimus hujusce venæ ramum ad maxillæ glandulas, & ad fauces exporrigi: qui quidem non modò cum arteriâ

a Animad. in C. Bauhin. Anatom.

teriâ extima *Carotide*, ſed etiam cum externâ *Jugulari* concurſat: adeoque cùm premente, uti diximus, *Anginâ*, pertunditur, idem efficit, ac ſi revera eſſet *externæ Jugularis* propago. Quod de venis etiam *Mammariis* in eodem morbo ſecandis ſcribit *Hippocrates*[a], haud utique irriſione tam dignum eſt, quàm *Cælio Aureliano* videtur[b]. Nam & iſtæ, quemadmodum primus docuit *Fallopius*[c], originem aliquando à *Jugularibus* ducunt.

Hæc ex *Jugulari externâ* ſanguinis miſſio, non modò obſtructiones atque inflammationes extra Cranium obortas tollit; ſed iis etiam, quæ *cerebrum* membranaſque ejus corripiunt, optimè medetur. Et ſanè in his tutius multò adhibetur, illi utpote periculo minimè obnoxia, quod nonnunquam à *derivatione* metuendum notavimus. Quippe in *cerebri* morbis cùm evacuentur *Jugulares*, fit a parte affectâ *revulſio*: quam rem paulò diſtinctius explicabo, quoniam nonnulla contrà diſputari audio; quaſi cerebrum hac evacuandi viâ non omnino levari poſſit, quia ſcilicet *externa Jugularis* nihil inde deferat, nec cum *interna Carotide*, quæ cerebrum irrigat, quicquam habeat commercii. Argumentum ſanè ſpecioſum! Sed *Anatomes* perito facilè oſtendam, utut ratio illa, quæ

a De Morb. 3. 11. b Lib. 3. 4. c Obſ. Anat.

quæ à vasorum structurâ petitur, sit verissima, tamen quod inde colligunt ita longissimê à veritate esse alienum, ut ob ipsissimam hanc rationem conclusio in contrarium duci debeat.

Hoc ut clarius eluceat, ex antedictis repetendum est, *Carotidem* Arteriam in duas dividi propagines, externam internamque: quarum hæc cum internâ *Jugulari*, illa itidem cum externâ summa ora conjungit. Cùm itaque internæ *Carotidis* ramusculos obsederit inflammatio, nisus sanguinis, visque vasorum *Elastica*, tanquam paribus examinentur ponderibus, in æquilibritate quâdam quiescunt: diminuto altero, alterum augescit: quòd si venam secando sanguinis, qui in cerebri vasa illabi consuevit, portionem aliquam detrahimus, vis illa, quâ moles sanguinea arteriolas premit, minuetur, & proinde calor, quæque eum sequitur raritas, decrescent; ita ut vasorum tunicæ quasi in libertatem vindicatæ fortius se contrahere valeant, & si quid minutissimis angustiis inhæserit, exprimere.

Id etiam hâc viâ consequimur, ut evacuatione ex *Jugularibus* factâ, debilitetur illa, quæ sibi invicem humores adhærescunt, tenacitas: ita ut sanguis fluentior factus per vasa more solito facilius deferatur. In quibus quidem duabus rebus po-

tiſſimùm poſita eſt *revellentium* omnium virtus.

Sed quò meliùs ea quæ dicta ſunt huic argumento ſatisfaciant, rationem ſic ineamus. Arteriæ *Carotidis* externæ internæque, ſi inter ſe conferantur, ferè æqualis eſt capacitas; itaque à trunco par ſanguinis menſura in utramque immittitur: *Carotidis* porrò tam dextræ quàm ſiniſtræ truncus, ſi res ad calculum exigatur, horæ parte quâlibet ſexageſimâ accipiet uterque ſanguinis uncias $6\frac{1}{2}$, cùm in Aortam, ut plerumque fit, influant unciæ 66. Quantitas autem ſanguinis in vas quodvis derivata hoc modo definitur. Scilicet *momento* ſanguinis, ſi renixum omnem excluſeris, respondet. Unde cùm exterior *Jugularis*, quæ cum externæ *Carotidis* ramo coit, ſecatur, Renixus, qui ſanguini obſiſtit, in internâ *Carotide* major eſt quàm in externâ; visque tunicarum *Elaſtica* impedit, quò minùs in hanc propaginem ſanguis liberè defluat, qui ideo in alteram, nempe *externam*, propellitur. Ita ut hâc ratione, cùm ad ora internæ *Carotidis* minuatur ſanguinis preſſio, fibrarum motrix facultas vim ſanguinis,quâ unicè diſtenduntur vaſa, excedat, & reſeratis arctioribus viis amotâque materiâ obſtructionem expediat.

Hoc verum eſſe clarius patebit, ſi modò ex-

exquisitius de hac re ratiocinari libeat. Itaque sanguinis *momentum*, si ad Renixum conferatur, sit ut 5 ad 1; quæ sanè, ut parcissimè dicam, minima reperietur proportio: in hoc statu si aperiatur *Jugularis*, copia sanguinis in interna *Carotide* fluentis, ad illam, quæ externæ illabitur, eandem rationem obtinebit, quam 4 ad 5. Quocirca aperto foramine, si, cùm pars horæ tricesima effluxerit, ab externâ *Carotide* in *Jugularem* externam deriventur unciæ 13, eodem spatio interna *Carotis* recipiet uncias 10½. Tantillo temporis intervallo erit differentia unciarum 2½. Hinc satis liquet eam esse *revulsionum* omnium non modò maximè compendiosam atque expeditam, sed earum etiam, quæ à *cerebro* fiunt, fortissimam. Si quid ergo auxilii alia quævis venæsectio latura sit, hæc præ cæteris pollicetur.

Infirmissimum itaque est illud argumentum, quo contendunt nonnulli, hoc sectionis genere caput minimè levari posse, quòd cùm externâ *Jugulari* nulla internæ *Carotidi* intercedat conjunctio: quod longè secus est; nam si quid illæ commercii haberent, nulla prorsus in hujusmodi re efficeretur *Revulsio*. Concedamus enim internam *Jugularem*, quæ cum illâ Arteriâ copulatur, aperiri posse: ex calculo, quo jam usi sumus, pla-

nè liquet, plus ſanguinis, (uncias nempe 2½) in internam *Carotidem* fluxurum, quàm qui venâ nondum ſectâ ſe ingeſſerat: inde vis illa, quâ ſanguis cerebri vaſa comprimit, ad uncias 5 pertinget, ſi loco externæ *Jugularis* interna inciditur.

Supervacaneum videtur pluribus docere, quantum ſit in hoc auxilii genere momentum, quoties quid à *cerebro* retrahendum eſt. Id ratio ſatis uſusque oſtendunt. Etenim quod in cane omni accidit ſuspendium paſſo, Anatomes perito ſatis indicat, quantum opis in his cerebri affectibus latura ſit libera ſanguinis ex *Jugulari* externâ eductio: hujus quippe venæ interclusio cerebri canini vaſa ſanguine obruit, mortemque more Apoplectico infert. Ita facilè ab his experimentis, uti primùm tracta eſt, ſic & in majus provehi poteſt medendi via. Id tantummodo adjiciam, unum hinc idque illuſtre exemplum depromi poſſe, quàm longè medicam artem promovere queat de *ſanguinis circuitu* doctrina, ſi modò lucem illam, quam immortale hoc inventum largitur, in medendi uſum accommodare velimus. Nam apud eos, qui antea vixerunt ſcripſeruntve, nulla certa aut vera de hoc medicinæ genere poterat eſſe cognitio. Illos quippe latuit omnino, cur in aliis *capitis* affectibus humores *derivet*, in aliis autem *revellat Jugularium*

rium ſectio : quod niſi penitus perſpectum fuerit, vix fieri poteſt, ut in alterutris vel tutò ſanguis mitti queat, vel tempeſtivè. Itaque *Marcus Gatinaria*, ſectioni huic maximè infenſus, qui anno circiter 1440 ſcripſit, quemque centum fere pòſt annis exſcripſit *Jacobus Sylvius*, eam omni quidem in morbo, in *Apoplexiâ* [a] præſertim, prohibet: hoc potiſſimùm argumento fretus, quòd ſanguinem in cerebrum uberius transfundat. *Hollerius* autem, qui in eodem morbo *Jugularem* ſecari jubet, in eum opinionis errorem incidit, ut *derivandi* cauſâ id eſſe faciendum dicat. Etiam *Horatius Augenius*, qui grandi volumine omnes venæſectionis vias explicavit, diſertè pronuntiat fieri nunquam poſſe, ut eadem vena ſimul & *revellendis* humoribus & *derivandis* inſerviat.

Ita latè in omnem univerſæ medicinæ ambitum *Anatomica* notitia pertinet : ſine quâ illa aut nulla omnino eſt, aut *Empirica*. Perpetuò quippe fluctuat artificis ſententia, niſi artis fundamenta exquiſitè percipiat: & ſi cui caſu aliquo res bene ceſſerit, nullâ aliâ is laude dignus eſt, quàm quòd omne conſilium in fortunâ poſuerit.

Liceat hæc, quæ de *Jugularibus* ſecandis dicta ſunt, exemplo illuſtrare; quod è multis

a Method. Practic. Apoplex.

tis ideo ſumendum duxi, quoniam, experimento alterâ vice repetito, morbus tandem modo planè ſingulari abactus eſt. *Hippocratis* itaque ut inſtitutum ſequar, morbi formam paucis complectar.

Anno 1705 in eâ, quæ ad *Hispaniam* facta eſt, expeditione tam claſſem quàm caſtra *Britannica* invaſit febris, continua quidem, ferè tamen interdiu remittens: & ad *Stationariam*, quam Annis 1685 & 1686 adumbravit *Sydenhamus*, proximè viſa eſt accedere; niſi quòd in illâ frigus calorem per vices exceperit, hæc caloris tantùm remiſſione deferbuerit. Ineunte *Julio*, potiſſimùm increbuit; neſcio an in cauſâ fuerit præcalida illa, quæ modò præceſſerat, tempeſtas. Acceſſio morbi ſubita & atrox: nam præter vulgares notas, uti ſitim, inquietudinem, oculorum & præcordiorum gravitatem, linguæ ſcabritiem, artuum dolorem, corporis imbecillitatem, alvi deſidiam, *cerebrum* etiam ingruentis mali indicia ferebat; neque quenquam novi febre hâc laborantem, qui vel capitis dolore vel vertigine vacaret. In quamplurimis etiam ventriculus malè ſe habuit. Nonnullis lumbi, quaſi inſtantibus *Variolis*, dolebant. Interdum levi quodam horrore febris acceſſit. Quando ad ſtatum pervenerat, ſpirandi moleſtiam, tendinum ſubſultus, & deli-

ria

ria ferè ſemper intulit, niſi arte tempeſtivè coercita. Increſcente morbo frequentes ſingultus, qui aliquando ad biduum durârunt citra ægroti periculum. *Athletici* præ aliis & acerbius affecti ſunt, & perempti citius: cæteri ferè lentâ morte ſublati. Nonnulli, cùm ceſſaſſe penitus videretur febris, dies quatuor vel quinque, ſine dolore aut ægrotatione, licet imbecilli, jacuerunt: deinde diſtentionibus nervorum repentè obortis, brevi expirabant. Atque hoc quidem, neglectis *Veſicatoriis*, præſertim obtigit. Convaleſcentibus aliquando ſupervenit ventris fluxus, qui tamen perrarò, niſi torminibus intervenientibus, mortem attulit. Aliàs, vires perquam ægerrimè redierunt, præcipuè *pituitoſis*; quibus etiam diutius incubuit morbus. In perpaucis *Parotides*, aut abſceſſus circa Inguen orti morbum ſolverunt; quod ſanè, quantùm advertere licebat, unicum erat morbi remedium, quod natura ſubminiſtravit: ſed ne hoc quidem, niſi *Evacuantibus* parcius adhibitis, accidere ſolebat.

Hujuſmodi febre correptus eſt D. *Pool*, in nave *Barfleur* Præfecti vicarius, cui D. *Cooper* Chirurgus pro Pharmacopæo fuit.

1. Die queſtus eſt de artuum doloribus, de æſtu, & capitis gravitate. Pulſus velox

& validus; nulla alvi dejectio. Itaque sanguis ex brachio missus est ad ℥xii.

2. Doloribus aliquatenus mitigatis, cætera ferè eadem. Accessit & nausea. Quare vesperi datum est *Vomitorium*, à quo non modò alvus dejecta est, sed & capitis levamen est subsecutum calorisque remissio.

3. Nox inquieta. Ventriculus meliùs se habuit. Sub noctem vehementer incalescebat. Pulsus celer, & inæqualis. In facie rubor maximus, & in capite dolor. Sitis intensa. Adhibitum est *Nuchæ Vesicatorium.* Temperatis medicamentis usus est; à calidioribus prorsus abstinuit.

4. Mane pulsus paulò pacatior. Sed post meridiem recrudescebant omnia. Rediit capitis molestia, aliquando & delirabat. Urina pallidior, nec quicquam in eâ subsedit. Applicâta sunt *Vesicatoria* ampla utrique brachio.

5. Per noctem multa corporis jactatio. Mane ferè eadem. Pulsus valens, velox, duriusculus. Itaque cùm frustra fuerint *Vesicatoria*, missus est sanguis ex *Jugulari*, unde caput maximè recreatum est, mensque sibi constitit. Æstus remissior, siti utcunque permanente. Ita ferè ad horas sedecim agebat.

6. Post mediam noctem iterum delirabat, aliena multa locutus. Febris, nullâ inter-

po-

positâ remissione, admodum ingravescebat. Injectus est *Clyster*, & admotum capiti raso *Vesicatorium*.

7. Eadem omnia. Nulla delirandi intermissio. In manibus insuper tendines subsiliebant. Spiratio nonnihil difficilis. Adhibebatur alterum *Enema*.

8. Calor vehementiùs excanduit. Major etiam tendinum subsultus. Lingua aliquando hæsit. Scintillabant oculi. Urina haud malè colorata, nihil tamen deposuit. Aptabantur utrique femori *Vesicatoria*.

9. Nihil omnino intellexit. Lecti fimbrias diduxit, & floccos vellicabat, cùm antea intra verba desipuerat. Per vices aliquando singultu correptus est.

10. Quia omnia, etiam *Vesicatoriis* toties adhibitis, in pejus ruere visa sunt, & quia Pulsus adhuc satis valenter se habuit, iterum ex *Jugulari* eductæ sunt sanguinis ℥xii. A quo quidem tempore statim ferè cessavit delirium, & cætera signa paulatim in melius mutata sunt, ita ut ex toto tandem secuta sit integritas.

Hæc, quæ de *Venis Jugularibus* dicta sunt, ad *Arteriæ Temporalis* sectionem perinde, & quidem propius, spectant. Hâc quippe apertâ, propter eum quo sanguis effunditur impetum, si modò pleno flumine exiliat, expeditissima omnium fit *Revulsio*.

Arterias ſatis frequenter ſecuerunt medici veteres; conſuetudinemque eam ita apud *Ægyptios* invaluiſſe ſcribit *Alpinus* [a], ut has illi haud rarius quàm venas ſcinderent. Cæterùm hæc ſectio, ut feliciter cedat, nonnihil difficultatis habet; etiam aliquando cum periculo fit: quare nolo in hoc argumento longus eſſe, præſertim cùm minimè futurum videtur, ut noſtri unquam homines huic medicinæ generi aſſueſcant.

a Medic. Ægypt. p. 60.

COMMENTARIUS III.

De Sudoribus.

NOnnullos ſudore primùm perfuſos, dein febre liberatos memorat *Hippocrates*, ſive ſudor ille revera morbum finiebat, ſive potius ſub fine morbi obortus eſt, quod lib. 1, 6, 7. lib. 2. ſect. 2, 7, 11, 12, contigiſſe conſtat. In quibus quidem ægrotis erumpente magis ſanguine, quàm *ſudoris* vi terminari videtur febris. Etenim ſudor perpetuò apud *Hippocratem*, quantum ego percipio, non ut curandi inſtrumentum, ſed tantùm ut præſagii nota proponitur. Igitur ille in libris, qui germani habentur, remedii, quod ſudores provocet, nusquam meminit: etiam in iis, qui *Hippocrati* falſò ſunt

ſunt adſcripti, *ſemel* tantùm facta eſt hujus, qui medicamentis perficitur, ſudoris mentio. Author quippe libri *ſecundi Epidemiorum* [a] hoc imperat: at quâ demum medendi viâ ſudores ciet? Cubantem ſcilicet *ſtragulis* prudenter operit, deinde *farinam coctam vinumque meracum* exhibet. Neque etiam hæc dari ſuadet, niſi in illis febribus, quæ à *laſſitudine*, aut ſimili quâpiam cauſâ proveniunt, quales ferè ſunt quæ vocantur *Diariæ*.

Adeò parum in uſu apud veteres fuit intro ſumpta ad ſudores eliciendos medicina, ut de eâ verbum aliquod ne quidem apud *Latinum Hippocratem* reperias. Siquid ergo adverſum has febres auxilii attulerint ſudores, id omne à natura profectum eſſe videtur. In quibus fortè materia ſuperans facilius per cutim diſſipari poterat, vel propter cœli temperationem, vel propter bonos ægrotantium mores, quos neque deſidia, neque luxuria vitiaverat. Certè, ut nunc eſt hominum vita, fruſtra vel à natura, vel ab arte hanc morbi ſolvendi viam expectamus: & ſiqua acerbior inciderit febris, verè mihi videor eſſe affirmaturus, rariſſimè per ſudores ſolos ad integritatem veniri.

Sed tamen ab *Arabum* usque temporibus cœpit in immenſum ſerpere remediorum ſudores

a Sub fine.

dores moventium varietas: ut vix ulla ſit febris, adverſus quam vel *Chymicorum* aliquis, vel Anicula paulò curioſior, nulla morbi habita ratione, ſingulare *Antidotum* non adinvenerit. Hinc conſuctudo illa ad nos etiam defluxit, ut febricitantes *Cardiacis* maximè, utpote jucundam curationem promittentibus, uterentur. Ita facilè voluptatis cauſâ in errorem incidimus; qui nusquam periculoſior eſt, quàm ubi de ſalute agitur.

Hanc medendi inſtitutionem, ut nimiùm in calidioribus remediis poſitam, jure repudiat *Sydenhamus*: quæ tamen ex hodiernâ medicinâ non videtur penitus, uti debuit, exulâſſe. Quid enim hac curandi ratione aſſequuntur medici, niſi ut calidiſſima quæque exhibendo, ſudoresque affatim provocando, rapidior fiat ſanguinis circuitus, quod & fatentur ipſi: unde, febre paulatim invalescente, & cerebrum tandem occupante, deliria nervorumque diſtentiones, ſi non accerſi, ſaltem haud arceri videmus. Idque conſtanter experiuntur ii, qui in febribus acutis nihil niſi *Serpentariæ* radicem, *Salemque* de *Cornu Cervino* expreſſum, & ſimilia, amant ingerere. Idem accidere ſolet, ubi in febribus *remittentibus Corticem Peruvianum* importunius adhiberi contigerit: cujus hunc ferè exitum percipiunt medentes, ut quæ antea paululum ſubſederat febris, jam, nulla

inter-

interpositâ morâ, vehementiùs excandescat. Sed in hoc rerum statu quid demum consilii capiunt? Scilicet metu exterriti, inque maxima inconstantia versati, ultro citroque se agere necesse habent, & continuò aut ad *Vomitoria*, aut ad *Sanguinis missionem*, aut ad *Vesicantia*, tanquam ad extrema remedia, confugiunt. Hunc adeò fructum habet præpostera hæc medendi ratio, ut, unde incipere debuerint, ibi morbo jam consistente desinant; & ea salutis præsidia alieno tempore frustra sæpius tentent, quæ Artis periti inter initia valetudinis magno cubantium commodo præcipiunt.

Est & alia huic diversa insania, quam insaniunt nonnulli, quorum in *Acidis* posita est omnis curatio; quique spem nullam nisi in *Aceto*, aut *Pomorum agrestium* succo collocant: quasi quia nefas sit ægrotum comburere, ideò protinus frigore enecare oporteat.

Nollem hæc, quæ hactenus dicta sunt, ita accipi, quasi nulla in febribus curandis remedia, quæ sudores eliciant, suaderem. Etenim quæ mediæ materiæ sunt, & temperata habentur, multo cum emolumento adhiberi & posse, & debere haud inficior. Ista, de quibus antea dictum est, cùm utrinque à mediocritate nimium absint, tanquam planè perniciosa, ex medentis supellectile penitus rejicienda sunt: his etiam, quæ blan-

diora

diora sunt, si iis solis rem totam committimus, parum tutò creditur. Sin præcesserint *Evacuantia*, & febri melius succurrunt, & sudores evocant expeditius. Quod & de *Opiatis* verissimum est: quibus quidem nulla est medicina ad aperienda cutis spiracula efficacior.

COMMENTARIUS IV.

De Vomitione.

UNica est apud *Hippocratem* Historia lib. 1. 13. in quâ, ubi præcesserat *Vomitio*, morbus solvi dicitur. Quod quidem observatum, in communem medendi usum traxerunt artis nostræ principes. Neque enim ullum est remedium sub initiis febrium æquè salutare; sæpenumero & necessarium est, siquando, quod plerumque fit, vel nausea, vel ventriculi gravitas, vel etiam capitis dolor invaserit. Quod medicinæ genus & apud vetustissimos *Græcos* haud infrequens fuit, & *Celsi* temporibus *Romæ* perquam familiare. Hâc quippe evacuandi ratione non modò primæ purgantur viæ, crudæque materiæ redundantia compescitur; sed cùm viscera musculique corporis vehementiore motu agitentur, ipsæque medicamenti particulæ in sanguinem sese insinuent, ita demum resol-

vuntur

vuntur humores, ut liberior ſit intra vaſa tenuia circuitus, &, ſiquid ſuperfluum ſit per cuticulares meatus diffluat. Igitur in hâc Hiſtoriâ, poſt vomitum excitatum, ſudores multos conſecutos eſſe teſtatur *Hippocrates.*

Ita medicamenti, quo vomitus cietur, interior eſt quædam actio: quæ nusquam aliàs ſe manifeſtiùs prodit, quàm in celebri illâ radice, *Ipecacoanhâ.* Hujus ſanè vis in attenuandis humoribus eximia eſt; cui & fidem facit ſumma herbæ amaritudo, & vividus ille, qui apparatu *Chymico* elicitur, Sal. Equidem hanc radicem non parcâ manu adhibitam eſſe comperi, cùm nulla ferè vel per os, vel per alvum ſequeretur purgatio: elapſâ autem unâ aut alterâ horâ incaleſcere cœpit ægrotus, ita ut, pulſu excitato, tandem in uberrimum ſudorem colliqueſceret. Atque in hoc, quantum ego conjecturâ aſſequi poſſum, præcipuè conſiſtit egregia illa in *Dyſentericis* affectibus virtus, quam ſibi præ aliis vomendi inſtrumentis *Ipecacoanha* vendicat. Igitur à *Braſilienſibus* [a] præſentiſſimum habetur contra venena auxilium.

Dixi, ſub *initiis* maximè febrium *vomitionem* eſſe tentandam. Neque in contrariam partem teſtis citandus eſt *Hippocrates,* li-

a Gul. Piſon. Hiſtor. Braſil.

licet circa *decimum quartum* diem evacuatione hâc morbum ſolvi dixerit. Nam mulier hæc, à *ſeptimo*, febre planè libera fuit, tresque ita dies integrè egerat: *undecimo* autem, rigore correpta eſt, quem excepit æſtus intenſior: ita ut hæc febris ex *intermittentium* genere fuiſſe videatur, quæ quidem *continuæ*, ut ſæpe fieri ſolet, ſucceſſerat. Adeoque novo huic morbo, circa principia, finem attulit *Vomitio*: quæ quidem ad extinguendas febres intermittentes ſemper cum fructu adhibetur, etiam & ad continuas valet, ſi morbus nondum inveteraverit.

Atque hæc ſanè in febribus acutis facere oportet; neque tamen ideo in morbis omnibus, qui febrem habent conjunctam, experiri convenit. Quid enim de iis cenſendum eſt, qui in *Pleuritide* v. g. contra *Celſi* præceptum [a] *Vomitoria*, eaque valentiſſima, præſcribunt? Quaſi unquam vehemens illa lateris contentio, quæ inter vomendum oritur, morbum levaret! Imò augeat neceſſe eſt. Nam eo remedii genere intempeſtivè adhibito, quæ in *pleuram* aut *pulmones* defluxerat materia, altiùs multò impingitur, vaſaque obſtruit pertinaciùs. Quid de iis etiam, qui, *variolis* ferè jam ad maturitatem perductis, vomentia præcipiunt? Cùm nulla pror-

a. 3. 6.

prorſus medicina humores potentiùs avertat, quàm quæ *vomitum* ciet: cujus ſanè in revellendo vis ex hoc ſatis intelligitur, quòd ſcilicet *coxarum dolores*, atque *Oedemata* ſæpius expugnet, aliis fruſtra diuque tentatis revellentibus. Hanc itaque ob cauſam, qui de curandi ratione accuratiſſimè ſcripſerunt Authores, inſtante jam *Criſi*, *Vomitoria* planè prohibent: utpote quæ, *revellendi* vim cùm habeant, iſti levationis viæ, quam, magiſtra optima medendi, natura molitur, proculdubio officiant. Immo Viri Artis *Chirurgicæ* peritiſſimi, hoc ſibi ut perpetuum proponunt; Ubicunque tumor aliquis ad ſuppurationem inclinaverit, ibi non modò à *Vomitoriis*, ſed ab omnibus cujuſcunque generis *evacuantibus* eſſe abſtinendum. Quare, variolis jam matureſcentibus, niſi quid à ſuffocatione ſit periculi, & ratione ipſâ, & univerſâ ſcientium voce damnatur *Vomitio*: quam tamen nonnullis eò usque placuiſſe vidimus, ut, ſub ipſo ferè mortis articulo, hoc perquam familiariter uſi ſint remedio.

COMMENTARIUS V.

De Excreatione purulenta: De Pleuritide item, & Peripneumonia.

SPuta quidem multa ejecit *Pythion* lib. 3. 1. in quo tamen morbus ita parum excreatione aliquâ materiæ ſolutus eſt, ut non niſi ſuppuratione coortâ tandem deceſſerit. Solus eſt *Anaxion* lib. 3. ſect. 2 8. cui hâc viâ obtigit integra morbi liberatio. Sanè memorabilis eſt Hiſtoria, quam & ſæpius retractat *Galenus*, & quanto cum judicio eam perſecutus eſt *Hippocrates*, oſtendit; dicitque varias hîc commiſtas eſſe notas, quæ non ſunt perpetuæ, ideoque nomen morbi à ſcriptore reticeri: quem ipſe tamen *Galenus* pro germanâ *Pleuritide* agnoſcit. De quâ quidem pauca diſtinctius proferam, quia huic argumento ab authoribus parum eſſe ſatisfactum video.

Pleuritis adeò vera à *Pleuræ* inflammatione oritur: ſiquidem intra parietes hujusce membranæ (duplex enim eſt) Arteriolæ multæ à ramo intercoſtali deductæ effunduntur, quæ, levi ſæpe de cauſâ nimiùm diſtentæ, obſtrui ſolent, inflammationemque pariunt. Legitima *Pleuritidis* ſigna, quibus ea ab alio quovis morbo diſtinguitur,

ſunt

ſunt quatuor, *dolor lateris vehemens atque pungens*, *ſpirandi difficultas*, *febris*, & *Pulſuum durities*; quod quidem ultimum inter proprietatis notas malim reponere, quàm, cum *Galeno*, *Tuſſim*. Cujus ſanè ſententiam uti ſæpius datâ operâ aſpernari & reſpuere, hominis eſſet valde arrogantis; ita in omnibus ſequi velle, ſuperſtitioſi eſt. Neque enim Authores in medicinâ faciendâ, ſed Rationis momenta quærenda ſunt.

Riverii Reformati Editor, *Joh. Manelſum* ſecutus (qui, repugnante omni medicorum ſcholâ; *ſerratum* Pulſum in *Hecticis* [a] ſolùm, non in *Pleuriticis* agnoſcit) hanc pulſûs duritiem omnino explodit, tanquam rem in *Pleuritide* nunquam, nedum in alio quocunque morbi genere, obſervatam. Sed, præterquam quòd ſcriptores propè univerſi *Pulſûs duritiem* lateris dolori familiariſſimam eſſe tradunt, uſus ipſe ſatis teſtatur eam perpetuò adeſſe, ubi paulò vehementiùs non huic modò *membranæ*, ſed cæteris etiam, cerebri præſertim, inſederit inflammatio. Et certè hujusce Pulſûs, ſi ad ſenſum provocamus, tam facilis atque expedita eſt diſtinctio, quàm aut validi, aut celeris, aut pleni.

Quòd ſi partium membranacearum naturam propiùs contemplari libeat, duritatis

 hu-

[a] Bald. Bald. Epiſt. pag. 22.

hujus rationem protinus assequemur. Siquidem membranæ omnes sunt *Elasticæ*, ideoque à vi externâ diversimodè vel constringi, vel explicari solent. Hinc pelles animalium tam mortuorum quàm viventium, sese in arctum retrahunt, si calor aliquo modo accesserit: idque in omnibus corporibus, quæ flecti & resilire queunt, perpetuum est, ut, siqua eorum portio aut porrectior, aut contractior fiat, cæteræ omnes pariter de statu pristino declinent. Serici quippe aut Chalybis filum, Funis, vel Chorda musica, siquam in alterâ extremitate vim passa fuerit, in alterâ vibrabit: quæ quidem omnia per totam æqualiter longitudinem aut intendi, aut remitti videmus. Siquam itidem membranæ partem vehementiùs pervelli & contrahi contigerit, quod reliquum est unà conspirat, & modo planè simili afficitur. Totius adeò corporis membranæ mutuum inter se invicem habent commercium, ab iisque propagantur omnes *Arteriarum* tunicæ. Inflammatione igitur obortâ, *Pleura* irritatur admodum & constringitur, eandemque rigiditatis speciem in *Arterias* derivat: atque hæc quidem *Arteriarum* contractio, quâ minùs flexibiles fiunt, digitoque segniùs cedunt, *duritatis* sensum efficiet.

Uti nulla legitima *Pleuritis* sine his, quas modo retuli, notis potest consistere; ita mul-

multæ aliæ affectibus, quos vocamus *Pleuriticos*, sæpius adhærescere solent: quæ tamen ad alium morbum, huicque in multis dissimilem, *Peripneumoniam* nimirum, pertinent. Illud jure aliquis mirabitur, tam confusam atque implicatam esse utriusque hujus morbi descriptionem, & à *Veteribus* & à *Recentioribus* traditam. *Veteres* quidem eos inter se distingui scribunt, sed easdem utrique notas assignant: idque facilè animadvertere licet, quòd, quæ apud illos de *Pleuritidis* charactere leguntur, ad *Pleuritidem* quidem referenda sint, sed cum *Peripneumoniâ* conjunctam. Etenim *Peripneumonia* simplex atque incomitata in eorum scriptis occurrit; de *Pleuritide* verò, quæ *Peripneumòniam* non habuerit adjunctam, nisi *semel* apud *Hippocratem* [a], nihil usquam legimus. *Recentiorum* plerique vix ullum inter hos morbos discrimen ponunt, gradu tantùm dissimiles esse volunt: nonnulli etiam ad *Pleuram* tantillùm attendunt, ut in *Pleuritide* nullas ei partes concedant. Hinc adeò manavit omnis hæc obscuritas: scilicet cùm *Pleura* ita afficitur, ut in *abscessum* veniat, pulmones, uti loco proximi, ita &, si fabricam spectes, tenerrimi, labem facilè arripiunt, *Pleuræque* adhærescunt: ita cùm *Peripneumonia Pleuritidi* supervenerit, describitur tamen

a Morb. lib. 1.

men morbus, tanquam mera eſſet *Pleuritis*. Hocque perſpicuum faciunt ii, qui mali hujus decurſum ſcriptis explicant. Fatendum eſt frequenter accidere, ut pulmones unà laborent: ſed id utique in *Pleuritide* minimè perpetuum eſt. Quod ut meliùs intelligi queat, haud alienum erit partium, quæ in his morbis affici ſolent, ſitum naturamque perpendere: quippe in hâc re eam nobis lucem impertiet *Anatome*, ut in alterutro morbo tum ſignorum cauſas, tum medendi rationes clariùs inveſtigare poſſimus.

Peripneumonia itaque uno omnium conſenſu nihil aliud eſt, quàm pulmonum inflammatio: hanc a *Pleuritide* ſecretam atque liberam operæ pretium erit explorare, ut, quæ ſui indicia vi ſuâpte proferat, videamus. Pulmonibus obſtructis atque inflammatione quâdam correptis fieri non poteſt, quin primum morbi impetum ſuſtineant *Bronchiorum* vaſcula: quibus ſupra modum turgentibus, interior *Asperæ Arteriæ* tunica ita comprimitur & vellicatur, ut muſculis inde contractis, ac ſpiritu per os rejecto, *Tuſſim* provocet. Hoc onere oppreſſis pulmonibus, quidam gravitatis atque moleſtiæ ſenſus ſuboritur, &, aëre tum intromiſſo tum expulſo citiùs, turbatior fit & magis feſtinata reſpiratio: ita ut, cùm calor, quem parit inflammatio, naturali intenſior

ſit,

ſit, ſpiritus etiam, dum emittitur, incaleſcere videatur. Et hic quidem in ſpirando fervor, tanquam perennis & conſtans *Peripneumoniæ* nota apud *Hippocratem* proponitur: etiam ſola eſt, quæ non communiter & *Pleuritidi* conveniat, quemadmodum morbum hunc & ab illo & à veteribus cunctis deſcriptum accepimus. Cùm itaque diutiùs invaluerit obſtructio, quid factu facilius eſt, quàm ut vaſorum aliquot, quæ agitari plurimùm interque ſe collidi diximus, rumpantur? Quorum tunicis dehiſcentibus profluet ſuo tempore vel tenuis humor, vel ſanies, vel pus, prout ulcerum ratio exigit. Ad hunc modum materia intra membranas *Bronchiales* accumulata, quà natura iter oſtendit, excreatione tandem egeritur. Igitur quando hæc ſimul cum *acutâ febre* concurſant, viz. *Tuſſis*, *pulmonum Gravitas*, *Spiritus calidior*, *Puriſque rejectio*, propria & mininè ementientia ſunt *Peripneumoniæ* indicia. Quorum quidem poſtremum non morbum modo indicat, ſed & plerumque ſolvit; quippe ex *Peripneumonicis* pauci, niſi ſubvenerit pectoris purgatio, evadunt.

Nihilominus ab omnium ferè ætatum ſcriptoribus, *Tuſſis* atque *ſputorum Excreatio* inter ſigna, quibus ſecernitur *Pleuritis*, recenſentur. Interdum ſanè eſt, ubi *Pleu-*

ritin comitetur *Tuſſis*, cui tamen ex naturæ neceſſitate nulla eſt cum eâ cognatio: pulmones quippe & *Pleuræ* & Coſtis ſæpius adhæſiſſe compertum eſt, minimè interim accedente *Tuſſi*: etiam ab *Empyemate*, in quo materia undiquaque diffluens pulmonum ſuperficiem continuò premit, haud rarò abeſt *Tuſſis*. Quam tamen à *Peripneumoniâ* abeſſe non poſſe ſatis docet *Anatome*: & cuicunque harum ſtructura partium vel mediocriter cognita ſit, is intelligat neceſſe eſt, quàm parum in purgando pectore valeat ſola lateris inflammatio, niſi & idem ſimul ſit in pulmonibus vitium, ſive, quod eodem redit, niſi adſit *Peripneumonia*. Ita ut hoc malo laborantes *Pleuripneumonicos* rectè dixerit [a] *Riolanus*. Hoc nimirum & ratio, & hiſtoria medica confirmant: nam multa *Pleuriticorum* cadavera ſecta ſunt, in quibus *Pleura* quidem corrupta, [b] Pulmo adhuc integer repertus eſt: etiam ubi *Pleuritide* ægrotum periiſſe ſcribitur, pulmones nunquam intactos fuiſſe diſcimus, ſiquando & *Tuſſis* & *ſputorum Fluxio* præceſſerint [c], Itaque optandum eſſet, ut, quemadmodum hæc ſanorum, ita & illa morbidorum corporum accurata inſpectio apud nos in conſue-

a Anthropolog. de Pulmone. b Bonet ſepulch. Veſling. Obſ. 36. Bald. Bald. 45. 56. Proſp. Mart. in Hipp. 70. c Harder. Obſ. Anat. Bonet. ſepulch.

ſuetudinem veniret: etenim res minime controverſa eſt, lucem eſſe omnem ab arte *Anatomicâ* petendam, quâ Medicus morborum plurimorum & proprias ſedes eruere poſſit, & ſigna legitima internoſcere. Quam ob cauſam factum eſſe arbitror, ut *Celſus* elegantiſſimam illam humani corporis [a] deſcriptionem curandi præceptis inſeruerit: utque, eadem veſtigia perſecutus, breve quoddam de partium ſtructurâ commentariolum morborum Hiſtoriis præmiſerit *Aretæus*.

Legitur apud [b] *Dodonæum* Hiſtoria *Peripneumoniæ* popularis, quæ tunc temporis, viz. annis 1557 & 1565 graſſata eſt, in quâ comites perpetui aderant *Tuſſis*, *Purisque Excreatio*: Atque is quidem ad extremum narratiunculam ſuam ſic claudit, quòd ſcilicet *morbum hunc non Pleuritidem*, *ſed Peripneumoniam fuiſſe*, *mortuorum corporum diſſectiones coram oſtenderint*. Et hoc utique intelligi velle videtur, medicorum eſſe de eo, tanquam *Pleuritico* affectu, judicium.

Hâc *Tuſſis* Expuitionisque ratione habitâ, uti alii veterum multi, ita *Herophilus* (quo nemo in ſcientiâ vel *Anatomicâ* vel Medicâ, ſi *Galeno* credimus, exercitatior fuit) *Pleuritidis* ſedem in pulmonibus ſitam eſſe contendit. Argumentum ipſum, *Cælio Aureliano*

a Lib. 4. cap. 1. & 8. 1. b Obſerv. Medicin. 21.

liano interprete, sic deducitur. ,, a *Dehinc* ,, *etiam* Tussicula *signum est ex antecedenti-* ,, *bus consequens morbum fibrarum pulmonis,* ,, *esudati corporis liquoris sive Cannæ guttu-* ,, *ris: singula etiam extussita de pulmone venire* ,, *manifestum est, qui neque venis neque arte-* ,, *riis neque fibris contiguus vel admixtus esse* ,, *lateri videatur, ut per ipsum latere accepta* ,, *excludi posse credamus.* Et ea sanè est hujus argumenti vis, ut, quæ ipse *Cælius* contra disputat, nugatoria planè sint atque infirma. Fatendum est quidem *Herophilum* *Pleuritidis* vocabulo abusum fuisse, qui tamen de tussiendi sputandique ratione rectissimè sensit: in eâ enim erat opinione, cùm in tota pulmonum substantia vitium sit, oriri b *Peripneumoniam*; cùm in parte tantùm *Pleuritin*.

Hunc de *Pleuritide* errorem renovavit ante duo ferè secula *Alexander Petronius*, & à pulmonibus tumentibus urgentibusque *Pleuram* malum omne derivari voluit; membranas scilicet negavit inflammari posse, ideoque ita parum concessit auxilii aliquid in sanguinis detractione situm esse, ut eam in *Pleuritide* tractanda contumaciter repudiaret. Qua quidem in re eo usque processit hominis authoritas dicam an confidentia, ut *Romæ* Sectam condiderit: exemplo pro-

pe

a lib. 2. cap. 16. b Ib. cap. 25.

pe inaudito, ut, opinionem non absurdam modò sed jam pridem relictam revocando, Inventoris gloriam adeptus sit.

Explicatâ ad hunc modum morbi utriusque historiâ, facilè apparet, quàm malè *Pleuritidi* adscribitur, tanquam proprietatis nota, *Puris Excreatio*: quamque ineptè atque inaniter operam navent ii, qui vias, quibus hæc *Pleuræ* materia per pulmones deferatur, excogitant. Quorum alii eam à pulmonum tunicis imbibi, alii in sanguinem resorberi putant: & quò meliùs sibi constet fabula, vasa huic fungendo officio perquam ingeniose assignant, aut venam scilicet *Azygon*, aut *Vertebrales*, etiam & *Bronchiales Arterias*, prout fert acumen hominum conjecturam modò huc, modò illuc ducentium. Atque huic fundamento maximè nititur, quæ à scriptoribus medicis præcipitur curandi Ratio, tam in simplici, quàm in eâ, quæ *Peripneumoniæ* conjungitur, *Pleuritide*, ubi omnis ferè, quam adhiberi volunt, medicina ad sputa elicienda dirigitur: cùm tamen in simplici *Pleuritide* sæpenumero nihil coëat, quod expui debeat; neque, si debeat, sine *Peripneumoniæ* interventu, sursum evocari possit. Adeò qui in istâ *Pleuritidis* specie hanc tantummodo medendi viam sequitur, haud sanè intelligo, cur non idem & in pedum

in-

inflammatione sputum moventia præscribat.

Frequens est hujusmodi *Pleuritis*, quæ etiam & à *Spuria*, ut vocatur, facilè distingui potest: hæc aliquando in suppurationem abit; & materiæ vis vel in vacuum Thoracis sinum effunditur, vel aliquando etiam, citra tussim ullam purgationemve pectoris, aut per alvum, aut per vesicam abducitur. Idem & nonnunquam accidit, ubi parcior fuerit per sputa materiæ rejectio. Exemplo est *Pythion*, qui exorto post quadragesimum diem circa sedem abscessu, ita ut Puris plurimum cum Urina effluxerit, ad sanitatem pervenit. Sunt etiam *Pleuritides*, quibus nulla supervenit suppuratio; quas cum *Tussi siccâ* junctas describit sive [a] *Hippocrates* sive quis alius, & proinde *aridas* & *sine sputo* appellat. Hasque veras esse *Pleuritides* argumento est, quòd cum lateris dolore *Febris* etiam *invaserit*. Igitur eas *venæsectione* sæpius, medicamentisque *discutientibus* curari tradit. Hinc *Aretæus*, qui inter *Græcos*, ab *Hippocratis* laude propiùs abest, tum quòd eleganter admodum, linguâ *Ionicâ*, scripserit, tum quòd a se pleraque depromens, alienis vestigiis minimè institerit, venam *primo die* aperiri jubet. Neque dubium est, in hac *Ana-*

a Morb. lib. 1. 25. & 2. 42.

Anaxionis ægrotatione, eandem medendi viam ab *Hippocrate* fuiſſe inſtitutam, & in principio quidem morbi, cùm nondum *octavum* diem attigerat, neque adhuc ſputorum ulla fuerat maturitas. Ego quidem hac ipſâ, quæ proximè elapſa eſt, hyeme, *Pleuriticis* interfui non paucis, quibus nulla fuerit puris exſpuendi ſignificatio: qui tamen omnes, venâ ter aut ampliùs ſectâ, admotisque *Veſicatoriis*, ad ſanitatem pervenerunt. Et in hoc rerum ſtatu non dubitans dixerim, *Oleoſa* omnia, quæque ad ſputum excitandam idonea habentur, per ſe ipſa, parum proficere.

Sunt fortaſſe, qui hæc, quæ paulò ſubtiliùs de his affectibus disceptata ſunt, non ita multum ad curandi artem conferre exiſtiment. Quorum tamen pace dixerim ad rem medicam plurimum intereſſe, ut certa nobis ſit, tum de notâ morbi propria, tum de ſede, cognitio. His quippe repertis, medendi facultatem feliciùs reperiemus. Igitur qui *Pleuritidis* naturam bene perſpectam habet, facilè ſentiet, quàm præſens inter initia ſit à vena ſecta auxilium: hinc quippe ita pendet omnis ægrotantium ſalus, ut ſi ab hoc medicinæ genere diſceſſeris, aliud fruſtra quæras. Hanc in *Pleuritide* tractanda viam tenuit *Sydenhamus*, ſanguinemque liberrimè detraxit, de remediis,

quæ

quæ ſputa extruderent, parum ſolicitus. Eandem hanc viam nunquam deſeret, cui corporis morbique ratio explorata ſit: quæ quam accuratè à medico intelligi debeat, hac ipſâ in re *Petroniani* iſti inſigne documentum reliquerunt. Nam ii, quia morbi ſedem ignoraverint, neque ad *Pleuram* omnino pertinere putarint, ideo nec ſanguinem quidem mittendum cenſuerunt. Ita opinionem falſam in re, ut videri poteſt, leviſſima magni errores conſequuntur: & hæc præſertim circa morbos commenta id habent periculi, ut eorum artifices, cùm mederi volunt, vehementer peccent, & cum *Petronianis* ſola, quæ in medendo valitura ſunt, præſidia aut negligant, aut planè rejiciant. Qui quidem quanquam optima petere videantur, non voluntate quidem, ſed curſus errore falluntur.

COMMENTARIUS VI.

De Abſceſſu: deque Coli & Veſicæ Ulcere.

SIngularis eſt illa *Pythionis* hiſtoria, in principio *tertii* deſcripta: in quâ demum abſceſſus circa Sedem ſubortus, cùm per Urinæ itinera puris plurimum effuderat, integrum febri finem attulit. Qui notulas, quæ

quæ his Hiſtoriis ſubſcriptæ leguntur, aſfinxit, hanc morbi liberationem *Urinæ copioſius effuſæ* tribuit: id quidem perperam; neque enim ad urinæ quantitatem, ſed ad qualitatem potius, utpote quæ fuerit purulenta, *Pythionis* ſanitas referri debet. Neque leve eſt quod *Hippocrates* his in libris ſæpius obſervat, Urinam, quoties materia illa purulenta per veſicam abducta eſt, cum difficultate & dolore reddi conſuêſſe, ita ut Stranguria laboraverit ægrotus. Cujus rei rationem erit aliàs opportunior exponendi locus.

Morbos abſceſſu ſolvi ſatis vulgare eſt, qui frequentiſſime quidem febribus & variolis ſupervenit, maximè circa aures atque inguina. Nonnunquam & toto corpore diffuſa excreſcunt tubercula, quæ in Pus aliquando reſolvuntur. At hæc circa Urinæ meatus ſuppuratio haud ita admodum frequens eſt, niſi in Calculoſis: ſaltem quæ *febricitantibus* ſalutem præbuit, in medicorum monumentis perrarò legitur. Mihi ſanè ſemel videre contigit, quod huic *Hippocratis* exemplo planè reſpondeat: ita tamen ut hoc interſit; quòd, utcunque abſceſſu facto paulatim deceſſerat febris, ægrotus tamen ſanitati minime reſtitutus ſit. Cujus quidem ægrotationis Hiſtoriam, quia ſimilem neque in libris unquam invenerim,

neque auditione acceperim, hoc in loco perſcribere haud putavi alienum.

Vir & ingenio peracri, & ſtudio flagranti, & doctrina eximia, & memoria ſingulari excellens, anno ætatis ſexageſimo tertio, circa *Autumni* initium, valetudinem amiſit. Urgebant nempe viſcerum dolor, flatus, & quaſi quædam convulſio: langueſcebat admodum ſtomachus. Poſt autem aliquantò aderat deſidendi mingendique cupiditas; ſtranguria, dolor juxta inguen & circa glandem permoleſtus, præcipue poſt extremam mictionem graviſſimus, in *Perinæo* ad veſicæ cervicem pondus: atque hæc omnia & nova, & repentina. Urina primùm difficilis, atque interciſa; deinde mox magno cum impetu & ſonitu quodam, quaſi ventus aliquis erumperet, excreta: in qua quidem color inerat naturalis, nihil tamen ſubſedit. Dolor aût reſupinato, aut inclinato, aut etiam cùm diſtenderetur veſica, levior. Atque hæ inter mingendum moleſtiæ ad vitæ usque finem perdurabant. Acceſſit interdum ſitis.

Hoc ferè modo ad medium *Novembrem* traxit: quo tempore dolores ſtatim exacerbeſcere ſenſit, ſiquid paulò calidius hauſerat: per biduum vomitu omnia rejecit; cruciari ſibi inteſtina, & abdomen vehementiùs tendi querebatur.

Nov.

Nov. 18. Inter mejendum dolor acerrimus; febris cum siti satis acuta: quæ tamen, die tertio elapso, aliquantulùm remiserunt. Arenulæ aliquot asperæ, quæ magnitudine caput aciculæ æquabant, ejectæ, color urinæ saturatior: in quâ subsedit plurimum muci glutinosi & subflavi, sanguine hinc inde, aliquando etiam carunculis ramentisve respersi: qui quidem à pure minimùm aberat, nisi quòd neque læve admodum esset, neque malè olens. Cum Urinâ sæpe ejusmodi flatus proruperunt, ut æger quendam quasi crepitum reddere videretur.

Nov. 26. Recruduit dolor; obortus est rigor; horrore totum corpus intremuit. Pulsus celer, & depressus; lingua arida. Urina sanguine plurimùm tincta; quam quidem non nisi in lecto cubans excernere potuit.

Dec. 3. Dolorum requies; seu potiùs sensus obtusior. Caput quippe tentari cœpit. Febris, singulis diebus vesperi ingravescere sueta, tandem ferè prorsus elanguit. Spiritus paulò difficilior. Urina mordax, planeque mali odoris: pus eâ largitate profluens, ut urinæ copiam propè excesserit. Huic malorum moli paulatim accessit sensuum stupor. Ita in hoc Viro ille animi motus, quo nihil celerius aut acutius esse poterat, veter-

no tandem obtorpuit. Quis autem non jure beatum illum dixerit, vel quòd vitam doloris expers tamdiu produxit, vel quòd, cùm diutius haud ſine dolore vivendum eſſet, vivere deſiit?

Aperto cadavere, Urinæ iter accuratius perveſtigatum eſt. Nam ad ſectionem ita animo parati acceſſimus, quaſi qui calculum eſſemus inventuri. Sed neque in veſicâ, neque in ureteribus, neque in renibus ipſis, ullum omnino ſabuli, nedum Calculi apparuit veſtigium. Dum ulterius viſcera ſcrutamur, Colon ita pertinaciter veſicæ adhæreſcere animadverſum eſt, ut ne cultro quidem facile dividi poſſet. Quâque in parte adhæreſcebat, in conſpectum venit Diametri quaſi ſeſquiuncialis ulcus rotundum, quod non modo *Coli* ipſius tunicas penitus abſumpſerat, ſed etiam veſicæ membranam extimam perederat. Hinc via per tunicam veſicæ mediam ſive musculoſam perforata eſt, quæ pennam anſerinam reciperet: unde continuò pus ab ulcere intra veſicam defluxit, aditusque patuit, quo in Urinæ ductum ab inteſtinis commigrarent flatus; de quibus quidem, dum viveret, ægrotum ſomniâſſe perperam credidimus.

Satis jam credo intellexit Lector, ſigna hîc omnia præceſſiſſe, quæ Calculo in veſicâ ſito propria habentur. De quo ne dubitare

re possemus, maximo sanè erat argumento, quòd ea se ita clarè prodidissent. Sed nos demum erroris coarguit, magister in morborum causis eruendis optimus, culter *Anatomicus*. Igitur in hujusmodi re, ubi inciderit Calculi suspicio, nisi is inter explorandum *Chirurgi* manu deprehendatur, de eo non ita fidenter pronunciare convenit. Neque enim erubescendum est, si haud semper nobis liceat, quà ratione morbos aut gignat aut abigat natura, suspicari: saltem honestius est nos aliquid nescire nos confiteri, quàm tandem in opinione fictâ atque vanâ convictos turpiter erubescere.

Sæpenumero mihi de his ipsis signis cogitanti non ita obscura videtur ratio, quemadmodum ea, etiam sine Calculo, pus suâpte vi producere potuisset. Nam satis mihi videor intelligere, cur pus, interiorem vesicæ membranulam stimulans, tot tragœdias excitârit: cur eâdem de causâ mejendi ac desidendi cupiditatem, cur dolorem, etiam ad extrema glandis, commoverit: cur urinæ ardorem stillicidiumque, aut circa vesicæ angustias subsistens, aut urethram deinde transfluens, invexerit. In hoc unicè hæreo, unde nimirum fieri potuit, ut tantilla puris effluxio alicujus ponderis sensum, eumque haud mediocrem, exciverit: nam aderat circa pubem gravitas continua, qualis Cal-

culo premente ſentiri ſolet. In quamcunque partem hoc argumentum verſo, fateor memet mihi parum ſatisfacere; quod igitur viris in hoc ſcientiæ genere exercitatioribus diſcutiendum relinquo, iis, ſiqua in re tam reconditâ rationum momenta proferre voluerint, gratiam habiturus.

COMMENTARIUS VII.

De Purgatione: Quam vim habeat in febre putrida, quæ Variolis confluentibus ſupervenit, inque capitis Eryſipelate.

ÆGrotis pluribus, nempe lib. 1. 10. lib. 3. 3. ſect. 2. 9. ex *alvi reſolutione* valetudinem eſſe reſtitutam conſtat. De quo quidem auxilio ita multa in *Epidemiorum* libris habet *Hippocrates*, ut hanc omnium frequentiſſimam fuiſſe animadvertat, quam natura in Morbis hiſce liberandis molita eſt, viam. Idem &, qui deinde ſecuti ſunt medicinæ magiſtri, multiplici experimento comprobant: neque hîc quidem ſubſiſtens *Fernelius* [a], febrem continuam aut *ſudore*, aut *ſanguinis profluvio*, aut *abſceſſu* denique ſolvi poſſe pernegat, „ *unâ interim alvi ſpontaneâ ſolutione tutò ac perfectè judicari pronuntiat. Ea quippe* (*inquit*) *ſo-*

a Meth. Med. 70.

„ *solâ potest putridam febris materiam per-*
„ *fectâ jam concoctione apparatam pror-*
„ *sus excludere, atque viscera & majo-*
„ *res venas sordidâ illuvie obsessas, citra*
„ *virium & naturæ jacturam & offensionem,*
„ *expedire.*

Itaque naturæ consuetudinem institutumque imitatus, ipse aliquando *Hippocrates* eandem in acutis febribus curandi viam tentavit: cui & ex *Recentioribus* nonnullos neque infrequenter neque infeliciter institisse video. Sanè siquid in his casibus præsidii à purgatione petendum sit, Recentiores eam satis tutò instituere posse videntur, & quidem meliùs Antiquis: hi quippe remedia in hoc genere non nisi acria maximeque valentia sequebantur; iis jamdudum in usum suppetunt, quæ lenissima sunt, quæque medentis arbitrio faciliùs obsequuntur.

Sunt sanè ejusmodi febres, quæ purgantia commodè recipiant; sunt etiam, quæ omnino desiderent. Tamen, cùm locus iste longè latéque pateat, hæc medendi ratio tam multas habet cautiones, ut neque ullæ de eâ satis accuratæ ab Authoribus tradantur regulæ, neque, nisi laboris ac judicii plurimum accesserit, tradi possint. Nam & perito ita suam in hâc re sententiam persequi, ne erret, haudquaquam facile: scriptis verò ita aperire, ut alii in errorem

non incidant, difficillimum. Itaque medentibus, ut hanc uſu atque exercitatione conſequi poſſint intelligendi prudentiam, relinquendum.

Hoc ſolummodo mihi nunc oneris ſuſcipio, ut certum aliquod *febrium* genus deſignem, in quo potiſſimùm valitura ſit *Catharticæ* medicinæ virtus. Ita cùm ſimpliciſſima ſit quæſtio minimeque involuta, magis expedita erit eorum, quæ dicenda ſunt, explicatio. Atque ex *febribus* quidem nullam aliam æquè purgationi opportunam reperio, ac eam, quæ *Variolas confluentes*, maturitate puſtularum aut vigente aut jam inclinatâ, ſemper excipit. Ea quippe febris uti omnium maximè putrida eſt, & periculi plena, ita præ cæteris curationem hanc aptiùs recipit. Morbus cùm ſit ille notiſſimus atque apud omnes pervulgatus, hoc eum in loco deſcribere ſupervacuum planè videtur: ea tantùm attingam, quæ ad hanc medendi viam propius ſpectant. Quam quâ demum ratione, quoque potiſſimum tempore ſectari oporteat, ex propriis cujusque ægroti hiſtoriis dilucidius patebit, quàm ſi ea fuerit generatim atque univerſè explicata: hoc ut facerem, eò magis adductus ſum, quòd in novo argumento id expectent lectores, id jure quodam deſiderent. His igitur ut ſatisfaciam, enitar.

Hi-

Historia Prima.

Vir illustri loco natus, ætate florens & viribus, Febr. 3. 1709, *Variolis* correptus est: quæ quidem, dum erumperent, atrocissimum dorso dolorem intulerunt. Medici, qui inter initia affuerant, venam secari, vomitoriumque adhiberi imperabant.

Febr. 6. Per totum undique corpus, perinde ac faciem, multitudine ingenti effusæ sunt pustulæ, exiles, depressæ, confluentes; in genis quasi pelliculæ speciem præbentes: aliàs item, post primum in erumpendo impetum, lentè admodum evocatæ. *Diætâ* usus est tenui & temperatâ: *Fracastorii Confectio*, aquâ vel *Cerasorum*, vel *Lactis* soluta, maximè pro medicinâ fuit. Somnum quippe perdifficiliter capiebat: atque hoc non ex ægrotatione modò, sed ex naturali temperie profectum: ita ut, cùm non ita pridem febriculâ tentatus *Genuæ* decumberet, per septem ferè continuos dies somnum vix viderit.

Sputatio ad triduum, utcunque mediocris, satis tamen feliciter processit; deinde ex toto intercidit. Ex quâ quidem re pessimum præsagium cepi: quanquam aliis aliter visum est, qui hanc in *Variolis* sputorum profluentiam ex naturæ, nescio quâ,

malignitate proficiſci credunt. Certè, utut maligna ſit, in hoc morbo, ubi confluxerint *Variolæ*, ferè neceſſaria habetur. *Sydenhamus*, qui *Variolas* exquiſitiſſimè omnium deſcripſit, non niſi unum ſe vidiſſe perhibet, cui in hoc confluentium genere ſputa non prodiiſſent: in quibus quidem pro more fluentibus ægroti ſalutem æquè verti, ac in eo, quòd aut facies rite intumeſceret, aut puſtulæ maturitatem haberent ſuam, judicavit.

Febr. 9. Puſtulæ circa mentum ferè nigræ evaſerunt: quæque in genis confluxerant, Pergamenam aut glaciem lævitate imitabantur. Fauces iis obſitæ condoluerunt: facies modicè turgebat. Veſperi, ad ciendum vomitum, exhibita eſt *Oxymelitis Scillitici* uncia.

Febr. 10. Viſus eſt ſibi aliquantulum recreari. Facies in tumorem magis elata, licet adhuc, quàm morbi natura exigeret, depreſſior. Sputatio rediit; elapſis autem horis circiter decem, prorſus deceſſit. Sub noctem, *Veſicatorium Nuchæ* appoſitum.

Febr. 11. Manus paululum intumeſcebant. Nequid verò in hoc difficili tempore (quippe *nonus* jam erat dies) deterius accideret, veſperi de *Veſicatoriis* brachio admovendis convenit. Neque hoc quidem nimis maturè factum eſt; nam & tendines

ſub-

ſubſilire, & labia convelli cœperunt. Noctem hanc in maximâ moleſtiâ egit: nimirum febris vehementer excanduit; acceſſit delirium, totiusque corporis tremor.

Febr. 12. Mane nec loquendi, nec deglutiendi facultas erat ulla: itaque de eo planè conclamatum eſt. Injectus tamen eſt *Clyſter*, unde alvus percommodè fluxit. Poſt meridiem, cùm *Veſicatoria* nimirum jam optatiſſimè reſpondiſſent, ad ſe prorſus rediit: Febris, nervorumque diſtentio remiſerunt. Puſtulæ exarefactæ à capite deciderant: quod quidem undiquaque ulcuſculis ita ſcatebat, ut, tanquam *Veſicatorio* eroſum, tenuem humorem uberrimè funderet. Idem & in facie aliquantò pòſt contigit, ubi recentis materiæ copia maxima ſub cruſtâ jam ſicceſcente exudavit.

Feb. 13. & 14. Febris inhærebat aſſiduè; pulſus tamen, qui, ex quo decubuerat, inæqualis admodum fuit, his diebus ad normam magis compoſitus. Tumor penitus ſubſederat. Medicamenta *Cardiaca*, & *Diaphoretica* per aliquot dies ſine fructu fuerant adhibita: neque enim aut ſudoris, aut madoris minimum erupit. Itaque *Clyſterem* alterum ſuaſi: ſed hinc id periculi timebatur, nè, ſi alvum plus ſimplici vice moverit, mortem afferret. Cæterùm applicatus eſt tandem; &, ventre ſubducto, aliquantulùm levamento fuit.

Febr. 15. Iterum vehementior tendinum ſubſultus. Delirium crebris intervallis revertebatur. Neque enim adhuc deceſſerat febris, neque illa medendi ratio, quam inſtitueramus, quicquam profecerat. His adeò de cauſis, quia & ſanguinis miſſio non ſatis commodè ceſſura videbatur, de ventre leniter ducendo ſermonem intuli. Multa de periculo dejectionum reſponſa: eamque curandi viam à ſe fuiſſe tentatam, neque tamen unquam ſatis ex ſententia proceſſiſſe. Quam tamen à me aliquoties feliciter eſſe uſurpatam dixi; nullumque aliud medicinæ genus relinqui, quod in his ferè deſperatis ægroti rebus valeret. *Variolæ* quippe partes ſuas dudum expleverant; neque ſpes ulla reliqua erat, per cuticulares meatus aliquid amplius excludi poſſe: in eo nimiùm diu à nobis elaboratum eſt; clareque apparuit materiam hanc purulentam, à quâ & fomitem febri & pabulum ſuppeditari in confeſſo erat, per aliquas corporis vias abduci oportere. *Clyſter* alvum bis ſolverat; unde neque fluxûs periculum, neque ulla virium jactura. Scire vellem, quam demum ob cauſam, poſt *Variolarum* deceſſum, *purgantia* præciperent omnes omnium gentium medici, niſi quòd materiæ hujus reliquias à ſanguine exterminari voluerint, quæ, ſi intus deliteſcerent, eſſent læſuræ. Dominus *Buſſiere*,

siere, qui ægroti ulcera curabat, nepotis sui historiam narravit, qui ex *Variolis* febricitans, hâc purgandi ratione, die *decimo septimo*, ad integritatem pervenit. Propugnatum est pro medicamentis *Cephalicis*, quæ delirio tremoribusque nervorum tollendis habentur idonea: quæ quidem medendi ratio, ut ut bene cesserit, morbi ramos amputare potuisset, non omnes radicum fibras evellere. Nam utcunque cætera conquiescerent, malorum omnium causa, Febris, perstitisset. Nihilominus *Spiritum Cranii humani*, *salemque Armoniacum Volatilem* præscripsimus.

Febr. 17. Mane cum febre & convulsionibus graviùs luctabatur, evasitque planè veternosus: à triduo nullum opiatum sumserat. Itaque rursus, ut purgaretur, institi: sed eodem ac priùs modo occursum est. Novum argumentum ex hoc *Comatis* accessu natum est, periculum scilicet esse, ne si duceretur alvus, nimio æger fluxu interiret: hujusmodi enim fluxum in *Comate* inter notas maximè lethales haberi. Quâ quidem argumentandi viâ minùs mihi satisfactum esse fateor, quod ipsum hoc *Coma* nihil aliud esset, quàm alterius morbi nota: quòd si morbus fuisset primarius, ne tum quidem rectè interdicendum esset purgantibus: quæ ab omnibus medicis in usum duci video, cùm in *Comate* alvus parum liquida extiterit.

rit. Quid quòd in *Comate* tantum absit, ut illa ventris resolutio semper cum periculo fiat, ut aliquando suâ sponte oborta morbum summoverit. Sed fidere *Cephalicis* commodissimum visum est: ad quem finem *Julapium* est ordinatum. Post meridiem febris ita invalescebat, ut in easdem æger angustias deductus esset, quibus *sexto* abhinc die conflictabatur. Itaque de eo, ut hâc ipsâ nocte morituro, præsagium factum est; cognatique, tanquam extremo munere functi, discesserunt. In hoc rerum discrimine, an medicina posset quicquam proficere, valde dubitatum est: certè siqua subesset salutis spes, in eo maximè posita esse videbatur, ut flueret alvus. Hoc ut efficeretur, diu à me flagitatum est: quod si fuisset effectum, viribus nondum attritis, poterat prodesse. In summo tamen periculo præstaret anceps experiri remedium, quàm nullum. Pronuntiatum est esse moriturum, sive purgaretur sive non: purgari tamen nullatenus concessum: id enim esse affirmabant, ut extra artis regulas positum, ita rationibus suis incongruum. Ad extremum verò ita convenit, ut horâ nonâ hoc sumeretur *Catharticum*.

℞. *Decoct. Sen. Gereon.* ℥iiij.
Sal. Mirabil. Glauber. ℥j.
Aq. Cinnamom. Hord. ʒvj. *M.*

Trium

Trium ferè horarum ſpatio, alvus ingenti copiâ bis deſcendit: dejectionesque hæ cùm ſolidæ & nigræ, tum admodum fœtidæ fuerunt. Dominus *Buſſiere*, qui unà aderat, teſtis eſt, quemadmodum convulſiones illico remiſerunt. Febris plurimum inclinata, pulſusque valentior factus. *Coma*, quo graviter laboraverat ægrotus, evanuit: poſt aliquot horas, non eâ quidem quâ prius vehementia, recurrit.

Febr. 18. Omnia in deterius ibant, febrisque præſertim acriùs exarſit. Itaque alterâ vice *Nuchæ* admotum eſt *Veſicatorium*. Veſperi, cùm ultra ſpem adhuc vitam traheret, cumque, quid valere poſſet medicina, etiam nunc experiri commodum videretur, de *Flore Sulphuris* injecta eſt mentio. Quærenti mihi, quid tandem eſſet id, quod ea medicina efficere poſſit, reſponſum eſt eam fortaſſe poſſe ventrem ſolvere, poſſe etiam tuberculum extrudere: eſſe enim in propellendis humoribus efficacem. Fuiſſe nuper in re ſimili adhibitam, unde alvus creberrimè fluens ægrum ad ſanitatem perduxit. Siquidem illa alvum moverit, ſatis eam mihi placere; eam quippe unicam evacuandi rationem reliquam eſſe, quâ ægro ſalutem polliceri poſſe videbamur. Itaque *Sulphuris* drachmam partitis vicibus ſumpſit. Quæ quidem alvum minimè ſolvit. Me-

diâ

diâ ferè nocte, cùm ex *Vesicatorio* profluxerat humor uberrimus, mente omnino constitit: nullum delirii, neque *Comatis* vestigium: Convulsiones haud antehac ita mediocres: Febris mirum in modum tenuata; pulsusque tum viribus valentior, tum intervallis distinctior. Facies, quæ consanuisse videbatur, novâ materiæ accessione recruduit. In eodem planè statu ad horas circiter triginta permansit.

Febr. 19. Magnam ex valetudine in melius mutatâ voluptatem captavimus, naturæque, suo ut fungeretur munere, permisimus. Vesperi, cùm de curandi ratione consilium esset initum, occasionem arripui de fructu illo, quem ex *Evacuantibus* percepimus, pauca loquendi: edisserens id apertissimis indiciis significari, ut eadem illa medendi via, ne recurreret morbus, teneretur. Contrà disceptatum est: verum quidem esse, quod morbus multò levior fieret: id tamen neque à *Vesicatorio*, neque a *dejectionibus*, sed à *sulphure* profectum. Rem maximæ difficultatis esse, ubi plura adhibentur remedia, dignoscere, utri in morbo liberando primas deferre oporteret. Esto: at quotidiano usu comprobatum est, Febrem ac delirium *Vesicantibus* remediis *purgantibusque* tolli solere, *sulphuris* drachmâ extingui posse hactenus inauditum. Ea qui-

quidem quæ procurata eſt alvi dejectio, quamquam morbi impetum omnem haud penitus fregerat, magnâ tamen ex parte levârat: unde venter non ſupervacuo modò, ſed & noxio illo onere liberatus eſt, neque ullum ſecutum eſt, quod tantopere timebatur, incommodum. Vires inſtaurâſſe potiùs, quàm exhauſiſſe videbatur purgatio; quæ ſi non fuiſſet adhibita, periculum eſſet, ne ægrum ſola *Veſicatorii* vis ex hac crudeli neceſſitate minùs eripere potuſſet. Certè ſi illa materiæ putridæ moles, per alvum effuſa, intus adhuc reſtitiſſet, ſpirandum vix erat, aliam quamvis medicinam quicquam profecturam. An non plus immineret periculi à tantâ intro concluſâ putredine, quàm à medicinâ, quæ eam ex inteſtinis eliceret? Rem enim ipſam ſatis loqui, naturam nimio oppreſſam pondere ſuccumbere: variolarum maturatione materiam illam, quæ fovit atque aluit morbum, non ſatis fuiſſe exhauſtam: & quam porrò viam eſſe reliquam, hoc quo maximè opus erat efficiendi, niſi ut per alvum lenis atque continua fieret purgatio; quam quidem ſine ullo vitæ diſcrimine fieri licebat. Etenim id facile erat advertere, quòd *evacuatione* quâcunque factâ, ſive ea *Veſicantium*, ſive *Clyſteris*, ſive *purgantium* ope proceſſerit, ad tempus ſaltem val levaretur morbus, pulſuſque perpe-

tuò

tuò invalesceret. Quod ad *purgantia* quidem spectat, eam præ aliis medendi rationem, in putridis hisce febribus, quæ variolis superveniunt, suadet *Sydenhamus*: eandemque mihi à se sæpius institutam narravit, vir in re medicâ celeberrimus, *Radclivius*, qui in Remediis adhibendis, summâ suâ cum laude nec minori ægrotantium commodo, hoc sibi unicè proposuit, ut naturam per omnia ducem sequeretur. Profectò tantum abest, ut hoc curandi genus recenter excogitatum fuerit: cum morbo ipso vetustate potest contendere. *Rhazes* enim, qui inter *Arabas* & auhoritate fuit & antiquitate princeps, quique primus omnium non modò Variolas descripsit, sed duo quæ nunc sunt earum genera [a] explicuit, historiam hanc singularem literis consignavit. „ [b] *In puellâ* (inquit, postquam „ variolarum pustulæ deciderant) *remansit* „ *tamen aliquid Febris acutæ*, *&* *putavi* „ *quòd esset residuum humorum non eductorum per egestiones*, *&* *non poterat subitò* „ *&* *semel in totum purgari propter debilitatem virtutis ejus*; *feci tamen ipsam assiduare* Aquam Fructuum *quindecim diebus in Aurorâ*, *&* *Ptisanam*, *&* *assolebat ex hoc bis in die*, *&* *fuit mundificata* „ *perfectâ mundificatione*. Hæc *Rhazis* monu-

a De pestilent. b Mirab. Cur.

numenta fusiùs illustravit *Zacutus*, iisque, quæ ex hâc Historia notavit, animadversionem adjecit perappositam, eamque sanè haud futilem; „ [a] *Licet ulcera in cute non* „ *omnino deleta sunt, medicamentum cle-* „ *menter expurgans semper erit utile, quia* „ *tunc non curamus Variolas, sed novum* „ *morbum; qui cùm à pravo humore ori-* „ *ginem ducat, si non expurgetur, damna* „ *potest committere, quæ difficilem postea,* „ *aut nullam admittant correctionem.*

Sed demus nullum habere autorem, nullo exemplo fieri hoc purgandi institutum, tamen vel ex hoc, quod nos ipsi fecimus, experimento satis elucere arbitrabar, cur hâc nunc potissimùm viâ insistendum esse statueremus. Quæ, si in hac morbi gravitate semper esset nocitura: mortem maturâsse debuerat, non ægrum in spem sanitatis erexisse. Quod si ei nullas in præsenti periculo depellendo partes concedimus? Id saltem negari non posse, tutissimè eam posse adhiberi: eam jam fuisse adhibitam, unde valde levatus est morbus, nec quicquam incommodè cessit. Adeò inanis erat nimii fluxûs timor. Tamen de hoc etiamnum timere non est desitum, utpote à quo, si intervenerit, æger maximè esset periclitaturus. Id quoque haud prætermissum est,

L mul-

a Histor. Med. Princ. lib. 4.

multa esse à *Sydenhamo* prolata & venditata, quæ nullo fundamento niterentur: veluti quæ de *Equitatione* scripsit, tanquam, sicut in Febre intermittente *Cortex Peruvianus*, item hæc in Tabe non dubiè valeret: id quidem quotidianâ experientiâ refelli. Quid in cæteris scriptis præstiterit *Sydenhamus*, mei non est decernere: in his quæ ad *Variolas* spectant, eas ita amplè atque accuratè pertractavit, ut omnibus in eodem argumento versatis jure anteponi debeat. Ea verò, quæ apud illum de *purgantibus* in hoc Variolarum statu adhibendis leguntur, in eo opere proposuit, quod extremum [a] publico dedit; quasi ultimum esset animi sui judicium, quod longinqui temporis usu atque periclitatione firmaverat. In quâ quidem medendi ratione ita parum temere processit, ut, si verum dicere liceat, non satis audax fuerit; nam eam nimis arctis conditionibus astringit, nec nisi *facessente morbo* [b], nisi *die decimo tertio*, nisi *præmissâ venæsectione*, fieri patitur: cùm & sine sanguinis missione, & ante diem decimum tertium, & in summo morbi impetu tutissimè factum esse viderimus: sed hanc nimirum ille, uti serò admodum senex didicerat, ita paulò timidiùs & diffidentiùs adhibebat.

Sed iterum de *sulphure* agitata est quæ-

stio:

a Schedul. Monit. b 91. ibid.

ſtio: magno eſſe argumento, cur eâdem utendum ſit medicinâ, quod tam proſperè ceſſerit: nullam aliam eſſe regulam, quam in remediis deligendis ſequi oporteret: id quoque eò fortaſſe acceſſurum, ut à *ſulphure* expelli poſſit tuberculum. Parum ex re fore arbitrabar, ut exhiberetur *ſulphur*: quia niſi id alvum ſolveret (quam ab eo minimè ſolutum iri experimento ſatis conſtabat) calorem excitaret, febremque denuo accenderet; quam quidem ſemper à *Diaphoreticis* exacerbuiſſe comperimus. At contrà affirmatum eſt, id in *refrigerando* valere, *Oleumque* ex eo perquam frigidum ſolere exprimi. Certè, ſi urumque ex viribus æſtimemus, *Oleum* à *Floribus* longè diſcrepat: ſiquidem in re *Chymicâ* verſatum minimè latet, partes duas, easque plurimùm diverſas, in *ſulphure* contineri; & quò *Oleum* rite elici poſſit, neceſſe eſſe, ut igne partes eæ, ex quibus *Flores* maximè conſtant, in ſublime ferantur: itaque, ſi refrixerit *Campana*, *Oleum* non ita commodè ſecernitur. Ex centum *ſulphuris* nativi libris, *Olei* circiter quinque proveniunt; ex totidem, dum *Flores* ſurſum evehuntur, quod *Caput mortuum* audit, non niſi ad viginti libras aſſurgit. Ita cùm ad partes volatiles ferè nullam rationem habeant fixæ ſive acidæ, *ſulphur* ipſum, ut calidum, perpetuò deſcribitur: &

 nul-

nullum credo ſcriptorem extitiſſe, qui id inter *calefacientia* non recenſuerit. Si refrigerandis humoribus aptiſſima eſſet medicina, quomodo eadem in propellendis, uti dictum eſt, vim haberet? Calidum eſſe, effectus ipſi demonſtrant; nam & ſudores evocat, & abſceſſus cuticulares maturat. Tuberculo quidem nihil optatius eſſe: cujus tamen cùm nulla eſſet ſignificatio, intellectu difficillimum eſſe, quomodo id tandem *Flos ſulphuris* efficeret.

At *ſulphure* in malignis febribus uſus eſt *Hippocrates*: id quoque pro vero perperam ſumitur. Nam quamvis hiſtoria clariſſimè docet, quàm mirabiliter in peſte ſananda excelluerit *Hippocrates*, tamen, quâ ille medicinâ id præſtiterit, prorſus ignoratur. Sanè in *Hippocratis* ſcriptis nulla hujusmodi invenitur mentio. Neque in medicorum veterum monumentis ulla extat memoria, eum hoc remedio peſtem dispuliſſe. *Helmontius* utique, ſcriptor pene fanaticus, hoc *Hippocratis* arcanum ab *Angelo* indicari fingit: * quam quidem fabulam, tanquam res eſſet ſeria, exſcribit, ſuisque inſuper commentariis illuſtrat vir bonus, *Kircherus*. Ii tamen id eſſe exhibendi in peſte *ſulphuris* conſilium declarant, ut ſudores provocentur; oſtenduntque, quo demum modo illud parari debeat,

* Tumul. Peſtis.

ut commodè cedat. Recentiores plerique ad eundem finem *ſulphuris Florem* in peſte præcipiunt; itaque apud eos in *Diaphoreticorum* [a] claſſe locatur. Sed quid ſi *Hippocrates* in malignis febribus *ſulphur* præſcripſerit? Quorſum id exempli his ægroti rebus aptum eſſet, & conveniens? Si hujuſmodi argumentis uti libeat, multa itidem exempla proferri poſſe, ubi in iiſdem febribus magno emolumento fuerit *purgatio*: quæ quantum vel in ſummo diſcrimine valeat, luculentum ſpecimen exhibuit *Riverius* [b]. Quin ex hoc ipſo *Flore ſulphuris* aliquo fuit alvi ſolutæ promiſſio: quòd ſi probaretur dejectio, modò eam *Flos* ille concitâſſet, cur non medicinâ uti liceret, quæ eandem certo movere potuerit? Num ab *Electuario Lenitivo*, vel re ſimili quâpiam, ventrem bis deſcendiſſe magis nocuerit, quàm ſi itidem à *Flore ſulphuris* bis deſcenderat? Hunc ſaltem ægroto cuidam adhibitum humores vehementer expurgâſſe: id ſatis argumento eſſe, quòd ne nimis quidem in hoc morbo fluxus ſemper cum periculo fieret. Et ſanè uſum hoc abunde teſtari, quemadmodum in hâc febre putridâ, etiam ubi res in ultimum diſcrimen adducta eſſet, alvus ſuâ ſponte fluens, aut *Clyſtere* ultra morem irritata, ſalutem attulerit. Ægrum ne nunc qui-

a Diemerb. de Peſte 124. b Obſerv. Cent. 2. 87.

quidem planè desperatum esse; sufficere ei vires, hoc medicinæ genus sustinere tempusque sinere, ut experiri possit. Nam & languore vacabat, & à febre tempora satis liberaliter quieta habuit: pulsus valentior factus, ad naturalem tarditatem propiùs accessit: in Urina quod subsedit valde probabile. Etenim Urina in toto morbi decursu optima sui signa præbuit, licet aliquando in *Comatis* accessionibus paulatim, interdum & sine voluntate destillaverit. Ita hunc, & proximum diem agebat. Repetita sunt remedia jam præscripta: nam neque de *sulphure*, neque de *purgantibus* convenit.

Febr. 20. Vesperi in deterius vergebant omnia. Vix impetratum est, ut *Clysterem* sumeret: qui ne nimium prodesse videretur, semidrachmâ *sulphuris* quâm maturrimè adhibitâ præcautum est.

Febr. 21. Mane, ex advigilantium sermone intelleximus eum, *Clystere* reddito, levatum esse, & noctem placide duxisse. Tanti fuit *sulphur* cepisse! Sed res multò secus deprehensa est: nam & *Coma* redierat, & jam cætera omnia mala ingravescebant: in urinâ nihil quicquam desedit. *Vesicantia* utrique femori sunt admota. Circa meridiem *Calomelanos* gr. viij. præscripsimus, cum *Electuarii Lenitivi* ℥ß. in

Aqua

Aquâ Lactis ſolutâ. Sed alvus minimè fluxit. Itaque veſperi, *Clyſtere injecto*, ne tum quidem niſi parcè commota eſt.

Febr. 22. Noctem inquietus egerat; mente admodum turbatus eſt: & jam illico moriturus videbatur. Mediâ tamen circiter nocte, iterum eadem ad alvum ciendam ſumpſit. Unde ter illa dejecta eſt: quod quidem in ipſis mortis faucibus luctantem ita parum præmaturè ſuſtulit, ut

Febr. 23. Mane delirium prorſus evaneſceret; neque animi deliquium, neque convulſionis quid aderat. Sed pulſus debilis, & vires penitus exhauſtæ. Ad hunc modum cùm vitam aliquamdiu pertraxiſſet,

Febr. 24. Deſideratus & à ſuis & ab omnibus, interiit. Qui idem dies, ſi *Sydenhami* computum ſequamur, eſt morbi *Vigeſimus quartus*, nam *Februarii primo* invaſit morbus, *tertio* eruperunt Variolæ. Ita ut *triduo* terminum illum exceſſerit, quem ut huic morbo ultimum ponit *Sydenhamus* [a].

Hiſtoria hæc à me paulò latiùs atque prolixiùs deducta eſt, eo tantùm animi conſilio, ut, quia neque ex conſuetudine eſſet, neque communi medicorum ſententiæ congrueret hoc purgandi inſtitutum, quid hoc tandem valeat efficere, aut quid inde boni

a Sched. Monit. 77.

boni expectare conveniat, Lector ex hâc explicatione distinctiùs factâ internoscere possit. Quod quidem medicinæ genus ita parum usu esse receptum fateor, ut minimè mirer plerosque huc admodum adversari. Liberum cuique suum sit judicium: nec dubito quin ii, à quibus dissenseram, habeant ea argumentorum pondera, quibus sententiam sum tueantur. Sua illis placuit opinio; mihi fortasse nimiùm mea. Siquid liberius sit dictum, id non contradicendi, sed veritatis in re tam gravi aperiendæ studio dictum putetur. Fortasse magis acriter animo meo hâc in re obsecutus sum, tum quòd de hujus medicinæ commoditate mihi persuasissimum esset, tum quòd juvenem illum Nobilem, uti par erat, coluerim & dilexerim maximè. Sed huic, unde nihil nunc præter mœrorem luctumque duci potest, argumento supersedeamus.

Ut itaque eo, unde defluxit, redeat oratio; mihi sæpiùs usu venit, ut in hoc *Variolarum* statu, ubi pustulis exarescentibus *Febris* nihilo secius invaluerit, ad *purgantia* confugerem. Quæ ita periculo vacare, ita commodè adhiberi posse expertus sum, ut multorum vitas ab hâc maximè medendi viâ conservatas esse haud absurdè dixerim. Quò autem medicinæ hujusce instituendæ & tempus & ratio meliùs dignosci queant,

liceat

liceat hanc ex multis hiſtoriam, eamque, ut mihi videtur, ſatis ſingularem excerpere.

Hiſtoria Secunda.

. . . . . *Browne*, Domini *Pampfylde Baronetti*, qui jam ex *Variolis* convaluerat, famulus in eundem morbum incidit. Jan. 6. 1710 Puſtulæ ſeſe circum tempora extulerunt: quæ deinde, pro more morbi progreſſæ, non modò faciem omnem, ſed & artus undique & pectus ingenti copiâ occupabant. Erant autem & mole exiguæ, & confluentes: quoad cætera, non mali moris.

Jan. 9. De faucium tumore, & deglutiendi difficultate querebatur: quibus, *Veſicatorio* applicato, levatus eſt. Ad *duodecimum* diem ſine ullâ gravi moleſtiâ ſatis commodè pervenit; pridie, *Glande* ſubditâ, alvum bis dejecerat. Jam exaruerant omnes puſtulæ: ex facie tumor deceſſit, etiam in manibus aliquantulum reſedit. *Duodecimo* autem die ex quo eruperunt, (qui eſt *Sydenhami decimus quartus*, quique apud eum, *in crudiore genere* [a], ut periculoſus maximè notatur) *febris* vehementer exarſit, cum pulſu celeri & depreſſo: cutis quaſi flammâ admotâ excanduit: ſubſiliebant ten-

 dines;

[a] Sched. Monit. 77.

dines; accedebant delirium, & ſpirandi difficultas. Nox proximè elapſa ſomnum nullum attulerat. Re in hoc diſcrimen adductâ, ſanguinem mitti jubet *Sydenhamus* [a]; neque, priusquam is miſſus fuerit, alvum ullo modo duci [b] concedit. Sed ea moderatio, quam is ſecutus videtur, haud ſemper eſt aptiſſima: igitur, licet venam aliquando ſecare plurimum proſit, tamen ab hâc regulâ mihi diſcedendum putavi, tum quia ex *Pulſu* ſanguinem haudquaquam mitti oportere judicabam, tum quia ſæpe aliàs percepi vires ex alvo leniter ſubductâ minus quàm ex miſſo ſanguine imminui: etiam & neglectâ ſanguinis miſſione, hanc purgandi rationem feliciter poſſe teneri.

Quamobrem die *decimo tertio*, *Januarii* ſcilicet decimo octavo, cepit *Extract. Rudii* gr. xvi. in *Aq. Pæon. C.* ſoluta. Unde alvus *quater* liquida, mucoſa, graveolentia demiſit. Illico invaluit *Pulſus*: delirium tamen, & convulſiones perſtiterunt. Veſperi, brachiis appoſita ſunt *Veſicatoria*; & *hauſtu* ſomnifero uſus eſt, cui & in noctes proximas aſſuevit.

Jan. 19. Mane idem in omnibus Tenor, quanquam humores effuſiſſimè eduxerant *Veſicantia*: horâ decimâ cepit *Electuarii Lenitivi* ℥ſs in *Aquâ Lactis* ſolutam: unde alvus

a Sched. Monit. 87. b Ibid. 91.

alvus *bis* mota levamento fuit. Vesperi tamen cum febre exacerbeſcebant omnia. Igitur utrique femori ut adhiberentur *Veſicatoria*, juſſi. Noctu alvus *ſexies* fudit prioribus ſimilia.

Jan. 20. Mane, *Pulſus* valens magis & ſedatus; cerebrum aliquâ ex parte levatum, non prorſus liberum. Tremores perſtabant. Medicinam ex *Fracaſtorii Confectione* maximè compoſitam, quæ neque fluentem alvum nimis reprimeret, neque vires ultra modum atteri pateretur, mane & veſperi ad diem unum & alterum præſcripſi. Hodie tamen *bis* deſedit. Noctu venter *octies* ſolutus.

Jan. 21. *Pulſus* fere in ordinem adductus, cætera item in melius ibant. Hodie *quater* fluxit alvus.

Jan. 22. Febris, cum reliquo malorum agmine, deceſſit. Æger quotidie vires ſibi inſtaurari ſenſit, quanquam per tres hinc ſecutos dies alvus ſæpius deſcenderit, tandemque integrè convaluit. Id in hac hiſtoriâ maximè notari debet, quòd *quatridui* ſpatio, dum & febris plurimum ſæviret, & vires vehementer eſſent afflictæ, alvum ferè *tricies* dejecerat; unde tamen nunquam ne quidem langueſcere ſibi viſus eſt.

Teſte *Antonio Baller*, *Pharmacopæo*.

Ex

Ex hoc uno licet exemplo discere, quàm opportunè febri huic putridæ occurrant purgantia: quamque nullo fundamento nitantur *Canones* illi, ut vocantur, ab Authore nupero positi, [a] ,, *Catharticum nempe, saltem violentius, nullatenus exhibendum esse, priusquam appetitu & temperie integrè restitutis constet venenum foras penitus expulsum esse, ut spiritibus labefactatis venenum intus cohibitum Ossium cariem, Hypercatharsin, sive grandem aliquem morbosum affectum inducat.* Multa sanè frequenter incommoda Variolis superveniunt, multa ille in *Historiis* recenset: sed ut liberè dicam quod sentio, magna mihi eorum pars videtur accidisse hac potissimum de causâ, quòd non satis maturè facta fuerit *purgatio.* Saltem in *duobus* iis *Historiis* [b], in quibus scribit, *morbo ipso finito* [c], *usum Catharticorum prorsus deleterium fuisse, Cariemque ossium induxisse*, summâ cum suâ injuriâ incusantur *Cathartica.* Nam legenti credo facilè patebit, *Venenum*, ut cum Authore loquar, vim suam *deleteriam* penitus insinuâsse, antequam exhiberetur *Catharticum*: neque extingui potuisse, si id non fuisset exhibitum. Sed sit sanè ille, sicut fuit, huic purgandi modo infensissimus; sive quòd ii ob insolentiam rei ipsa medendi ratio

a Pyretolog. 313. b Ibid. 59. 60. c Ibid. 312.

tio haud arriserit, sive ii fortè, qui hac usi sunt, minus placuerint: nos cum eo, usque dum *Venenum* istud ægrotos occiderit, ne expectemus.

Quæcunque tamen sit de his quæ dicta sunt legentium opinio, gratiam apud eos me esse consecuturum satis scio, si super hâc re Virorum in arte Medicâ illustrium sententias patefecero. Quod igitur hujus argumenti reliquum est, ex eorum doctissimis, quibus me cohonestare dignati sunt, *Epistolis* petatur.

AMICISSIMO VIRO,

JOHANNI FREIND, M. D.

GRatias tibi ago Vir Charissime, quòd singularem *Variolarum confluentium* mecum communicaveris Historiam; utque melius constet, quàm planè Tecum sentio, de *Catharticorum* usu ac necessitate, *in secundariâ*, quæ istius morbi declinationem comitatur, *Febre*, mitto ad Te ægri cujusdam, qui meæ curæ commissus est, casum; cujus conditio sub morbi finem eadem pene erat ac illius à Te memorati: quin & morbus ipse, cùm in altero stadio satis levis, in altero esset gravissimus, notatu videbatur haud indignus.

Apr.

Apr. 9 Juvenem annorum 13 occupavit illa *Variolarum* ſpecies, quas *Cohærentes* nominat *Martonus*: Invaſit etiam delirium, quod ad diem usque Apr. 12. perſtitit, etſi 10 admota erant *Veſicatoria*.

Apr. 16, *nono* ſcilicet die, à *Variolarum* eruptione, primo mane ſubſedit faciei intumeſcentia; puſtulæ cruſta prorſus obductæ ſunt, & pene extra periculum collocari videbatur æger. Tempore autem pomeridiano ex improviſo ingruebant tremores, & per omnes ferè artus ſpaſmi: præcipuè verò convellebantur cervicis, & capitis musculi. Suppreſſus fuit omnino Ptyalismus, detumuerunt manus, vehemens etiam ſupervenit Febris, cum pulſu inæqualiter citato, & delirio frequenter recurrente. Exhibitus eſt hac nocte *Bolus Cardiacus* cum *Julapio*; applicata etiam ſubter axillas *Veſicatoria*.

Apr. 19. Mane aliquantulum remiſerunt ſpasmi, Febris autem hactenus permanſit. Habitâ pulſus ratione, ſanguinem vix tutò detrahendum judicavi; itaque ut aliqua ſaltem fieret *Evacuatio*, *ſuppoſitorium* præſcripſi, quo ſemel tantùm, ſed largâ ſatis copiâ, ſubducta fuit alvus; unde ſe plurimùm refici confeſſus eſt juvenis. Veſperi repetita ſunt medicamenta *Cardiaca*, & *Hauſtus Paregoricus*.

Ad

Ad mediam noctem ſatis placidè dormivit, tremoribus & ſpasmis prorſus immunis; qui tamen proximo mane circiter horam tertiam, cum magno impetu denuo redierunt.

Apr. 20. Pleræque ex facie deciderunt ſquammæ; omnes ferè per truncum corporis exſiccatæ ſunt puſtulæ; quæ per manus & brachia diſpergebantur, flaccidæ erant & prope exaridæ; Febris interim haudquaquam remiſit.

Cùm itaque compertum eſſet, quòd, priori nocte, multò meliùs poſt *ſedem* ſe habuerit ægrotus, *Enema* hodie injiciendum decrevi, quod alvum aliquantò magis ſubduceret, quàm *ſuppoſitorium* pridie præſcriptum. Rejecto *Enemate*, iterum exhibitus eſt *Bolus Cardiacus* cum *Julapio*: & ob hanc profectò cauſam in *Cardiacis* aſſumendis perſiſtendum eſſe cenſui, quoniam ex eorum uſu modici perpetuò elicerentur ſudores, unde ad aliquod temporis ſpatium ſublati ſunt motus Convulſivi, etſi Febris neutiquam deceſſerit, niſi poſt *evacuationes per alvum* factas. *Enematis* uſum tres ſatis largæ inſecutæ ſunt dejectiones, ſine minimo virium diſpendio; dehinc etiam evanuit delirium; Febrisque remiſit, vel potius ex toto quievit.

In hoc igitur rerum ſtatu, authoritate *Mor-*

Mortoni permotus, ſtatui mecum experiri, quid ad recidivam hanc febrim abigendam valeret *Peruvianus Cortex*, quem per intervalla adminiſtrandum curavi.

Die autem 21, Febris & ſpaſmi iterum vehementer urgebant: alterum itaque injectum eſt *Enema*, eodem ac prius ſucceſſu: Hodie & deinceps per triduum repetitus eſt *Cortex*; ſtato tamen tempore & Febris, & ſpaſmi quotidie revertebantur.

Poſtquam igitur ſatis exploratum eſſet, quòd *Febris* non obſtante *Cortice* quotidie rediret, etiamſi medicamenta *Cardiaca* officio ſuo in ſudoribus ciendis plenè ſatisfecerant; *Catharſi*, quæ hactenus feliciter ceſſerat, rem omnem tutiſſimè committendam judicavi: veſperi itaque die 23 *Lenitivam* potionem præſcripſi, alteramque proximo mane denuo exhibui: hiſce aſſumptis, quatuor largas admodum & fœtentes ſedes excrevit juvenis, neque ullam poſtea perſenſit vel Febris, vel ſpaſmorum acceſſionem.

Hæc habui Tibi in præſens impertienda; quibus, uti arbitror, ſatis intelligi queat, non modò quàm efficax medendi methodus in hujuſmodi Febre ſit *Catharſis*, verùm etiam quàm parum valeat, neglectâ *Catharſi*, quodvis aliud remedii genus. Abunde mihi fuerit, ſi hæc Tibi arrideant

Ra-

Ratiocinia : ſiquid enim unquam in Rei Medicæ uſum ex me profectum fuerit, id omne illi ſemper acceptum referam, quòd mihi tecum per multos annos interceſſit ſtudiorum conſortio.

VALE,

Vir Amiciſſime,

& amare perge

Tui Amantiſſimum,

Oxon. ex Æde Chriſti
20. Jul. 1710.

RI. FREWIN.

Tibi roganti ſemper facilis, inter plures à me curſim collectas, has duas præcipuè, quia proximè recentiores, Hiſtorias medicinales, utcunque imperfectas, Vir literis omnibus erudititiſſime, ſummo opere conabor tibi fideliter impertire.

Variolis populariter graſſantibus, de *Evacuationibus* & variis *evacuandi* methodis in hujusce generis exanthematis, æque ac in aliis putridis, ut aiunt, febribus ſermonem tecum amicè habui: ideò uti noſtra hæc familiaris diſceptatio, ita etiam & hiſtoriæ ſequentes ad fœdum hunc *Epidemicum* morbum propriè & præſertim ſpectabunt.

Duos abhinc menſes ad generoſam quandam annos circiter triginta vel quadraginta natam *Variolis*, iisque maximè *confluentibus*, laborantem advocatus, (uti moris eſt inter medicos in hoc morbo) *Alexipharmaca*, eaque lenia præſcripſi usque ad ſextum vel ſeptimum diem; poſtea applicabantur *Epiſpaſtica* nuchæ, & brachiis, & *Ægrota* poſt *Bolum Cardiacum* ſingulis noctibus hauſtum ſuperbibebat *Paregoricum*. Undecimo die, cùm febrilis adhuc æſtuatio maximas inquietudines & Medico & adſtantibus crearet, & ægrota decreſcente pulſu, & lingua arida adhuc nigreſcente dejectiones, ex quo eruperunt exanthemata, nullas haberet: *Enema* ex Oleo lini, ſyrupo de ſpi-

na

na Cervina, & decocto communi pro Clysteribus, injiciendum curavi. Brevi temporis spatio dejiciente bis vel ter alvo, maxima fœtidæ & purulentæ materiæ quantitas ab intestinis exoneratis fluebat. Exinde durus mollescit pulsus, lingua madescit arida, febrilis denique æstus sævit mitius. Febricitat (fateor) adhuc ægrota, non verò febre æstuat, ideò ab *Alexipharmacis* (ut antea dixi) lenibus bis vel ter in die nondum abstineo, nec ab haustu *Paregorico* nocte. Die autem *decimo tertio*, quoniam Febris adhuc persisteret, ab eâque planè periculum immineret, Catharticum (ut memini) sequens exhibui,

℞. *Man. optim.* ℥j *Dissolve in Aq. Lactis Alexit.* ℥iij. *Colaturæ adde Pulp. Cassiæ* ʒij. *Aq. Pæon. comp.* ℥ſs. *M.*

Quod ad tres, vel quatuor vices placidè exoneravit intestina: postea indies decrescens febris, brevi tota evanuit, & post tres vel quatuor potiones purgantes debito temporis intervallo exhibitas, tuta evasit ægra, & incolumis.

Historiam alteram juvenis breviter tibi narrabo. Rure enutritus hanc adit civitatem, forsan amicos visurus. Post aliquot dies variolis maximè malignis correptus est; quinto die ad illum advocatus *Alexipharmaca* præscripsi, *Epispastica* applicanda cu-

ravi. Die undecimo *ſuppoſitorium* ad alvum toto morbi curriculo adſtrictam, ſollicitandam applicui; die proximo *Enema* injiciendum curavi. Sed neque à febre, neque à cæteris, quæ ſupra modum urgebant, ſymptomatis liberatus eſt: nam ardor erat intenſiſſimus; acceſſit ſpirandi difficultas; intercurſabatque aliquando delirium. Itaque in *Evacuantibus* ſpem omnem poſitam eſſe ratus, die *decimo tertio Catharticum* lene exhibui: quo altera vice repetito, ægrotus, variis, iisque periculoſiſſimis anguſtiis ereptus, tandem plenè convaluit. Atque hanc quidem medendi methodum (quæ *Catharticis* potiſſimum nititur) uti in compluribus tentavi, ita rariſſime ſuo deſtitutam eſſe ſucceſſu expertus ſum.

Non pluribus te morabor. Accipe ergo æquo animo hoc meum obſequium tuæ amicitiæ, tuis meritis, tuis denique poſtulatis debitum: Nullum enim officium, Amice chariſſime, à me fruſtra requires, ſi quid erit in quo tibi queam gratificari.

Tibi devinctiſſimus,

Datum ex Ædibus noſtris
10. Junii 1710.

H. LEVETT.

Rogas (Vir ornatiſſime; ut ſententiam meam de uſu *Phlebotomiæ* & *Catharſis* in *Variolis confluentibus*, poſt plenam Puſtularum eruptionem, tibi per literas notam facerem: Voto itaque tuo, verbis ſi minùs idoneis, iis tamen, quæ mihi occurrunt, reſpondere conabor.

In *Variolis confluentibus*, quamdiu faciei tumor & inflammatio manet, & ſaliva rectè fluit, à *venæ ſectione* & *Catharſi* (pari ratione ac furunculo maturante) prorſus abſtinendum eſſe duco. Scilicet ne iſtæ evacuationes, materiæ morbidæ à maſſa ſanguineâ ſeparationem, & per puſtulas, tanquam per tot *Phlegmonas*, (cui unico hoc tempore Natura incumbit) ejectionem obturbarent. Adeſſe enim, medici eſt, non obſtare Naturæ.

Inſuper, procedente morbo, ſi eo tempore, quo facies detumere, & Ptyalismus decreſcere incipit (quod die nono, vel decimo, vel ſaltem undecimo ab eruptione accidit) ſi his, inquam, diebus manus debito modo tumeant, & nulla malæ notæ appareant ſymptomata, haud omnino (me judice) vel *Phlebotomia*, vel *Catharſis*, adhuc indicatur; ſed totum negotium rectè committitur Naturæ. Interim tamen in hoc morbi ſtatu *Enema* quotidie injiciendum præſcribo, quo alvum fæci-

busexonerare, & febris furorem coërcere curo.

Attamen facie, diebus prædictis criticis, detumente, quoties (quod nimis frequenter evenit) pustulæ corporis non turgent maturo pure, nec manus intumescunt; unde (nempe à materiâ morbidâ in sanguinis massâ remanente, eamque inquinante) ardens febris nascitur; Respiratio brevis & frequens oritur, corporis jactatio, & obstinatæ (*Narcoticis* incassum exhibitis) vigiliæ urgent; quoties equidem diris his symptomatibus vexatur æger, medico incumbit per *venæ sectionem* & medicamenta leniter *purgantia*, sæpiusque debitis intervallis repetita, humorem peccantem detrahere, & eo, quo possit, modo laboranti subvenire.

In *Variolis* denique *confluentibus*, licet facies & manus, & pustulæ corporis debito modo ac tempore intumuerint, & saliva satis copiose statuto tempore fluxerit; si tamen, Ptyalismo desinente, & dictis partibus jam subsidentibus, febris utcunque (quod in hac morbi specie ut plurimum accidit) gravior assidue inhæreat, & symptomata, ex hac nata, (utpote anhelosa respiratio, vigiliæ, anxietates, cum pallidâ & dilutâ urinâ) indesinenter urgeant ægrotantem; rebus sic stantibus, necesse habet me-

medicus ſanguinis quantitatem *venæſectione* minuere, (nimirum ut exinde pars reliqua magis placide per vaſa fluat) & materiam morbidam (quæ per puſtulas, jam induratas & cruſtâ obductas, amplius tranſire nequit) *Catharſi* ſæpius repetitâ evacuare. His enim evacuationibus omiſſis, ſemper evenit ut vel memorata ſymptomata indies augeantur, & inter diem *duodecimum*, & *viceſimum quartum* lethalia evadant; vel humor putridus in pulmonibus extravaſetur, eorumque veſiculas corrumpat; unde ægrotus miſeram vitam pauliſper trahit, & brevi moritur tabidus.

Anheloſæ reſpirationi, Criſi ſuperveniente (quo vix ullum pejoris ominis ſignum hic morbus habet) *Phlebotomia*, feliciter ac unice occurrit; quæ niſi, hoc urgente ſymptomate, confeſtim peragitur, fatum adſtans ulteriori deliberationi raptim præveniet. Licet autem ſanguinis miſſio reſpirationi difficili ſubvenit, *mictum* tamen *cruentum* (quoties hoc morbo laborantes invadit) non modò non cohibet, ſed auget, & mortem in procinctu ſtantem accerſit. Hoc tamen funeſtum fati impendentis prænuntium (*Camphorâ* bis in die exhibitâ, & acidis largâ manu propinatis) amovi, ægroque brevi morituro ad tempus ſuccurri: ſed, ut vera fatear, ne unum quidem variolis affectum,

cui urina cruenta fluxerit, diem *decimum sextum* ab eruptione supervixisse notavi.

Nec à sanguinis detractione, quoties impedita *Respiratio* hanc suadet, Pulsus humilis & angustus me terret. Quippe sæpius observavi vacuato sanguine Arteriam fortius vibrasse: unde constat Pulsus obscuritatem non infirmitati virium, sed humoris lædentis oneri deberi. Utcunque rebus in lubrico stantibus, satius est remedium anceps experiri, quam nullum.

Compertum habeo nonnullos medicos *Catharsin* in *Variolis* vehementer improbasse: Essentiam enim hujus morbi in malignitate quadam circa Cor delitescente hi ponunt; & statuunt medici esse officium hanc malignitatem *Alexipharmacis* calidioribus ad extrema propellere, ideoque medicamenta *purgantia* culpant, utpote quæ virus à circumferentiâ (uti loqui amant) ad centrum revocant. Veruntamen hæc hypothesis fallaci nititur fundamento. Morbus enim, de quo agitur, est ex genere *inflammatorio*; proinde nullus hunc scitè curat, nisi qui sanguinis ebullitionem compescit, & eo modo putridi humoris separationem, & per pustulas expulsionem promovet. Enimvero dum febris furit, ac sanguis nimis celeri & turbido motu agitatur, nequit Natura particulas morbidas segregare, & per habitum

bitum corporis protrudere, quod non nisi sensim, & lentis passibus perficitur. Quoties autem præ ingenti materiæ morbidæ copiâ, totam colluviem per pustulas eliminare non potis est Natura licet etiam incumbit medico laboranti opem ferre, & corruptum humorem arte educere, quem ejicere non valet Natura. *Catharsin* vero, utpote evacuationem huic indicationi apprime accommodatam, ipsa Natura, tanquam digito, monstrat. Siquidem in *Variolis confluentibus*, quoniam putridi humoris ejectio non æque feliciter procedit per humiles ac depressiores hujus speciei pustulas, ac in alteris *discreti* generis majoribus; ideo providens Natura *Ptyalismum* substituit, qui excretionis per pustulas defectum compenset. In teneris autem *infantibus* (qui exspuere nesciunt) *Diarrhæa Ptyalismi* vicem supplet, quæ hunc morbum jugiter comitatur, ac in his ad vitam conservandam æquè necessaria est, ac Salivatio, aut pustularum elevatio in *adultis*. Ideoque qui hasce dejectiones *Astringentibus* perperam exhibitis cohibet, ægrum infantem certò extinguit. Cùm itaque in *Infantibus* hoc morbo affectis partem materiæ morbidæ, quam ex toto per pustulas ejicere non valet, Natura ipsa per *alvum* ex instituto dejicit; haud mehercule incongruum quid ag-

greditur medicus, qui, Naturæ veſtigiis inſiſtens, etiam in *adultis* humorem peccantem, quem per corporis habitum nequit, medicamento *Cathartico*. per interiora detrudere conatur.

Ex prædictis ideo liquet, quòd in *Variolis confluentibus*, poſt Criſin imperfectam, *Phlebotomia* & *Catharſis* ad ægrotantis ſalutem ut plurimùm requiruntur. Horum ſanè uſum ratio ſuadet, cui ſuffragatur experientia: plures etenim hâc methodo orci faucibus ereptos novi.

Habes, Vir eruditiſſime, meam de quæſitis ſententiam, licet minus ornatè, fideliter tamen enarratam; & *Praxim* per plures annos huic opinioni ſedulò accommodavi, neque aliquid ex eventu hucusque obſervavi, quod animum aut praxis rationem me mutare inducat. Sum tibi

Amiciſſimus,

Dabam ſexto Iduum
Septemb. 1716.

SALUSBURY CADE.

VIRO

VIRO DOCTISSIMO

JOHANNI FREIND

RICHARDUS MEAD

S. D.

FIdem tandem libero, Amicissime Vir, & Rationem, quam in *Variolis* curandis teneo, unà cum Exemplis aliquot quæ hanc illustrant simul & confirmant, quæ à me petiisti ut chartis mandarem, ea nunc ad Te mitto.

Sermo noster erat, uti memini, de Morbo, ubi ad summum incrementum pervenit, & quo modo eo tempore continendus sit æger; dixi me jam ab aliquot annis usu comperîsse, commodissimum esse, plerisque saltem in casibus, *alvum ducere*; nunc, quo consilio, & quâ cum cautione id primùm fecerim, describam breviter.

Medicos nostros ita plerunque sollicitos habet *Pustularum* consideratio, ut ab omni fere vacuatione periculum esse putent, nimirum ne ab hâc Materiæ corruptæ concoctio turbetur, aut in partes propulsio prohibeatur.

In *Faciei & Manuum intumescentiâ* spem om-

omnem ponit *Sydenhamus*; cùm tamen mori videamus quotidie, quibus cutis etiam ad summum intumuit, & , ipso fatente, plurimis in Casibus nullâ Arte promoveri possit salutaris ille *Tumor*.

Mortonus, dum in committendis cum *Veneno Morbido Spiritibus Animalibus* totus est, ita calidissimis Alexipharmacis, *Copiis*, si Diis placet, contra *Deleterium Hostem Auxiliaribus*, assiduè pugnat, ut novas in sanguine turbas cieat, & accendat quam reprimere debuit Febrem; hinc illæ ipsæ, quas adducit, *Historiæ* palam faciunt, plerosque, quorum curam habuit, *ægrotos* aut excalefactos interiisse, aut saltem ὡς διὰ πυρὸς evasisse.

Mihi res hæc sic se habere videtur; in *Confluentibus Regularibus Sydenhamo* dictis, cum jam inclinato Morbo, detumuit facies, accedit, ex corruptâ Materiâ, aut in Pus nondum versâ, aut ex *Pustulis* in sanguinem rejecta, *Putrida Febris*, quæ calore, inquietudine, similibusque indiciis se prodit, &, nisi succurratur, intra biduum triduumve plerumque ægrum è medio tollit, interdum verò ad plures dies protrahitur.

Utcunque verò varia jam instent & succedant *Symptomata*, illud tamen omnibus commune est, ut *Exinanitionem* aliquam desfide-

ſiderent. Plerumque fit, ut æger *nono* aut *decimo*, à primâ Puſtularum eruptione, die, cum Linguâ aridâ, Pulſu Arteriarum vehementiori, & ſpiritu difficiliori, incaleſcat; ubi hæc adſunt, immiſſo ſub veſperam ad ventrem ſolvendum *Clyſtere*, poſtero die leni *Potione Catharticâ* Alvum duco, veſperi *Hauſtum Narcoticum*, ſi opus fuerit, ſumendum do.

In hoc Morbi genere Manus & Pedes *intumeſcunt*: adeò verò non cohibet aut reprimit hunc *Tumorem Purgatio*, ut illum poſt hanc feliciùs procedere ſemper obſervaverim.

Evenit autem non raró, maximè in peſſimæ notæ morbo, ut cum Pulſu Arteriarum exiguo & languido, ſine ullâ inſigni Manuum *intumeſcentiâ*, febricitet ægrotus, & imminutis admodum viribus torpeat magis, quam calore uratur.

In hujusmodi Ægritudine, imponenda ſunt Brachiis & Cruribus *Emplaſtra Veſicatoria*, neque tamen ab omni *Purgatione* abſtinendum eſt, ſed ea eſſe debet leniſſima & viribus Ægrotantis accommodata, & per intervalla repetita; eo enim magis neceſſaria eſt, ubi non *intumeſcunt* Partes, *Ventris Solutio*, quoniam in pleriſque his caſibus, etiam ipſa, quæ in Puſtulis eſt, ſanies magnam partem in Pus non convertitur

Il-

Illud in universum hic tenendum est, majorem jam habendam esse *Virium* ægri, quam *Pustularum* rationem: Peracta jam est omnis quæ per cutem fieri potest morbidæ materiæ propulsio; per alias igitur vias ducendus est, qui periculum minatur noxius humor. Cessant ab Officio nunc *Salivæ Canales*, quique à primis ferè morbi diebus magnâ copiâ per hos fluxit, viscidus jam hæret, & vix exspuitur liquor. *Urinæ* Excretio, si forte fuit per aliquot dies larga & benigna, sæpiùs tamen illa hoc tempore cum difficultate & solito parciùs redditur. Restant igitur expurgandæ *Intestinorum Glandulæ*, quæ eo sunt corruptis humoribus è sanguine derivandis accommodatiores, quo naturâ crassiorem lentorem expellunt.

Id verò monuisse debueram, non hoc tantùm tempore, sed & nullo non morbi die, ægro protinus *mittendum* esse *sanguinem*, si *respirandi difficultas* urgeat, si supervenerit *Phrenitis*; aut alia quævis nimii fervoris Febris se prodant indicia.

Ex innumeris *Exemplis*, quæ mihi quotidiana experientia suppeditat, pauca tantùm seligam, ut quomodo hæc medicina ad varios & difficillimos casus accommodetur, ostendam.

Adolescenti annorum ferè sedecim, *nono* ægri-

ægritudinis die *intumuerunt* admodum caput & manus, acceſſit verò febris, cum magno Præcordiorum æſtu, ſpiritu difficili & delirio. Miſſo quamprimum è Venâ brachii ad ℥xvj. ſanguine, dedi *Pil. Ruff.* ʒſs. & elapſis horis decem, cùm nondum reſponderet alvus, *Elect. Lenitiv.* ʒvj. largiter purgatus *hauſtum* ſumpſit *anodynum*; hinc adeò ſe remiſit Febris, & levata ſunt ſymptomata, ut, præter ſpem, brevi convaluerit, licet in miſellum adeò ſævierit morbus, ut, vitiatâ à *Puſtulis* in utroque oculo *Tunicâ Cornea*, viſu privatus vitæ dulcedinem amiſerit.

In uno atque altero adoleſcente eodem ferè modo laborante feliciter expertus ſum, minimè ab hac medicinâ abſtinendum eſſe, etiam ſi (quod non raro fit) crebra in Puſtularum intervallis *Exanthemata* erumpant, & *malignitatis* nomine adſtantes terreant; hæc enim non Febrem ſolvunt, ſed *materiæ morbidæ* copiam & lentorem indicant; quo magis neceſſarium eſt, interpoſito tempore, *Alvum* ſæpiùs *ducere*.

In Puellâ quinque annos natâ apparebant inter Puſtulas à primis decubitûs diebus hic illic *Maculæ* Purpureæ & Lividæ; manus verò *nono* die *intumuerunt*; die *decimo*, aſſumpto *Electuario Lenitivo* mota eſt alvus; poſtero die, Frons, quam alba

qua-

quasi vesica obduxerat, livore decolorata est: hanc *Spiritu Vini* tepido foveri jussi; singulis noctibus medicamento *Narcotico* conciliatus est somnus; *decimo quarto* die, nunc primùm imminuto manuum tumore, iterum *purgata* est; ut & die *decimo sexto*; jamque quæ faciem exasperaverat *crusta* nigra dehiscere cœpit, & tardè licet dirupta certam tamen spem salutis ostendere.

Accidit interdum, sed raró, ut sub finem ægritudinis *repullulet* quasi morbus, & succedentibus sub crustis, quibus obducta est cutis, novis Pustulis, *renascatur*; unde pro humoris abundantiâ etiam ultra *vicesimum* diem porrigitur malum; illud nuper vidi in nobili fœminâ annorum quadraginta, quæ opimo corporis habitu, etiam *tertiùm* succrescentibus Variolis materiam suffecit; facta hinc est per omnia membra continuata *Exulceratio*, ad diem usque *vicesimum & octavum* se excipientibus crustulis, ita ut ex longo decubitu *ulcera* in lumbis *gangrænæ* metum attulerint. Die *duodecimo*, leni potione *purgata* est; *decimo quinto*, subsidente qui ad hunc diem duraverat, manuum tumore, iterum alvum subducere necesse habui; &, interjectis tribus vel quatuor diebus, *Purgationem* repetiit ad usque morbi exitum; restituto tandem in integrum, post longam valetudinem, ulcerato corpore.

Om-

Omnem de *Purgatione* dubitationem tollit nonnunquam in gravissimis Casibus ipsa Natura, dum in inferiora noxiam materiam depellit, continuato per plures dies *Alvi Fluxu*; hoc cùm fit, ita nunc *comprimi*, nunc *solvi* debet venter, ut ne nimiæ dejectiones vires prosternant. Incolumis hoc modo evasit nuper admodum Nobilissimus adolescens, annorum 18. Huic Facies *sexto die*, sine ullo Tumore, *Chartæ Pergamenæ* speciem referebat; *Suppurationis* signa nulla erant; quapropter imposita sunt membris *Emplastra Vesicatoria*, quæ solito plus humoris educere observavi. Die *nono*, manibus nihil prorsus intumescentibus, supervenit *Diarrhœa*; hanc sumptum sæpiùs cum *Confectione Fracastorii Rhabarbarum* ita compescuit, ut ter tamen quaterve quotidiè minimum dejiceret Æger; *decimo quarto* die, ruptâ in Facie *Membranâ* tenui sanie erosa subtus apparebat cutis, non ante *Vicesimum* diem decidentibus penitùs *squamulis*; alvus verò, per omne id tempus, eo quo dixi modo, fluebat.

Et sanè, ut finem tandem faciam, vix quenquam graviter hoc morbo correptum salvum fieri vidi, nisi cui, declinante Febre, aut largiter *profluens Urina*, aut *Resolutus Venter*, saluti fuit. Ut de *Infantibus* nihil

dicam, quos per totum morbum *cita Alvus* periculo plerumque liberat.

Hæc habui, Vir eruditissime, quæ tecum super hac re communicarem; Tu illis sic utaris velim, ut dum nostras has rationes acri Tuo judicio perpendis, quantum momentum eæ habere possint etiam in aliis interdum Febribus, quæ difficulter & tardè solvuntur, dispicias. Mihi certè ita feliciter cessit hæc medendi via, ut humani generis interesse putem, ut illa publici juris fiat. Sed de hoc Tu statues, ut voles; ego satis superque habeo Tibi morem gessisse, & quanti Tua mandata faciam hoc officio comprobâsse. Vale, & me Tui amantissimum, quod facis, ama.

Dabam Calend. Septemb. 1716.

Historiam, quam mecum communicavit vir doctissimus Dus. *Gibbons*, Lectori non invidebo. Est enim rarissima. Is, cùm *Oxonii* ageret, accersitus est, ut cuidam ex *Variolis* novem jam dies laboranti succurreret. Erant illæ confertæ plurimùm, depressæ, confluentes; facies ad eum modum

iis undique obſita, ut apum favos planè referret. Febris vehemens & continua, ita ut æger jam animam acturus videretur. Itaque cùm nihil ampliùs per cuticulares meatus egeri poſſe perciperet Vir experientiſſimus, aliam ſibi aggrediendam eſſe viam, quâ naturæ opitularetur, propoſuit. Eâ adeò nocte *Opiatum* præſcripſit; mane proximo, die ſcilicet *decimo*, lene *Catharticum*; unde alvus ſatis probè reſpondit. Repetitum eſt *Opiatum*, & *undecimo* etiam *Catharticum*: *duodecimo* iterum inſtituta eſt *purgatio*, tanto quidem cum ægroti commodo, ut febris, quanquam haud penitus deceſſerat, plurimùm tamen ſe remiſerit. Igitur cùm & ſanguis abundaret, & vires ſufficere viderentur, die *decimo tertio* venam ſecuit: idem experimentum *decimo quarto*, & *decimo quinto*, ut magno cum judicio, ita inſigni cum fructu tentavit. Nam his demum *Evacuationibus* per *ſex dies* continuos factis, ægrotus morbo liber evaſit.

VIRO CLARISSIMO

RICHARDO MEAD, M. D.

JOHANNES FREIND

S. P. D.

SInas me, Vir amplissime, literarum officium non modò à Te poscere, sed Tibi invicem referre: quòd enim quædam de *Variolis* à Te scripta in publicum dari concesseris, non tam meo unius, quàm legentium omnium nomine gratiæ solvendæ sunt; quos facilè video, cùm Tuarum rationum, tum Authoritatis Tuæ momento impulsos, in eandem Tecum ituros esse sententiam.

Etenim quod ad *Alvi ducendæ* consilium attinet, satis luculenter explicasti, quam aptissimè id cum naturæ motibus consentiat; quæ ipsa per se hanc morbi abigendi viam sæpenumero tentat, arte tentatam vix unquam incommodè fert. Nam uti nemo ferè est ita morbo debilitatus, ut hanc alvi dejectionem, saltem quæ paulò leniùs fit, sustinere non possit; sic & ab eâ, modò mediocritate aliquâ temperata sit, vires refici potiùs quàm minui experimentis constat. Cujus rei exemplum mirificum præbuit Puer undecennis;

nis, quem nos nuper conjunctis utriusque nostrûm consiliis periculo maximo eripuimus: quod quia multa in se contineat minimè vulgaria, id mihi veniæ dabis, ut Tecum morbi ejus memoriam paucis recolam.

Erant in illo Puero acervatim diffusæ per universum corpus pustulæ: naturæ ordine ita minimè servato, ut, cùm in Facie cohærescerent tantùm, circa artus multis in locis confluerent. Cutis sicca, &, squammarum instar, rigida. Factâ eruptione, *Febris*, quod rarissimè fit, nihilo minùs remissa. Procedente morbo, sputatio nulla omnino: Puris vestigium ferè nullum: ex Vesiculis tamen plurimæ tenui atque acri admodum humore refertæ, ita ut, cùm disrumperentur tandem, Cutim, perinde ac affuso *Vitrioli Oleo*, eroderent. Quare artus omnes *Cerato* undique obduci necesse fuit. *Sexto* die, aderat perpetua mingendi cupiditas, quæ ad quatriduum permansit. Urina interim non nisi parcissimè demissa est. *Octavo*, efflorescebant per Variolarum interstitia novi generis pustulæ, *Milii* seminibus haud absimiles. Quæ quidem cùm ad Variolas accesserint, uti & illa micturiendi molestia, inter Notas pessimas vulgo habentur Facies nullo modo intumuit, febrisque inhærebat assiduè; pulsus tum celer, tum & aliquantulùm languidus. Duas, quæ præcesserant,

noctes insomnis egit; sic ut interdum aliena loqueretur. *Vesicatorio* admoto, paulò magis ad quietem compositus. *Nono*, alvus ter descendit. Itaque, cùm neque pustularum ulla esset maturitas, neque quicquam ultrà per cutem à sanguine abduci posset, id nostri esse muneris nos rati, ut naturæ ductum sequeremur, hanc ventris resolvendi viam instituimus. Vesperi scilicet, *Rhabarbari* ℈j. præcepimus: unde, *decimo*, quater mota est alvus. Eâdem medicinâ itidem adhibitâ, *undecimo*, quinquies; *duodecimo*, ter; *decimo tertio*, *Rhabarbari* ʒss. mane sumptâ, quinquies; *decimo quarto*, bis dejecit. *Decimum quintum* & *sextum*, maximâ cum molestiâ & vigiliis traduxit. *Febris* quippe, quæ jam à primo morbi accessu continenter inhæserat, nondum deferbuit. Pulsus tamen paulo magis invaluit. *Decimo septimo*, ima Calcanei pars ita Sphacelo correpta est, ut immisso specillo nullus excitaretur sensus. Is ad Periosteum usque pervadens, ipsum os tantùm non attigit. Sed neque casus hic satis acerbus nos ab instituto nostro deterruit: nam quanquam, si Sphacelum spectemus, nulla magis aliena fortasse videatur medendi ratio, quàm quæ *Purgatione* instituitur: tamen cùm virium redintegratio in eo jam erat sita, ut modicè flueret alvus, non fuit quòd, superveniente etiam Spha-

Sphacelo, ab hoc auxilii genere desisteremus. Itaque *Rhabarbari* gr. xij. sub noctem exhibitis, *decimo octavo* alvus bis mota est. *Decimo nono*, *Febris* multò remissior. Quare *Rhabarbaro* ad ℈j. repetito, die *vicesimo*, quinquies desedit. Pars corrupta atque emortua ab integrâ carne, rite jam inflammatâ Purisque aliquantulum exstillante, cœpit discedere; neque ultrà serpebat Sphacelus. *Vicesimo tertio*, consistentia & solida ter alvus extrusit. Tamen neque adhuc *Febris* penitus conquieverat. Igitur *vicesimo quinto*, *Decoct. Sen. Gereon.* ℥ij. cum *Mannæ* ℥ss. præscripsimus, quibus venter sexies fusus est. Ab hoc tempore Febris omnino evanuit; & de Puero, quem suspicio aliqua fuit in *Tabem* incidere posse, nobis jam affulsit certa rediturae sanitatis fiducia.

Vides, Vir Amicissime, quàm liberè utar patientiâ Tuâ, recensendo ea, quæ Tu omnium optimè intelligis: quod tamen à me faciliùs feres, dum, ut alii ea intelligant, laboro. Reperiuntur scilicet variæ admodum atque multiformes Variolarum species, quarum dissimilitudines, etsi inter se magnæ sint, hactenus haud satis diligenter sunt à scriptoribus animadversæ. Ad quas omnes tamen, ubi jam exarescentibus licet pustulis adhuc incubuerit febris, præsens ab *Evacuantibus* est auxilium: ea autem *evacuandi*

 via,

via, quæ per *alvum* fit, non modo ægrotos à mortis diſcrimine, circa *nonum* aut *undecimum diem*, ſæpenumero liberat, ſed malorum illam congeriem, quæ Variolis ferè ſuccreſcere ſolent, omni alia medicina potentiùs avertit.

Id ſuſpicor nimiùm frequenter fieri, ut morbus hic pro inſanabili habeatur, cùm tamen, (ſaltem ſi diutiùs traxerit) curationem recipere commodiſſimè poſſit; At certè Medici eſt, non omnem protinus ſpem abjicere, ſed Artis præſidia omnia, quæ aut comprobârit uſus, aut ratio ſuggeſſerit, experiri. Præſertim cùm experiundi opportunitatem morbus ipſe exhibeat: fit enim plerumque, ut is non repentino aliquo impetu ægros interimat, ſed ad plures dies, ad *viceſimum*, ad *triceſimum*, etiam aliquando ad *quadrageſimum* detineat, ita ut tandem planè *Hectici* contabeſcant.

Quibusdam religio eſt ventrem ducere, priusquam ex toto deceſſerit febris: etiam depulſâ jam febre, non niſi poſt multos dies *purgantia* præcipiunt. Id quo conſilio faciant, haud intelligo: nam ſi abſit febris, certè primo quoque tempore alvus cieri debet; ſi adſit, vix ullâ aliâ viâ ad ſanitatem pervenitur. Iidem, ubi febris ultra morem ſævierit, in eo ſpem ferè unicam ponunt, ſi aut uberiùs manaverit Urina, perſtiteritque vel artuum tumor, vel ſalivæ fluxio: quidni verò & per *inte-*

ſti-

ſtinorum itinera liceat febrilem hanc materiam abducere? Sed nolo cum his in certamen venire: ne & cum iis aliquando diſceptandum ſit, qui Variolas aut arte præcaveri, aut etiam oculatione traduci poſſe contendunt.

Tu abunde intelligis, quàm nullo cum fructu, vel potius quanto cum periculo, *Diaphoretica*, *Alexipharmaca*, *Cortex Peruvianus* &c. quibus ii nituntur unice, in hac morbi aſperitate ingerantur: idque Tibi notiſſimum eſt, *Purgatione* rite inſtituta, nulla ferme alia *Cardiaca* à natura deſiderari, niſi quæ ſint ex *Opio* confecta.

Vale, Vir egregie, atque ut facis, perge Artis noſtræ tum ſcientiam excolere ingenio Tuo, tum dignitatem Tui celebritate nominis tueri.

Dabam 6to Cal.
De 1716.

Eſt & aliud morbi genus, idque ſatis periculoſum, in quo etiam, cùm minime deferbuerit febris, ita mirifice proficiunt *Purgantia*, ut aliquando ſine iis ad ſanitatem perveniri non poſſit. Morbus is eſt, capitis *Eryſipelas*; à pluribus quidem ſcriptoribus, maxime ab *Hieronymo Fabricio*, am-

ple pertractatus; à quibus tamen omnibus, in eo quod ad *Purgantia*, in medio febris impetu adhibenda, pertinet, exquisitius quiddam & distinctius requiro. In quâ quidem re ita lente ac dubitanter proponunt omnia, ut plerumque ipsi sibi non diffidant modò, sed & dissentiant: alii quippe *Purgantia* non probant, *nisi bile abundet corpus, magnusque affectus sit; minusque vacuari, magis refrigerari* a debere contendunt; etiam ut in refrigerando vacuandoque conveniant, in *sudoribus* b plus auxilii, quam *purgatione* poni volunt: alii, quamquam *Purgantia* aptè ministrari posse fateantur, tamen cùm *Febris* intensior sit, ita ut *Delirium* & *Phrenitidem* c accersat, *medicamentis malignitati resistentibus* utendum esse potiùs censent; neque priùs esse *purgandum*, quàm restinctus sit febrilis ardor d, saltem siqua admoveantur *Purgantia*, *Scammoneata propter febrem* omnino fugienda pronuntiant. e *Sennertus* morbum hunc *Germanis* familiarissimum esse scribit, ideoque illius *curationem tutius à Germanorum experientiâ & observatione, quàm ab exterorum libris peti posse* f: qui autem, ipse *Germanus*, pleraque, quæ de

a Tagault. Instit. Chir. Lib. 1. 8. b Paræus de Tumor. lib. 6. 15. c H. Fabric. Chir. Part. 2. lib. 1. 9. d Wiseman. e Fallop. Tumor. P. N. cap. 12. f Febr. lib. 2. 16.

de *Eryſipelate* tradit, à *Fabricio Italo* mutuatur: ita tamen, ut de *Purgatione*, quam aliquando ille, conſiſtente jam incremento morbi, præcepit, ne verbum quidem fecerit. *Etmullerus* denique, idem *Germanus*, ubi caput occupaverit *Eryſipelas*, *internis ſudoriferis Cephalicisque* remediis rem geri oportere dictitat, *Purgationem verò quamcunque ſumme vitari.* [a] Ita ferè in ultimo morbi diſcrimine, vel nulla dant ſcriptores conſilia, vel timiditatis atque hæſitationis plena: quaſi, cùm in præcipiti res ſit, medicum minùs eſſe audacem deceret, quàm ubi nulla eſt periculi ſuſpicio.

Sed ut complectar, quod propoſui, brevi; ſatis mihi experimentis eſſe edoctus videor, ut pronuntiem in *Capitis Eryſipelate*, ſiquando cerebro tentato oboriatur Coma, delirium, nervorum diſtentio, aut nullam ſubeſſe ſalutis ſpem, aut *Purgantia* maxime profectura: neque in his rerum anguſtiis expectandum eſſe, quod & in *Variolis* experimur, dum vel Febris lenita ſit, vel Tumor plane ſubſederit. Nam *Cardiacis refrigerantibusve* remediis contra Febrem pugnare, *Topica* admovere, quid demum aliud eſt, quàm nugas agere, donec in medio curationis curſu æger intercidat? Quòd ſi morbum jam ad extrema perductum ſubmo-

a Medic. Chirurg.

movere poſſit *purgatio*, certe eadem temporiùs adhibita, ne is ita longè ſerpat, præcavebit. Hæc itaque ut exemplo illuſtriora fiant, quod recentiſſimum eſt minimeque vulgare, ſubjiciam.

Virgini, generoſa admodum ſtirpe ortæ, facies *Eryſipelate* correpta intumuit: levis horror & febricula pro morbi more præceſſerant.

Proximo die non facies modò, ſed circa aures atque collum, cutis cum rubore turgeſcebat. Febris invaluit. Aliquantulum per intervalla delirabat. Applicatum eſt *Nuchæ Veſicatorium*.

3. Ita proceſſit tumor, ut ingentem in molem accreverit. Qui cùm & intenſius rubeſceret, videri poterat ex eo genere *Eryſipelas*, quod *Galenum* ſecutus *Phlegmonodes* appellat *Fabricius*; purum quippe, ſub illo Authore [a], in facie nunquam fere reperitur. Sub noctem penitus delira evaſit. Dnus. *Burges* Pharmacopæus *Veſicatoria* brachiis admoverat, *Clyſterasque* ingeſſerat; qui quidem nullo cum fructu ſunt rejecti

4. Exaſperata ſunt omnia. Cùm eam primò, pomeridianis horis, viſerem, delirium erat cum febre vehemens: multa locuta eſt, ſed omnia incondita. Nonnunquam quaſi veternoſa jacuit, nervorum diſten-

a Part. 2. lib. 1. 8.

ſtentionibus, circa manus præcipuè & humeros, ſubinde obortis. Tumor fere idem, niſi quòd perpaululum de rubore deceſſerat. Pulſus non tam validus, quàm concitatus. Itaque ſtatim utrique Cervicis lateri admovenda curavi *Veſicatoria*; de quibus ſanè apud Authores, quos ſupra poſui, literam inveniri nullam vehementer admiror: præſertim cùm id auxilii genus in hac, ſiqua in alia morborum ſpecie plurimùm valeat; ſed quia, cùm ita in propinquo videretur exitium, neque ſic proſici poſſe conjectabam, niſi alia in ſubſidium veniret materiæ avertendæ via, hujusmodi *Purgatio*, hora tertia Pomeridiana, inſtituta eſt.

R. *Decoct. Sen. Gereon.* ℥iij.
Tinctur. Sacr. cum Vin. alb. pp. ℥j.
Syr. de Rhamno Cathartic. ʒvj. *M.*

Unde alvus quidem minime deſcendit. Itaque circa mediam noctem *Tincturæ Sacræ* ℥ij. propinatæ ſunt.

5. Omnia eadem, niſi quòd quietior, ſeu potiùs morbi gravitate obtuſior, jaceret. Alvus adhuc adſtricta. Quare ad meridiem *Catharticum* aliud exhibitum eſt; quod fuit hujusmodi.

R. *Tinctur. Sacr* ℥ij.
Syr. de Rhamno Cathartic. ℥j. *M.*

Sed

Sed ne nunc quidem venter descendit. Vesperi adhibita sunt cubito utrique *Vesicatoria*.

6. Idem omnium status; Calor tantùm mitescere visus est. Mane primo repetitum est *Catharticum*, quod jam proxime præceptum est. Unde alvi perpauca dejectio, sed quæ parum auxilii tulit. *Clyster* acris itidem frustra injectus. *Purgantia* hoc ordine ideo sumenda jussi, quia neque ab hac medendi via, dum responderet, desistendum esse; neque, si illa non responderint, alio modo succurri posse significavi. Itaque licet *quater* tentata frustra fuerit, in eâ tamen ut pertenderem, mihi persuasissimum erat. Siquidem in hoc morbi statu res perinde se habet atque in *Variolis*: nam neque per *Tumorem* dissipata est, neque alio fere modo averti potest febrilis materia, nisi aperiatur per *Glandulas intestinales* via.

7. Tandem, rebus in deterius ruentibus, sequenti medicamento usa est,

> R. *Pil. ex Duobus gr.* xv. *in Aq. Theriacal.* ℥j. *solut.*
> *Syr. Se Rhamno Cathartic.* ℥ss. *M.*

Hinc alvo *quinquies* subducta, ad se rediit: sed nullam eorum, quæ ab his *Sex* diebus acta sunt, memoriam retinuit. Tumor subsedit, Febrisque ita decessit, ut eodem *Ca-*

thartico

thartico bis iterum exhibito, pristinæ prorsus sanitati restitueretur.

Id utique medicinæ genus, cujus non exigua pars constabat ex *Scammoneo*, quod plerique ut hoc in morbo planè perniciosum repudiant, ægrotam summo periculo liberavit. Ita Authorum vel maxime celebrium decreta Medica haud ita facilè recipienda sunt, quæ non multiplex usus firmaverit.

De Excretione Intestinali.

Quoniam multus de *purgatione* sermo incidit, plurimumque momenti in eâ situm esse diximus, opportunum erit purgandi rationem omnem paulò altius repetere. Quod eò minùs hoc in loco alienum videbitur, cùm alii hoc evacuandi genus nimis facilè contemnant, alii id quod per *Urinæ* itinera fit, vel etiam quod *Clystere* efficitur, huic longè præ se ferant anteponere.

Peyerus, qui intestinales *glandulas* primus detexit, hoc iis munus tribuit; ut humorem chylo diluendo elaborandoque idoneum suppeditent. Ab hoc fonte proficisci arbitratur, ut, cùm exhibetur *Catharticum*, tanta dejectionum copia descendat. Quam tamen humorum abundantiam, sive naturæ lege, sive artis auxilio, ab his glandulis

ex-

excerni posse negant nonnulli: qui de naturali quidem excretione hanc maxime ob causam dubitasse videntur, quòd nequaquam intelligerent, quemadmodum ex hac ferè una scaturigine adeò ingentem retrimentorum vim derivare queat *Catharticum*. Quæ dubitatio facillime tolli potest, si rem hanc ad calculum exigamus.

Sanctorii leges *Staticæ* ostendunt evacuationem alvinam, si cum cuticulari conferatur, esse ut 1 ad 10: ea itaque horarum viginti quatuor spatio erit ut ℥4. ʒ6. ℈j. *gr*. 4. ad ℥48; horæ autem unius spatio, ut ℈4. *gr*. 16. ad ℈48. In regionibus frigidis ob perspirationem parcius factam paulò altius fortasse assurgit hæc per alvum evacuatio: quam quidem ii, qui de his rebus disputant, cum eâ, quæ per Glandulas fit, excretione temere confundunt: sed quam longè hæ à se invicem discrepent, satis erit diligenter attendentem penitus videre. Cutis quippe intestinorumque eandem ferè constat esse fabricam, & glandulas alterutrinque scatere: quæ quanquam nudo oculo minùs pateant, Microscopii tamen ope in conspectum facile veniunt. Atque hæc quidem quò meliùs fiat per intestina excretio, provide à natura cautum est, cùm vasa sanguinea in eorum Tunicas ingenti multitudine diffuderit. Cutis, si media quadam via rationem

tionem conficimus, continet uncias quaſi 2640. quadratas: Inteſtina, cùm eorum longitudo ſit ferè pedum triginta, ambitus autem mediocritate quâdam æſtimatus unciarum ferè quatuor, Cylindrum conſtituunt in quo Unciæ 1440. quadratæ continentur. Ita ut ſuperficies inteſtinalis, ſi cum cuticulari comparetur, plusquam dimidii rationem obtineat. Sed quia Glandulæ non ita confertim in inteſtinis ac in cute reperiantur, ſuperficies, ex quâ humoris aliquid egeritur, eâ proportione æſtimetur, quam habet 1. ad 4. Horæ igitur ſpatio ſi cutis ℈48. ejiciat, ex inteſtinis profluent ℈xij. Neque hanc facilè quispiam Lymphæ effluentis copiam inteſtinis denegabit, qui ſecum reputet, quàm multò ampliùs in his, quàm in cute vaſorum excernentium ora dehiſcant: atque hæc quidem ex glandulis ipſis, quæ magnitudine valde exſuperant, perſpicuè liquet.

Ita ſi hanc rationem ſequamur, longè plus, quàm quod naturali dejectione effunditur, ab his glandulis ſuffici & poſſe & conſueſſe percipimus. Cùm verò alimenti reliquiæ magnam in dejectionibus partem, etiam maximam, cùm hæ ſolidæ ſint, ſortiantur, oſtendi facilè poteſt, quòd materia illa, ab inteſtinorum glandulis derivata, ita parum ex toto foras excluditur, ut unà cum

Chylo in vaſa *Lactea*, inque ſanguinis vias remigret: eodem planè modo, ac *Lympha* ex infimi ventris partibus redire conſueverit. Igitur, uti experimentis conſtat, quandocunque haud ſuppetat qui in vaſa Lactea derivetur Chylus, ea Lymphæ hujuſce ex glandulis expreſſæ ſunt pleniſſima.

Hæc cùm minùs animadverſa fuerit diſtinctio, eos in errorem induxit, qui, cùm quæ ſit commodiſſima evacuandi via diſſerant, a *rationem ſecretionis circularis ad ventralem majorem eſſe* ſtatuunt, *quàm rationem centum ad unum*. Nam adhibito Cathartico, inteſtina jugi irritatione pervulſa, non modò alimenti reliquias, ſed id omne, quod à glandulis excernitur, demittunt. Ita ut hanc unam ob cauſam a medicinâ purgante *quadruplo* major efficiatur evacuatio, quàm quæ in naturali ſtatu contingit.

Purgantia duobus potiſſimùm modis vires ſuas exerunt; vel ut ſtimulo quodam irritantia inteſtinorum tunicas, vel ut ſanguinem velociùs circumagentia: ea quæ valentiora ſunt, utrumque efficiunt. Stimulus quidem, quo pollent purgantia, non modò Lymphæ copiam majorem ex glandulis exprimit, ſed & humores ita revellit, ut ad harum ora glandularum minùs quàm alibi uſpiam impedimenti ſit, exituſque facilior;

huc

a Curat. Febr. per Evacuat. 12.

huc igitur ii uberiùs confluunt, ſive quod idem eſt, ſanguinis celeritas his in locis incitatur: pari ferè modo, ac Cutis, *Veſicatorio* eroſa, ſerum effundit. Quæ in ſanguinem ſe inſinuant Purgantia, ut velociùs ille decurrat, faciunt, quia & ſtimulum augent, & humorum cohærentiam attenuant atque diſſolvunt. Hoc ſatis patet ex calore, quem excitant Purgantia; immo *Pulſus*, qu & valentior, & plenior, & concitatior fit, idem indicat.

Quantum hinc, nempe ex ſanguine velociùs acto, ad alvi fluxionem accedat, hujusmodi ratiocinium facilè oſtendet. Arteriarum *Meſentericarum*, quibus inteſtina irrigantur, amplitudo ad *Aortæ* baſin eam habet rationem, quam 1 ad 10. Cùm igitur experimentis conſtet horâ quâlibet in *Aortam* derivari ſanguinis ℥4000, iſtæ Arteriæ eodem temporis ſpatio ℥400 in inteſtina deferent. Aliquid etiam huc ex uno aut altero *Cæliacæ* ramulo advehitur. Naturalis, quæ inde fit per glandulas, excretio non niſi ad ℈xij pertingit. Ratiocinandi gratiâ ſi ponamus ſanguinem *duplo* citiús ferri (quem ſanè ita ferri, adhibito valentiore *Cathartico*, pulſus demonſtrat) Arteriæ *Meſentericæ* ſingulis horis ℥800 apportabunt, iiſdemque intervallis fere ℈24. excernent Glandulæ. Quippe excretio quæcunque, ſi cætera ſint

paria, solâ *velocitatis* regulâ metienda est. Sin *triplo* increscat velocitas, quod propter stimulum, saltem ad ora glandularum, fieri haud absurdè quis concesserit, effluent ℈36. Quòd si itidem Vasorum excernentium Diametri *duplo* ampliores fiant, (quod, ubi paulò acrius fuerit *Catharticum*, contingere minime dubium est) intestinorum glandularis excretio ad ℈144 assurget, id est quàntitatem à naturâ præfinitam *duodecies* excedet. Ita hâc ratione, *octo* horarum spatio, dum munus suum obeunt purgantia, ex his glandulis elici possunt ℥48.

Sed dum evacuationem istam, quæ Purgantibus fit, æstimamus; *Bilem* haud oportet negligere. Itaque si intra horam, ipsa Naturæ vi, *Bilis* drachmæ duæ, uti ostendit Vir in his rebus peritissimus D. *Jacobus Keil*; in intestina profluant, *Catharticum* exhibitum ℥6 a Jecinore eliciet, si modò, uti diximus, tripla sit in sanguinis cursu Velocitas, Vasorum interim Diametris minimè dilatatis. Hinc, alvo per artem concitata, dejectiones ferè biliosæ reperiuntur. Id autem animadvertendum est, Bilem, quò magis festinatè aut ubertim effluat, dilutiorem evadere. Ad hunc modum per has intestinorum vias, quanquam neque alimenti reliquias, neque succum *Pancreaticum* æstimaveris, à *Carthartico* expurgari possunt lib. iiijss. Va-

Vasis

ſis autem ſimul ampliatis, copioſior multò erit humorum effluxio, ſcilicet in ratione Diametrorum duplicatâ. Quæ cùm ita ſint, perſpicuum eſt, quàm minime idem à *Clyſteribus* expectandum ſit: qui quidem alvum ſtercore obſitam ſatis commodè eluunt, atque liberant; ſed neque bilem elicere, neque has Glandulas, quæ in *Ileo* potiſſimùm ſitæ ſunt, ullo modo poſſunt attingere.

Ita quando vel morbus inteſtinis penitus inſederit, vel vehementior fuerit purgatio, ſi celerius æquo ſanguis fluat, aut Vaſorum ora pateſcant latius, ad gradum multò altiorem perduci poteſt hæc per Glandulas excretio. Exemplo ſit morbus, quem *Choleram* dicimus: in quâ incredibile prorſus eſt, quanta humorum copia à ſtimulo illo eliciatur, quem Fructus Horarii, aut aliæ quævis cruditates inteſtinis admovent. Ora autem Glandularum multò amplius, quàm à naturâ conſtituta ſunt, diſtendi poſſe ſatis manifeſtum eſt ex alvi fluxione, non *Symptomaticâ* modò, ut vocatur, ſed & *Criticâ*: quarum quidem hæc materiam illam, in Fauces pulmonesque frigore rejectam, ita ſæpe expedit, ut perſpirationis Vicaria evadat. Scilicet eadem humorum copia, quæ trans cutim eliminari debuerat, per has glandulas exitum quærit: quæ ſanè ubi ob-

tingit evacuatio, naturalem hujusce Lymphæ fluxum *decies* ſuperat.

Tam perpetuâ naturæ lege progreditur hæc per inteſtina excretio, tamque chylo rite elaborando neceſſaria reperitur, ut ſi fortè obſtruantur hæ glandulæ vel occalleſcant, oritura ſit aut alvi adſtrictio incurabilis, aut morbus *Cæliacus*: quo quidem præcipue in morbo contingere hoc docent Mortuorum ſectiones. Cùm autem ad tempus aliquod breve permanſerit hæc glandularum obſtructio, vel earum aliqua portio ita glutinoſis humoribus occluſa fuerit, ut Lympha, alimento ſubigendo comminuendoque neceſſaria, haud ſatis ſuppetat, oritur illa morbi *Cæliaci* ſpecies, quæ ſanationem recipit; quamque à *fluxu Chyloſo* diſtinguimus, qui, ſi propriè loqui libeat, ducit à *Lacteis* obſtructis originem.

Si Glandularum, Lymphæque, quam ejiciunt, uſum attentius exploremus, cauſam hujus morbi penitus aſſequemur: neque ullo opinor argumento clarius doceri poſſe, quantum ad medicinam non intelligendam modò, ſed adhibendam conferat Ars *Anatomica*, quàm hâc Glandularum *Peyerianarum* notitiâ. Etenim Veterum monumenta intuenti facilè patebit, quàm perperam ii, ne dicam quam abſurdè, morbum *Cæliacum*, *vel quia temperies nimis frigida eſſet atque hu-*

humida, vel quia vis retentrix debilitaretur, naſci voluerint. Sed hanc Caliginem dispulit *Anatome*, quæ fabricam inteſtinorum diſtinctius explicando, morbum hunc ex eo proficiſci clarè oſtendit, quòd humor ille, à Gandulis exprimi ſolitus, aliquâ ſaltem ex parte intercludatur. Itaque ea remedia, quæ alvum leniter irritant, glandularumque ora detergunt, in hoc morbo vim habere maximam comperimus. Ita morbi exquiſitior notitia ad curationem bene inſtituendam rectiſſimâ nos deducit viâ: in quâ ut defecerunt Veteres, ita malè ſuſceptam medendi rationem tenuerunt, utpote *Aſtringentibus* unicè innixam. Quis enim non videt eos hanc ideo amplexos eſſe, quòd opinioni iſti congrueret atque faveret, quæ morbi cauſam in quâdam inteſtinorum Ατονίᾳ ſive imbecillitate poſuerit? At profecto ſiquis hunc curandi modum perſequi velit, neque aliquid quicquam in remediis niſi *Adſtringendi* vim conſectetur, quod fecerunt *Methodici*, næ is Glandulas non deterget, ſed obſtruet: ita ut morbus hoc medendi inſtituto non tam abigi poſſe, quàm confirmari videatur.

Sed ſit hujus disquiſitionis modus; ſatis enim jam expoſuimus, quo demum naturæ artificio peragatur, quibusque uſibus inſerviat hæc gandularis excretio: quòd ſi quæ

dicta sunt probè teneantur, rationem eorum, quæ magno cum judicio de *Purgantibus* notavit *Verulamius*, facile erit intelligere.
„ *Fidenter (inquit) dicimus*[a] *Purgationes re-*
„ *petitas atque factas familiares, longè magis*
„ *ad diuturnitatem vitæ facere, quàm exerci-*
„ *tia & sudores. Etenim certissimum est per*
„ *sudores & per spirationes exteriores, non so-*
„ *lum humores & vapores excrementitios ex-*
„ *halari & absumi; sed unà etiam succos &*
„ *spiritus bonos, qui non facilè reparantur.*
„ *In Purgationibus autem, si non fuerint ad-*
„ *modum immoderatæ, non item; cùm super*
„ *Humores præcipuè operentur.* Hæc ille suo philosophandi more. Qui autem rationes ad hanc rem *Anatomicas* accommodat, facilè perspiciet, quomodo hic purgantium usus non ora modo *Lacteorum* aperiat atque abstergat, sed glandulas à crassis humoribus, quibus sæpe obstrui solent, liberet: ita ut eæ jugi tenore Lympham perpetuò suppeditent Chylo conficiendo destinatam, à quo & omnis manat nutritio, & vita ipsa propagatur. Ita maximè hâc purgandi ratione in secundâ valetudine cavetur, ne adversæ præsidia consumantur.

a Hist. Vit. & Mort. 163.

COMMENTARIUS VIII.

De Urinæ profluvio.

PLures apud *Hippocratem* ex Febre poſt *Urinæ* profluvia evaſiſſe legimus: qui quidem uti in Urinis notandis multus eſt, ita ex his præcipuè curandi indicia traxiſſe videtur. Utrùm verò in Febribus urinam moventia adhibuerit, planè non conſtat. Neque enim adhuc reperta eſt medicina, quæ in ejusmodi caſibus Urinam ita potenter eliceret, ut ab eâ ſperaretur, qualem à purgatione percipimus, materiæ febrilis detractio. Itaque ſi *evacuationem* ſpectemus, parum eſt, in Febrium tractatione, *Diureticis* fidendum. Neque hujus rei obſcura eſt ratio, partium fabricam contemplanti: quippe, utut *Arteriæ Renales* ferè *Meſentericas* capacitate æquent, paremque fortaſſe ſanguinis portionem excipiant; tamen, cùm in Renibus multò pauciora ſint, quam in Inteſtinis, ad humores excernendos vaſcula, non perinde larga utrinque ſecutura eſt evacuatio. Id inſuper tenendum eſt, non eam, quam *Vomitoria* atque *Purgantia* poſſident, virtutem itidem *Diureticis* ineſſe, ut medentis conſilio ſemper reſpondeant. Ea quidem Urinam aliquando mirificè movere

posse confiteor; sæpius tamen spem fallere, experimentis comprobatum est: quod in Aquâ intercute & Urinæ difficultate, in quibus potissimùm morbis desideratur hoc à *Diureticis* auxilii, nimiùm frequenter solet contingere. Ita ut hodie hæc medicinæ pars, quæ ad Urinas provocandas pertinet, sit omnium maximè manca.

Invaluit jamdudum consuetudo, ut qui *Variolis* aut *febribus* correpti decumbunt, largis admodum crebrisque potionibus utantur. Quæ quidem consuetudo non noviter, ut quidam putant, instituta est, sed ab ipso olim *Hippocrate* planè tradita: nam ille, ut *Victum*, quo in *Acutis* morbis uti deceat, accuratiùs præciperet, varia *Sorbitionum*, *Ptisanæ* præsertim, genera descripsit; ita ut, qui *Regimen*, ut vocatur, temperatius dilutiusque primùm apud nos induxerunt, id ferè omne ex hoc *Hippocratis* libello hauserint. Et certè hæc medendi ratio fructum habet uberrimum. Nam & dilutis illis potionibus mitescit febrilis ardor, & sanguinis moles ita tenuatur & comminuitur, ut per vasa liberiùs devehi possit, & siquid superflui sit aut per cutis aut per Urinæ meatus egerere. Neque tamen ideo, quòd Urinam moveant, potiones hæ inter *Evacuantia* protinus reponendæ sunt. Quippe non tam vi aliquâ *Diureticá* hoc faciunt; quàm

quàm quia dilutiſſimæ ſint, uberrimeque ingeſtæ Ita quamvis effuſiſſimè proruperit Urina, fieri poteſt, ut nullo modo exhauriantur Vaſa, in quibus eadem humorum menſura curſu perenni circumfluit. Igitur contenti ſimus bono eo, quo præſtant hæ potiones, quòd *diluant* ſcilicet: *evacuandi* virtutem, quam negavit natura, iis ne quæramus affingere.

COMMENTARIUS IX.

De Veſicantibus, quæ Cantharidas recipiunt.

PErcurſis jam omnibus *evacuandis* viis, quas aut Natura tentavit, aut ejus interpres optimus in uſum deduxit *Hippocrates*, liceat unam adjungere, tanto viro incognitam: quæ, utcunque excogitata recentiùs, non ultimum tamen in *Febrium* reſtinctione locum vendicat. *Veſicantia* à me intelligi, nemo eſt qui ignorat: quorum cùm materia multiplex ſit, de iis tantummodo ſermonem inſtituemus, quæ *Cantharidas* recipiunt. Hæc quippe uti valentisſima ſunt, maximéque efficacia, ita morbi vim allevant modo quodam expeditiore magisque inopinato, quàm cætera quæcunque *Evacuantia*, venæſectionem ſi exceperis, ſolent.

Can-

Cantharidas quidem, ut medicinam introſumendam, ſæpe commendat *Hippocrates*; ad *Veſicas* excitandas nusquam adhibuit: quanquam aliquid de earum virtute, vel *Hippocrates*, vel alius quiſpiam, etiam cùm Cuti admoverentur, odoratus eſſe videatur; qui enim libellum de *Superfœtatione* ſcripſit, illas inter alia irritandi inſtrumenta, ad purgandum Uterum, a *Peſſo* immiſceri præcipit. Primus has cuti capitis affricari, ad ulcuſcula inurenda, jubet *Aretæus*; cujus etſi incerta ſunt tempora, *Galeno* ſaltem aut ſupparem, aut eo etiam antiquiorem ſuſpicari licet: is adeò eas in *Epilepſiæ* tractatione b utendas ſuadet, monetque, ut triduo antè lacti aſſueſcat *Epilepticus*, ne Veſicam lædant *Cantharides*. Eandem in hoc morbo, ut & *nervorum reſolutione* curandis rationem tenuit, referente *Ætio*, c *Archigenes*, cui ut ſectâ, ita & ætate erat conjunctus, quantum conjicere licet, *Aretæus*. Deinde *Galenus* Emplaſtra ex muſcis hiſce confecta ad *Areas*, ad *Scabiem*, ad *Impetiginem*, bene uſurpari poſſe tradit: ſed ille, uti rectè animadvertit Cl. *Clericus*, (cui de *Medicina veteri* accuratiſſima debemus commentaria) hoc auxilii genus in plerisque morbis vel parvi admodum

dum

a De Superfœtat. 25. b Curat. Diuturn. Morb. 1. 4.
c Tetrab. 2. Serm. 2. 28. & 50.

dum fecit, vel, ut ex ſcriptis conſtat, tanquam periculi plenum haud ſæpe tentavit. Qui *Galenum* inſecuti ſunt *Græci*, uti nec in aliquo ferè quocunque, ita nec in hoc ipſo argumento quicquam novi afferunt: itaque & *Arabas* fruſtra conſulueris, qui, utcunque in medicamentorum formulis concinnandis feraciſſimi ingenii ſint, quantum ad hanc rem attinet, more ſuo *Græcorum* veſtigiis inhærent. Apud *Latinos Cantharides* nullo ferè in pretio fuiſſe videntur: earum ipſe *Celſus*, qui in *Sinapiſmis* multus eſt, haud ſcio an aliàs uſpiam quàm in *Papulis* detergendis, *Miconem* ſecutus, meminerit. *Cantharidas* quidem illitas prodeſſe, ad *Lepras*, & *Lichenas* [a], item ad *tela extrahenda* [b] valere ſcribit *Plinius*: unus *Scribonius Largus*, *Cerato* admiſtas, tamquam *ſtigmatibus* [c] *tollendis* utiles, deprædicat.

Hic ferè apud veteres *Cantharidum* cuti impoſitarum uſus; iſque ſanè perrarus, utpote qui, non niſi in *frigidis humoribus*, maloque jam *inveterato*, locum haberet. Nec liberiùs diu etiam poſt renatas literas adhibitum eſt hoc medicamenti genus: ita ut *Fernelius* id non niſi in [d] *Cæcitate* & [e] *Hydrope* præceperit, edixeritque *prudenter eo atque arte ſumma eſſe utendum*. *Fernelio* quidem æqualis *Hollerius*, ſcriptor ſanus imprimis,

&

a 29. 4. b 30. 13. c 231. d Conſ. 12. e Conſ. 34.

& in veterum ſcriptis verſatiſſimus, ad *Lethargum* excutiendam, *Cantharidum* pulverem *Phænigmo* admiſceri jubet; quanquam, qui *Hollerii* ſcriptis *adverſaria* attexuit, *Duretus*, *Sinapismos minimè uſurpandos eſſe moneat in Lethargo, quòd conjunctus cum febre ſit, quæ hæc calida reſpuit* [a]. Illa autem, quam cum *Paræo* * tentavit *Hollerius*, mirabilis eſt curatio: nam Fœminæ nobili, cui vultus circum undique *puſtulis ardentibus*, &, tanquam in *Elephantiaſi*, admodum fœdis deformis erat, perſuaſerunt, ut *univerſæ faciei Veſicatorium ex Cantharidibus imponeret.* Unde ea quidem tantis doloribus tantâque febre correpta eſt, ut ferè nulla eſſet de ſalute relicta ſpes: ſed cùm eam ex hoc periculo egregia viri utriusque ars liberâſſet, *evanuit in perpetuum, quæ antè faciem occupabat, deformitas.* Idem *Hollerius*, de *Pyroticis* verba faciens, veſicarum, quas *Cantharides* excitant, ope „ *Coxarios*, *Podagricos*, *Hemicranicos*, *Cephalalgicos ſæpenumero relevari dicit; repurgari viſcera, atque omnino corpus ſordibus & excrementis liberari*, SEXCENTA *denique vitia vetuſta contumaciaque percurari* [b]. Id adeò præterire non poſſum, omne hoc de *Cantharidum* virtute præconium,

a Edit. 1577. 31. b Inſtitut. Chir. 3. 5.
* Paræ. lib. 20. cap. 28.

nium, in iisdem *Hollerii Institutionibus Chirurgicis*, quæ cum *Tagaultii* scriptis Anno 1543. primùm prodierunt, quam etiam editionem secuti sunt *Gesnerus* atque *Uffenbachius* [a], omnino desiderari. Unde jure quis suspicetur, medicinæ hujusce usum post id demum temporis increbrescere cœpisse. De quâ tanta tamque absurda eâ tempestate invaluit suspicio, ut *Adolphus Occo*, qui anno circiter 1560. floruit, *Cantharidas*, ne in perâ quidem gestari sineret, cùm quendam, qui eas ita gestâsset, sanguinem minxisse constaret [b]. Sed hæc sunt non differentium medicorum, sed somniantium commenta.

Quòd si recentioris memoriæ scriptores adeamus, ab hoc medicinæ genere multos, etiam seculi *decimi septimi* initio, abhorruisse reperiemus: eamque non nisi timidè admodum & cunctanter admoveri consuêsse docent tum alii, tum præcipue *Banzerus Augustanus*, qui *Vesicatoria Coronati latitudinem vix excedere debere* pronuntiat [c]. Quinimo ea *Thaleri* magnitudine metitur *Etmullerus*; & in morbis, *febribus* præsertim, tractandis ita frigidè ac non absque metu quodam medico laudat, ut hanc medendi rationem *Italis* potiùs, quàm Popularibus suis fa-

a Scriptor. Chirurg. b Schenk. lib. 7. Obs. 37.
c Fabric. Recept. lib. 2. s. 2. 21.

familiarem velit [a]. Atque ea quidem apud *Germanos* ita parum exculta est, ut in magnis illis *Sennerti* voluminibus, omni medicamentorum farragine refertis, *Vesicantium* tamen mentio rarissimè occurrat: quanquam ille quidem se iis *sexcenties* usum esse narret[b].

Quæramus itaque, quid illa *Felix prole virûm* protulerit *Italia*. Cùm & *Patavii* & *Venetiis*, Ann. 1575. & 1576., acerbissimè sæviret pestis, à medicis omni diligentiâ investigatum est, quâ potissimùm ratione malum illud aut depelli possit, aut præcaveri. Pestem hanc accuratissimè descripsit Vir eruditionis summæ, *Hieronymus Mercurialis*, & qualis ad eam curandi via accommodari debuerit, fusiùs docuit: interque auxilia, quæ huic morbo insigniter prosunt, hujusmodi *Vesicantia*, ut præstantissima, commendat [c]. Is utique ea inter *Italos*, uti reor, princeps invexit; neque sanè hoc illi quicquid est laudis invidendum est, quanquam antea idem medendi modus, tum à *Marsilio Ficino* [d], tum ab *Alexandro Benedicto* [e], ad *Carbunculos* pestilentiales curandos prædicetur; & superiore seculo, ut ipse ingenuè fatetur [f], à *Jacobo de Partibus*, *Galliarum* Regis Archiatro, in iis quæ de [g] peste com-

a Comm. in Schroed. de Compos. Medic. b Lib. 6. p. 8. cap. 26. c De peste. c. 26. d Epidem. Antidot. 15. e De Pestilent. f Ibid. g Comment. in Avicen. supra primam quarti.

commentabatur, ſit deſcriptus. Haud ità multò pòſt, Anno ſcilicet 1590., *Piſauri* peſtis erupit, ita ut *Urbinatium* Dux univerſos ſcholæ *Patavinæ* medicos conſulendos cenſuerit, quò meliùs invaleſcenti malo occurreretur. Sed iis inter ſe de Remediorum, *Veſicantium* præſertim, commoditate diſſentientibus, *Hercules Saxonia*, ut ſententiam ſuam tueretur, de *Phænigmis*; quatenus ad *febres peſtilentes* curandas pertineant, diſputationem edidit. Hinc tantæ eâ de re turbæ coortæ ſunt, ut ſummâ medicorum disſenſione certaretur: adverſantium agmen duxit *Alexander Maſſarias*, acriterque *Veſicantia* impugnavit; tum quòd æmulatione quâdam ductus *Saxoniam*, utpote ætate minorem, non tulerit, tum quòd non niſi in veterum veſtigiis ſtare voluerit. Quid autem melius ab homine ſene præjudicatisque opinionibus occupato ſperandum, qui ſe cum *Galeno* malle errare, quàm cum recentioribus vera ſentire gloriatus eſt? Sed omnia quæ contra diſputata ſunt, refutavit *Saxonia*, libellis tribus de *Veſicantium* uſu editis: in quibus quidem totum hunc locum ita copioſè pertractavit, ut, qui eum conſecuti ſunt, ſequerentur planè, nihilque ferè huic argumento adjecerint.

Ab hoc itaque tempore conſuetudo invaluit, ut inter *Veſicantia* principem ſem-

per locum tenerent *Cantharides*: quas quanquam plurimis in morbis, *febribus* præcipuè, proficere teſtetur experientia; quâ tamen vi, quo demum modo humores attingant, ac commoveant, nemo ſatis adhuc explicavit. Quid in cute efficiant, ita oculis omnium expoſitum eſt, ut medicinæ ſcriptores ad hoc unicè attendere videantur: & in ipſo quaſi limine ſubſiſtentes, quicquid uſpiam à *Veſicantibus* venit auxilii, ab unâ *ſeri evacuatione* derivare ſatis habuerint. Hoc à *ſtimulo*, quem admovent *Veſicantia*, & ab humorum, uti loqui amant, *Fuſione* proficiſci volunt; ita ut, cùm quaſi aculeis quibusdam pungatur cutis, *ſerum* exſudet. Sanè fatendum eſt propter hujus, quo cutis foditur, *ſtimuli* vim, uberiùs iſtuc, quàm pro more, confluere humores: neque tamen ideo effluere *Serum*, cætero ſanguine intus coërcito, quòd ut ii comminiſcuntur, id præcipuè modo quodam peculiari à *Cantharidum* particulis aut *imbibatur* [a], aut *alliciatur* [b], credendum eſt. Nam cùm perpaululùm eroſa ſit vaſorum tunica, non aliâ quam tenuitatis ſuæ ratione elabitur *Serum*; Globuli autem, qui ſanguinem rubore tingunt, cùm foramina iſta mole exſuperent, exitum reperire non poſſunt. Atque hoc qui-

a Willis. Pharm. Rat. p. 2. Andr. Cæſalp. ſpecul. Art. Med.

quidem perſpicuum faciunt eæ, quæ igne excitantur, *Veſicæ*: cujus vi ſcilicet ad eundem planè modum divulſa, quæ vaſorum ora defendere debuerat, Cuticula, ſero viam aperit.

Ita cùm & dolorem concitent, & *Serum* eliciant, magno in morbis adjumento ſunt *Veſicantia*: & hæc quidem *ſeri evacuatio* indicii cujusdam loco habenda eſt; nam, niſi id eruperit, parum ea feliciter ceſſura rectè auguramur. Tamen intra hos limites minimè conſiſtere videtur *Cantharidum* virtus: quæ tam latè patens tamque mirifica eſt, ut nullatenus explicari queat, niſi rationem eam, quâ non cutim modò, ſed & ſanguinem afficiunt *Cantharides*, aſſequamur. Nam ſi eæ ideo proficerent, quòd *Serum* evocarent, eadem ſanè *ſeri* copia per Urinæ iter excluſa pariter prodeſſet. Atqui in omni ferè morbo *ſeri* tantundem per meatus iſtos ejicere licet, quantum *Veſicatorio* admoto educitur; ſed in nullo fructum inde æqualem percipi poſſe, experimentis conſtat. Id utique ſatis apparet, introſumptæ quam vim habeant *Cantharides* in evacuandis humoribus, in obſtructionibus expediendis, in ſanguinis curſu incitando: itaque ad Menſes ciendos, ad Hydropem expurgandum, ad fœtum excludendum, ad lumbricos evocandos, ad venenum rabidi

bidi canis perdomandum, ad cuticulares denique meatus, inveterascente jam impetigine, adaperiendos, à Veteribus usurpari solebant. Verique simile est eas. etiam cùm cuti admotæ sint, altiùs pervadere, humoresque eodem planè modo commovere. Aliter enim quomodo contingeret, ut in Pleuritide, in Peripneumoniâ, in Distillatione, in Gravedine, nervorumque distentionibus egregiè valeant *Cantharides* cuti appositæ? Ut dolores, coxarum præcipuè, pervetustos tollant, obstructionesque liberent? Ut, iis demum appositis, humores sese ad perspirandum magis accommodent, ut sudores faciliùs fluant, ut pustularum omne genus à cute promptiùs foras emicet? Atqui hæc sic fieri solere ex usu quotidiano abunde discimus.

Ii quidem, qui interiorem hanc *Vesicatorii* vim aut negant, aut prætereunt, tamen cùm de cruciatu illo atque exulceratione, quæ inde in Urinæ meatibus sæpe oriuntur, explicationem instituant, fatentur ipsi *Cantharidum* particulas in sanguinem penetrâsse: quorum sales acerrimi cùm iis, quos fert urina, adhæserint, has tragædias excitant. Ita ferè qui rationem malè semel institutam mordicus tenet, in eas delabitur difficultates, unde expedire se vix potest, nisi à seipso diffidcat ipse, secumque discor-

det.

det. Quòd ſi in partibus à cute longè disſitis, earum virtus ita vehementer ſe exerit, quid cauſæ eſt, cur in cæteris locis cesſare eas, & quaſi ab opere feriari arbitremur? Quid obſtat, quò minus humorum mutationem aliquam moliantur, quæcunque demum per vaſa permeant? Certè incommoda, quæ *Veſicantium* aliquando uſum conſequuntur, non aliâ ratione explicari poſſunt, quàm quòd *Cantharides* in ſanguinem, eo quo diximus modo, vim exerceant. Hoc autem poſito fundamento intellectu erit facillimum, quare *Hecticis* (præcipuè ſi ſudoribus colliqueſcant) *bilioſis* item, iisque, qui ad *febriles* æſtus naturâ ſuâ feruntur, interdum noxiæ ſint; etiam ubi corpus plenius fuerit, ſi ſcriptoribus habenda ſit fides, niſi venam ſecueris, periculoſæ: ſiquidem, cùm ſanguinis molem admodum attenuent curſumque intendant, *Febres*, *inflammationes*, & *deliria* pariunt; vel, quòd in *Hecticis* contingit, eas opes, quas vitæ ſuſtinendæ natura deſtinavit, per cutis ſpiracula nimis effuſè diſſipant. Pari modo in *lentis Febribus*, in quibus *Pulſus* imbecillus languidusque deprehenditur, ſiquid auxilii tulerint *Veſicantia*, cum illico invaleſcere ſentimus: quod à perpauculâ *ſeri* detractione proficiſci omnino incredibile eſt.

Bellinius, qui in eo, quòd ſtimulet, *Ve-*

ſicantium vim omnem eſſe poſitam contendit, eâdem etiam de cauſâ *Pulſum* excitari pronunciat. Sed id utique libenter quærerem, num idem & cæteri ſtimuli efficiunt? Num aut *Cauſtica*, aut *Fonticuli*, aut *Setacea*, aut etiam ipſa, quæ *Cantharidum* expertia ſunt, *Veſicantia*, eâ ſtimulandi virtute polleant, ut *Pulſum* non modò ad tempus attollant, ſed ita inſtaurent, ut curſum ille ſuum tenere poſſit naturalem? *Purgantia*, quæ ſanguinis vias haud attingunt, ſtimulum inteſtinis admovent: unde tamen nihil quicquam virium Pulſus acquirit. Sanguinis quidem curſum, ad glandularum ora, paululum incitant; molem ipſam humorum non ita afficere poſſe videntur, ut aliquid inde ad Pulſuum robur accedat. Itidem Aqua bulliens, aut carbo ignitus & pruritum in cute & *veſicas* commovet; ita tamen, ut ne minimum ſanguini motum afferat. Itaque cùm in morbis quamplurimis, iis præcipuè qui caput impetunt, expeditum nec opinatum levamen præbeant *Veſicantia*, non tam quòd aut *revellant*, aut *irritent*, aut *evacuent*, quàm aliâ quâdam virtute id videntur eſſe conſecuta. Quòd ſi animum ad hanc, quæ interiùs exercetur, vim advertimus, *Veſicantium* rationem omnem asſequemur; &, quo demum modo ad curandos morbos feliciùs accommodari poſſint, ju-

judicabimus, Certè hinc lucis aliquid erui poterit, quâ id tandem, in quo medicorum diligentiam desidero, effici queat, ut accurata de *Vesicantium* in *Diuturnis affectibus* usu præcepta tradantur, quæ & perspicuitatem habeant, & quasdam errare in medendo non patientes vias.

Sed ut ad locum, qui est in manibus, aliquando revertar in *Febribus acutis* tutum maxime atque expeditum auxilium præstant *Vesicantia*; quæ quidem, licet materiam febrilem à *cerebro* potentissimè avertant, fluxiones tamen cæteras, *Sudorum* præcipue atque *Urinæ*, sæpenumero juvant, saltem nullo unquam modo reprimunt. Neque in eo percuriosius hærendum, ut semper ad ægroti *habitum* aptentur: quæcunque enim fuerit corporis constitutio, utcunque sive *bile* sive *tenui* sanguine fervidior, si febris ultra morem sævierit, levia incommoda non tanti sunt, ut de vitâ interim ipsâ non simus solliciti. Sæpissime enim in id discriminis res venit, ut nihil, nisi à *Vesicantibus*, spei reliquum sit: quod quidem in *Podagricis*, ubi, quæ ad extrema corporis defluere solebat, materia in caput incubuerit *febremque* accersiverit, ut frequentissime fit, sic & nuperrime exemplo maxime memorabili factum est: scilicet dum, præ nimio cavendi desiderio, à *Vesicantibus* prorsus abstinetur,

pauciſſimis diebus compertum eſt, quàm vana fuerint magnifica illa ſalutis aliunde derivandæ promiſſa. Idem in *Variolis*, *Morbillis*, *Febre* ſive *Scarlatinâ*, ſive *Eryſipelatoſâ*, quotidie experimur: in quibus morbis licet ſanguis ardentius æſtuet, incitatiusque feratur, hoc tamen auxilii genere haud dubitanter neque infeliciter utimur. Quare nequaquam audiendi ſunt ii, qui in *affectibus nervoſis*, in *febribus ardentibus* & *continuis*, etiam ſi *ſopor*, aut *delirium* acceſſerit, *Veſicantium* uſum repudiant [a].

Id utique haud temere quis dixerit, hâc plures, quàm aliâ ullâ medendi viâ, ex *febribus* liberos evaſiſſe; etiam ab hâc, quam à reliquis omnibus, pluribus ſanitatem eſſe reſtitutam liquido poſſum confirmare. Igitur ad curandas *febres*, quæ Annis 1674, 75, 79, 85, populariter graſſatæ ſunt, *Veſicantia* adhibuit *Sydenhamus*: id quidem optimo conſilio: ſed quare in cæteris prætermiſerit, haud ſatis intelligo; cùm alii, de quibus ille meminit, *Anni* nullam febrem intulerint, in quâ non æque profutura fuiſſent *Veſicantia*. Quorum ſane vis in omni morborum *Acutorum* tractatione ita latiſſime patet, ut eum, qui has *Hippocratis* Hiſtorias diligenter perpenderit, febrem haud opinor aliquam reperire poſſe, in quâ non huic

a Bagliv. de Veſicantibus.

huic maxime auxilio locum eſſe fateatur. Neque tamen is ſum, qui, cum *Cæcilio Folio*, *Hippocraticam Hiſtoriarum correctionem* in me temere velim ſuſcipere, *ut appareat, quomodo illos curare potuiſſet Hippocrates, quos mortuos ſcribit* a. Id ſaltem haud inverecunde mihi videor eſſe dicturus, ægrotis iſtis hanc unam, ſi modò ulla fuiſſet profectura, prodeſſe potuiſſe medicinam. nota

Illud autem præ aliis commodi habet hæc evacuandi via, ut nunquam non tutiſſime in uſum duci poſſit: Cæterarum quippe ita perdifficilis & lubrica eſt ratio, ut nonnunquam eæ, ubi atrocior fuerit morbus, non ſine periculo tentari poſſint; id quod in *Venæſectione* ſæpe experimur. Quotusquisque tamen eſt, qui, ut à *Veſicantibus*, ſic & à vena ſecandâ, utcunque plus diſcriminis habente, abhorreat. Sed hoc fortaſſe ægrotantium imbecillitati dandum; ut, cùm ſuadente naturâ dolorem maxime reformident, etiam à medicinâ, quæ vix ſine aliquo dolore proficit, refugiant. Eadem in medente mollities adeò non ferenda, ut maxime in vitio ſit: quem ſane, humaniſſimum licet, ubi vitæ periculum immineat, potius Tortori vicem præbere decet, quàm huic cubantium timiditati ſubſcribere.

Sed

a Bartholin. Epiſt. Med. Cent. 1. 61.

Sed ut huic de *Evacuantibus* ſermoni finem aliquando imponam; hæc tibi ſint, benigne Lector, quæ expoſui, quaſi indicia fontium illorum, ex quibus *acutarum Febrium* omnis haurienda eſt curatio. Nam & præcipua evacuandi genera, quo demum tempore, pro multiplici morbi naturâ, adhibenda ſint, & quâ moderatione, cùm adhibeantur, uti deceat, eâ quâ potui brevitate perſecutus ſum. Tui erit rationum momenta ita expendere, humorumque inclinationem omnem ita acri atque attento animo intueri, ut, quâ maxime viâ detrahi poſſit febrilis materia, ſolertius perſpicias. Hoc unum Tibi ſpondeo, Te experiundo comprobaturum, quod *ſcilicet ex febribus multæ* Evacuantibus *ſolis, etiamſi haud alio fueris remedio uſus, cedere conſueſcant; vix ullæ autem, quæ paulò vehementius invaluerint; medicinâ qualicunque, ſi ab hoc* Evacuandi *inſtituto diſceſſeris, reſtingui poſſint.*

F I N I S.

INDEX

COMMENTARIORUM.

